

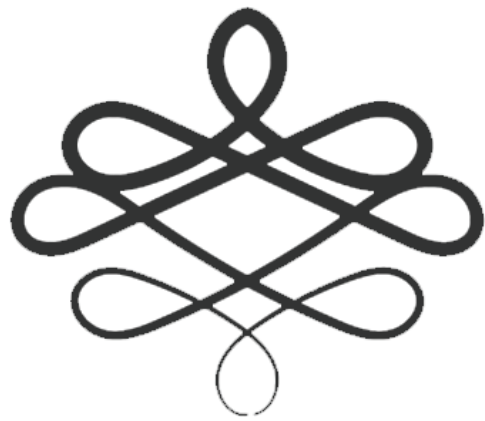
קובץ לימוד

רשת
ישיבות בין הזמנים
טועמיה
- פסח ה'תשע"ט -

**סוגיות בהלכה, חסידות,
גאולה ומשיח.**

יחי אדוננו מורנו ורבינו
מלך המשיח לעולם ועד

פתח דבר

בשבח והודיה לה' יתברך, אנו שמחים להגיש לתלמידי רשת ישיבות בין הזמנים טועמיה', שהחליטו להקדיש 'בבין הזמנים' הוספה מיוחדת בלימוד תורתנו הקדושה, יחד עם הנאה צרופה – 'נפש בריאה בגוף בריא', את קובץ הלימוד.

הקובץ שלפנינו כולל שלושה שערים המהווים יחד מכלול מרתק של נושאים נבחרים שנבחרו בקפידה על מנת להעשיר את הידע התורני בעניינים שאינם נלמדים בדרך כלל במסלול הלימודים הישיבתי הרגיל. ובמיוחד חומר הקשור עם חג הפסח הבעל"ט.

שער חסידות – מאמר דיבור המתחיל "לכן אמור לבני ישראל". שנאמר ע"י כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בהתוועדות י"א ניסן ה'תשל"ט, לפני כארבעים שנה – ולהעיר מאמר חז"ל (עבודה זרה ה, ב) "לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין". והוא ביאור מקיף ויסודי על ד' לשונות של גאולה הנאמרים בליל הסדר בעת קריאת ההגדה. וכיצד מהווים הוראה לעבודת האדם, כיום בעידן הגאולה.

על מנת להקל על הלומדים המאמר חולק לסעיפים ונוספו כותרות ופתיחת מראי מקומות בהערות מסוימות. כמו"כ בקובץ 'שאלות חזרה' מלבד השאלות על המאמר, הובא סיכום קצר על כל אות וביאור המושגים והספרים המוזכרים במאמר.

שער גאולה ומשיח – א. שיחת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א המבארת (בעיקר) את טעם שיטת חכמים "שאף בימות המשיח יזכירו את יציאת מצרים". ומהי ההוראה מכך לדורנו. כמו"כ מבאר (שם) בקשר ליום פטירת הרמב"ם בכ"ף בטבת (שיחה זו נאמרה בכ"א טבת). כיצד רואים בהנהגתו שחי כבימות המשיח. ובהשגחה"פ לומדים אנו (שיחה זו) בסמיכות ליום לידתו בי"ד טבת.

על מנת להקל על הלומדים, הובא; הקדמה לשיחה וסיכום תוכן ומושגי השיחה. שנכתבו על ידי הרה"ת **שלום דובער** שיחי' **וולף**. ותודתינו נתונה לו.

ב. חלק מהתוועדות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מי"א ניסן ה'תשל"ו. בו מבאר כיצד ניתן להתנהג כעת כבגאולה, אך לדעת שעדיין איננה.

ג. דיון בג' מצוות הקשורות עם חג הפסח כיצד יתקיימו לעתיד לבוא. מתוך הספר "הגאולה והמצווה" להרה"ת **מנחם שיחי' כהן**.

שער נגלה – ובו, נלמד בצורה מקיפה ויסודית ג' נושאים בהלכות פסח החל מן הציווי בתורה, דברי הראשונים ועד לחידושי אדמו"ר הזקן בשולחנו הזהב בדינים אלו. ושיחת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א המבאר מדוע כשפסח חל בשבת (כבשנה זו) אין חכמים גזרו את גזירת רבה. (היינו שלא יאכלו מצות וכו' כשם שבראש השנה שחל בשבת לא תוקעים בשופר וכיו"ב מחשש שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים).

הוספה – בתור חביבותא דמלתא הובאו כמה סיפורים ופתגמים הקשורים עם חג הפסח.

כמו"כ יצא לאור "קובץ שאלות חזרה" הכולל שאלות חידוד על כל החומר הנלמד, ביאור מושגים. והמשך סיפורים ופתגמים חסידיים על חג הפסח.

...

בשם תלמידי הרשת, הרינו בזה לישא ברכה לכל המסייעים בגשמיות וברוחניות לארגון זה. ובמיוחד לארגון את"ה העולמי שמסייע רבות על מנת שהבחורים יוכלו ללמוד מתוך שקידה תענוג ושמחה.

ישלח להם ה' יתברך משכורתם כפולה מן השמים, ויתברכו בכל מילי דמיטב.

...

יהי רצון מה' יתברך שבזכות לימוד התורה בימים אלו, מתוך שקידה והתמדה. ובפרט לימוד החסידות אשר אמר עליה המלך המשיח להבעל שם טוב במענה לשאלתו "אימתי קא אתי מר", ויענהו "לכשיפוצו מעינותך חוצה". נזכה לק רק ל"טעימה" מתורת הגאולה, אלא לקבל ולשומע את "התורה חדשה", על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן!

בברכת חג הפסח כשר ושמח

התמים מנחם מענדל חדאד

רשת ישיבות בין הזמנים טועמיה

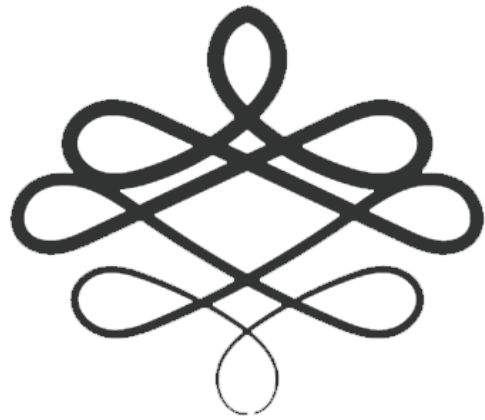
כ"ח אדר שני ה'תשע"ט

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מפתח ענינים

7.....	שער חסידות
8.....	מאמר "לכן אמור לבני ישראל"
17.....	שער גאולה ומשיח
20.....	ש"פ שמות, כ"א טבת ה'תשנ"ב
36.....	שיחת י"א ניסן ה'תשל"ו
40.....	מצוות לעתיד
43.....	שער נגלה
44.....	סוגיה א'
48.....	סוגיה ב'
52.....	סוגיה ג'
57.....	שיחה לחג הפסח
63.....	הוספות

שער חסידות

מאמר
"לכן אמור לבני ישראל"
ה'תשל"ט

ובו מבאר
עניינם של ד' לשונות של גאולה
ובעבודת האדם

בס"ד. מוצאי ש"פ צו. שבת הגדול. אור לי"א ניסן התשל"ט.

הנחה בלתי מוגה

לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם גו' ולקחתי אתכם לי לעם וגו'. והנה ענין ד' לשונות אלו של גאולה הוא נצחי, וזהו שכנגדם נתקנו הד' כוסות בכל שנה ושנה, וגם בהמשך השנה כולה מצוה להזכיר יציאת מצרים בכל יום בבוקר ובערב³ (עם כל הרמזים שבדבר). וידוע דיוק רבותינו נשיאינו בזה⁴, שהרבה נסים גדולים היו שנעשו לישראל ואף על פי כן אין חיוב להזכירם פעמיים בכל יום, ומהו שיציאת מצרים דוקא מזכירים בכל יום ואף בלילות.

מדייק במניין פסוקי לשונות הגאולה וכיצד מתבטאים בעבודת האדם

ב) והנה מכיון שיש ד' לשונות של גאולה, מובן, שהם מתארים ד' אופנים שונים בהגאולה, היינו שבכל לשון יש חידוש נוסף על שאר הלשונות. דהנה אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן היא שכשכתוב לשון א' ב' פעמים הרי זה בא לרבות⁵, אבל כאשר הריבוי מרומז בחזרת אותו לשון ב' פעמיים אפשר שהריבוי הוא באותו עניין עצמו [ואדרבה, כן משמע מזה שהריבוי נרמז בכפל אותו הלשון], מה שאין כן בכתוב זה שנכתבו ד' לשונות שונים, מובן שהריבוי בכל אחד מהם הוא בענין חדש לגמרי באופן הגאולה וצריך להבין מה הם ד' גאולות אלה⁶.

הנה כל הענינים שלמטה נשתלשלו מהענינים שלמעלה, ומזה מובן שגם בעבודת האדם למטה נשתלשלו ד' ענינים אלו. ולא זו בלבד דמהענינים שלמעלה נמשך בעבודת האדם, אלא עוד זאת דההמשכות שלמעלה נמשכים על ידי עבודת האדם. ובדוגמת האש שעל גבי המזבח שמצוה להביא מן ההדיוט כו". ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה⁸ [אלא שהיא כמה פעמים ככה, עד לת"ק פעמים ככה⁹, ועד שהיא בבחינת אין ערוך, על דרך מה שבמנין בני ישראל אמר משה ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ואמר זו משלי היא אבל הקב"ה יברך אתכם כאשר דבר לכם¹⁰, וכמו שהוא במנין בני ישראל כן הוא בכל עניניהם], ומזה יובן בעניננו בד' עניני גאולה על ידי זה נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, בד' לשונות של גאולה.

- 1 וארא ו, ו-ז.
- 2 **מדרש רבה בראשית פרק פ"ח ה.** "לכן אמור לבני ישראל, אין לכן אלא לשון שבועה שנאמר (שמואל א', ג) ולכן נשבעתי לבית עלי, נשבע הקדוש ברוך הוא שיגאלם שלא יירא משה שמא מדת הדין יעכב גאולתו, והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, ד' גאולות יש כאן, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי, כנגד ד' גזירות שגזר עליהן פרעה, וכנגדן תקנו חכמים ד' כוסות בליל הפסח, לקיים מה שנאמר (תהלים קטז) כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא".
וראה גם: שמו"ר פ"ו, ד. ירושלמי פסחים פ"י ה"א.
- 3 **רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א', הלכה ג'.** "אף על פי שאין מצות ציצית נוהגת בלילה קוראין אותה בלילה מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, וקריאת שלש פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת קריאת שמע".
וראה גם: טו"ר אור"ח ס"ו. שו"ע אדה"ז ס"ז ס"א.
- 4 אוה"ת וארא (כרך ז) ריש ע' ב' תקצח.
- 5 בדוגמת דברי חז"ל (חולין קט"ו, ב) בנוגע לאיסור בשר וחלב: "תנא דבי ר' ישמעאל, כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו שלש פעמים, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול".
- 6 רד"ה מצה זו (סה"מ עת"ר ע' רנ"א).
- 7 עירובין ס"ג, ב. פרש"י עה"פ ויקרא א, ז.
- 8 סוטה ח, ב. ט, ב. תוספתא סוטה רפ"ד פס"ז עה"פ שמות ג, ו.
- 9 ראה סוטה י"א, א. תוספתא שם. פרש"י עה"פ תשא לד, ז.
- 10 דברים א, יא. ובספרי ופרש"י עה"פ. דברים רבה פ"א, י"ג. ועוד.

מטרת גלות מצרים העילוי דהגאולה

ג) ולהבין ענין ד' לשונות של גאולה בעבודת האדם, הנה לשון של גאולה עצמו מורה שהי' ענין של גלות וממנו היא הגאולה. והנה כל ענין גלות מצרים שנגזר עליו בכרית בין הבתרים, וכמאמר¹¹ וירד מצרימה אנוס על פי הדיבור, הוא בשביל העילוי שבגאולה כדי שיהי' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול¹². וזהו גם מה שבשעה שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין¹³, דנוסף לזה שלהשלמת מנין שנות הגלות השלים קושי השעבוד¹⁴, ויצאו בזמן מוקדם, הנה גם בזה גופא לא עכבם אפילו כהרף עין, ועוד, דגם בהיותם במצרים כתיב¹⁵ ובני ישראל יוצאים ביד רמה, וגם לפני זה הרי אמרו רז"ל¹⁶ בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, כי תכלית הגלות הוא רק בשביל העילוי שבגאולה. ועד שעל ידי הגלות באים לתכלית העילוי דמתן תורה, כמו שכתוב¹⁷, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, שמזה מובן גודל העילוי שביציאת מצרים שבשביל זה הי' הגלות.

וזהו גם כן מה שכתוב בתהלים¹⁸ מספרים תהלות ה' ועזוזו ונפלאותיו אשר עשה, ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל גו', היינו שענין יציאת מצרים (עזוזו ונפלאותיו) הי' בשביל נתינת התורה (ויקם עדות ביעקב גו'), ויתר על כן, דענין יציאת מצרים נוגע ללימוד התורה וקיום מצוותי ועבודת האדם בכל יום, אני נבראתי לשמש את קוני¹⁹ וכמו שממשיך בהמזמור²⁰ ולא ישכחו מעללי א-ל ומצותיו ינצרו, דכששוכחים מעללי א-ל (שהם הנסים ונפלאות שהיו ביציאת מצרים, כמו שמאריך בהמזמור אז שוכחים גם על התורה והמצוות).

לימוד התורה כדבעי, באופן שמשנה את טבעו הדרך להבאת הגאולה

ד) והנה כתיב²¹ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, ומזה מובן דכשם שביציאת מצרים באו להעילוי שבגאולה על ידי הקדמת השעבוד בגלות בעבודה קשה בחומר ובלבנים וכו'²², כן הוא גם בהעילוי שבגאולה העתידה שבאים אליו על ידי הקדמת מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות באופן דבחומר ובלבנים, כדאיתא בזהר²³ בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכתא וכו', היינו לימוד התורה כדבעי בכל הדרכים ומדות שהתורה נדרשת בהם (וכמו שמבאר כל זה כ"ק אדמו"ר הזקן בתורה אור ריש פרשת שמות), ועל דרך זה הוא גם בעבודת פרך, שענינה הוא שמשנה טבעו, וכדאיתא בגמרא²⁴ דעבודת פרך היינו גם מלאכת נשים לאנשים, דאף שמלאכת נשים לאנשים היא עבודה קלה, מכל מקום מכיון שעבודה זו דורשת שינוי הטבע הרי זה עבודת פרך.

ומזה יובן בענין עבודת פרך שבמעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות, שהיא העבודה לשנות טבעו. וכדאיתא בגמרא²⁵ על הפסוק²⁶ ושבתם וראיתם גו' בין עובד אלקים לאשר לא עבדו אינו דומה שונה פרקו למאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד, דדוקא השונה פרקו מאה פעמים ואחד נקרא עובד אלקים, דאף שבפועל ובגלוי נראה רק הוספה בפעם

11	נוסח הגש"פ.
12	לך-לך טו, יד.
13	מכילתא ופרש"י עה"פ בא מב, יא.
14	ראה אביעזר לראב"ע עה"פ שמות ב, כד. הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וכיאוורים (קה"ת, תשל"ו) ע' קעט.
15	בשלח יד, ח.
16	ר"ה יא, רע"א.
17	שמות ג, יב.
18	עח, ד-ה. - ולהעיר שע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל המתאים לשנות חייו (אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א עמ' לא. חי עמ' נג. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים עמ' שמא) - התחילו ב"א ניסן שנה זו (תשל"ט) אמירת מזמור זה. המו"ל.
19	משנה וברייתא סוף קידושין.
20	פסוק ז.
21	מיכה ז, טו.
22	שמות א, יד.
23	ח"ג קנ"ג, א (ברע"מ).
24	סוטה יא, ריש ע' ב.
25	חגיגה ט, ב.
26	מלאכי ג, יח.

אחת, הנה זאת הפעם המאה ואחת עולה על כולנה, לפי שבה הוא משנה טבעו²⁷. ועל ידי עבודה זו במשך זמן הגלות באים להעילויים שבגאולה העתידה.

חינוך הקטן פועל שיוכל ללמוד תורה ולקיים מצוות וכך נפדת נפשו מן הגלות

ה) והנה כשם שהוא בגלות מצרים, ועל דרך זה בגלות זה האחרון, שהכוונה בהגלות היא בשביל העילוי שיהי' אחר כך ענין הגאולה, כן הוא גם בכללות ענין ירידת הנשמה למטה, דהנשמה ירדה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא²⁸, ועל כרחק אתה חי²⁹, כי הירידה היא בדוגמת ענין בית האסורים וגלות, הנה הכוונה בירידה זו היא בשביל העלי' שעל ידי לימוד התורה וקיום המצוות למטה.

אך הנה כתיב³⁰ עיר פרא אדם יולד, וכדי שילמוד תורה ויקיים מצוות בפועל צריך לענין החינוך, היינו שיחנך את עצמו על ידי גדול לימוד שמביא לידי מעשה³¹. ולפני זה הוא החינוך על ידי אחרים כמו שכתוב ושננתם לבניך אלו התלמידים³², וגם אביו חייב ללמדו תורה, וכמו שכותב רבינו הזקן³³ אף על פי שהקטן פטור מכל המצוות כו' אבל תלמוד תורה מצוות עשה מן התורה על האב ללמד את הקטן תורה, ועד שיש סברא³⁴ שעל ידי החיוב שעל האב חל חיוב גם על הקטן עצמו על כל פנים באופן השייך אליו. דעל ידי כללות ענין החינוך יעשה אחר כך האדם את המעשה אשר יעשו³⁵ וימנע מעשיית אלה אשר לא תעשינה³⁶, היינו קיום מצוות עשה ומצוות לא תעשה, שעל ידי זה נעשה העלי'.

היציאה מהגלות דווקא על ידי עבודת התשובה

ו) אמנם כל הנ"ל אינו מספיק בשביל לבוא אל ענין הגאולה. דכיון שהנשמה נמצאת למטה בבירא עמיקתא ויכולה לבוא לכל הענינים הקשורים לבור (בירא), ובפרט לבור עמוק (בירא עמיקתא), שהם היפך ממה שצריכה להיות הנהגת בן מלך (בנים אתם לה' אלקיכם³⁷), היפך ענין הגאולה, ועד שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא³⁸, ולא רק כהפירוש³⁹ חטא מלשון חסרון היינו שחסר בשלימותו (שגם על זה צריך לעשות תשובה), אלא גם חטא מלשון חסרון כפשוטו, על כן צריך להיות ענין התשובה. וכיון שהתכלית שבגלות הוא לבוא אל הגאולה שיכולה לבוא רק בהקדמת התשובה, לכן איתא במדרש⁴⁰ שהתשובה קדמה לעולם, לפי שידע הקב"ה שבכדי לבוא אל תכלית הכוונה צריך להיות ענין התשובה, ולכן קדמה התשובה לעולם.

27	תניא פט"ו.
28	לשון חז"ל - חגיגה ה, ב.
29	אבות פ"ד - משנה כ"ב.
30	איוב יא, יב. וזהו הלשון שם: "ואיש נכוב ילכב ועיר פרא אדם יולד".
	מצודת דוד: ואיש נכוב - "כי גם הסכל הריק מחכמה עם כי עשה העמל מחסרון הדעת עכ"ז ענש יענש כי ראוי לאיש נכוב וריק מחכמה לקנות לב להשתדל בחכמה להשכיל דרכי ה' כי כל אדם כאשר יולד הוא כעיר פרא מבלי חכמה וכאשר יכין לבו הנה ישכיל וכ"כ ראוי לכל איש נכוב להכין לבו להרגיל בחכמה".
	מצודת ציון: ועיר - כן נקרא החמור בקטנותו וכן עיר בן אתונות (זכריה ט): פרא - חמור הבר:
31	קידושין מ, ב.
32	ואתחנן ו, ז. ובספרי ופרש"י על הפסוק. רמב"ם על ת"ת הלכות ת"ת פ"א ה"ב. על הלכות ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ח.
33	בהלכות ת"ת שלו פ"א ה"א.
34	ראה לקו"ש ח"ז ע' 236 ואילך.
35	לשון הכתוב - יתרו יח, כ.
36	לשון הכתוב ויקרא ד, ב, ה, יז.
37	פרשת ראה יד, א.
38	קהלת ז, כ.
39	ראה פרש"י עה"פ מלכים-א א, כא. לקו"ת מטות פב, א. ד"ה על כן יאמרו המושלים תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצא, סוף ע"ב ואילך).
40	ב"ר פ"א, ד. ועוד.

ביאור מעלת עבודת התשובה

ז) וביאור הענין מה שדוקא על ידי התשובה אפשר להיות ענין הגאולה, הנה אמרו רז"ל⁴¹ שאלו לחכמה חוטא מה ענשו אמר לי' חטאים תרדף רעה⁴², שאלו לנבואה כו' אמר לי' הנפש החוטאת היא תמות⁴³, שאלו לתורה כו' אמר לי' יביא אשם ויתכפר, שאלו להקב"ה כו' אמר לי' יעשה תשובה ויתכפר לו. דמענה הקב"ה הוא למעלה משאר הענינים, הן מענין העונשים ואפילו מענין הקרבן.

דהנה ענין הכפרה יש בו ב' פירושים, וכמבואר באגרת התשובה⁴⁴ (א) דישנו ענין הכפרה מה שאין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין, (ב) אך למעלה מזה הוא ענין הכפרה שנעשה חביב לפניו יתברך כקודם החטא. וזהו ענין הכפרה שעל ידי התשובה, יעשה תשובה ויתכפר לו, שעל ידה נעשה חביב כקודם החטא ויתירה מזו.

וכמו שכתב הרמב"ם⁴⁵ שבעל תשובה צועק ונענה מיד שנאמר⁴⁶ והי' טרם יקראו ואני אענה, היינו שנעשה חביב יותר משהי' לפני החטא, וכמאמר רז"ל⁴⁷ שבמקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, ויתירה מזו אין יכולין לעמוד בו⁴⁸, היינו שאין זה אפילו ביכולתם, כי אין זה לפי סדרם ולפי המדידה והגבלה שלהם. כי רק הבעלי תשובה הנה על ידי זה גופא ששינה טבעו ועד ששינה את סורו הרע ועד ששב בתשובה מאהבה, נעשה מציאות חדשה עד שזדונות נעשו לו כזכויות⁴⁹ (כמבואר בארוכה בכמה מקומות⁵⁰), אתהפכה חשוכא לנהורא על ידי הקדמת העבודה דאתכפיא.

מבאר שישנם ד' דרגות בתשובה

ח) והנה בענין התשובה יש כמה דרגות, וכמבואר בארוכה בלקוטי תורה סוף פרשת בלק⁵¹ שיש ד' דרגות בתשובה, ונרמזו בפסוק⁵² סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו. היינו התחלת העבודה דתשובה, שהיא חרטה גמורה על העבר, ענין השלילה שבתשובה, סור מרע, ואחר כך קבלה טובה על להבא, ענין החיובי שבתשובה, ועשה טוב. ולמעלה מזה הוא מה שכתוב בקש שלום ורדפהו. דהנה שלום הוא ענין התורה, וכמאמר רז"ל⁵³ אין שלום אלא תורה.

אך בענין השלום יש ב' בחינות כמו שכתוב⁵⁴ או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי, ב' פעמיים שלום וזהו גם בשלום⁵⁵, ב' שלום, והיינו ב' דרגות שבתורה, נגלה וחסידות, נשמתא דאורייתא וגופא דאורייתא, כדאיתא בזהר פרשת בהעלותך⁵⁶. וזהו ענין בקש שלום ורדפהו שבתשובה, דכיון שהי' בכירא עמיקתא, הנה זה מעורר אצלו רצון חזק ותשוקה גדולה שיהי' בקש שלום ורדפהו, לימוד נגלה דתורה ופנימיות התורה.

41 ילקוט שמעוני תהילים רמז תשב.

42 משלי יג, כא.

43 יחזקאל יח, כ.

44 רפ"ב.

45 על הלכות תשובה פ"ז ה"ז.

46 ישעיה סה, כד.

47 ברכות לד, ב.

48 רמב"ם שם ה"ד.

49 יומא פ"ו ב.

50 ראה לקו"ש ח"ז ע' 183 ואילך. חכ"ז ע' 110 ואילך. ובכ"מ.

51 עג, ריש ע"ב. בהבא לקמן - ראה הנסמן לעיל הערה 1.

52 תהילים לד, טו.

53 פס"ד ר"פ קדושים.

54 ישעיהו כו, ה. ובפירושו המלבי"ם עה"פ: "או יחזק. אבל מי שיחזק במעוזי ויעשה שלום לי, איש הזה שלום יעשה לי, ולא אעשה לו רעה. (מלת מי שבפסוק הקודם נמשך לשתים, מי ינגני וכו' או מי (אשר) יחזק במעוזי). וכונת השיר כי ישראל לא ירעו ולא ילחמו, ובכל זאת מי אשר יערב לכו לגשת אליהם יעשו בו שפטים באף ובחמה".

55 תהילים כט, יא.

56 ח"ג קנ"ב, א.

מבאר החידוש ב-ד' לשונות של גאולה

ט והנה כנגד ד' בחינות אלו שבתשובה הם ד' לשונות של גאולה⁵⁷. דלשון הא' הוא והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, שכנגד בחינת סור מרע. והענין הוא, דהנה סבלות מצרים כפשוטו הוא ענין של היפך הטוב, וכפשוטם של דברים דמצרים היתה ערות הארץ⁵⁸. וכן הוא גם בעבודה, והוא ענין המדידות והגבלות שבעבודה שישנו גם בעבודת הצדיקים [זוהו מה שבפסוק זה לא נאמר ענין העבדות ורק סבלות, היינו רק מה שמרגיש שליטה וסבל של מצרים על עצמן]. ומה שכתוב והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים הוא ענין החרטה על העבר ושינוי הטבע, ובפרט בהענינים דבירא עמיקתא, בחינת סור מרע. ובעבודה היינו היציאה מהמדידות והגבלות.

ולמעלה מזה הוא והצלתי אתכם גו' שכנגד בחינת ועשה טוב, קיום המצוות. דוהצלתי הוא לשון צל שהוא ענין המקיפים דמצוות⁵⁹, וכדאיתא בירושלמי⁶⁰ על הפסוק⁶¹ ואשים דברי בפין ובצל ידי כסיתך, דבצל ידי הוא ענין המצוות. וכמבואר בארוכה בקבלה שמצוות הם בחינת מקיפים, היינו שהם מקיפים ומגינים על האדם שזהו ענין ובצל ידי כסיתך.

ולמעלה מזה הוא וגאלתי אתכם, שהוא כנגד בחינה הא' דבקש שלום, נגלה דתורה. והענין הוא, דענין הגאולה שייך לתורה וכדתנן⁶² אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכמובן גם בפשטות, דענין הגאולה אינו כל כך בעת קיום המצוות אלא דוקא בעת לימוד התורה. כי כשעוסק במצוות, הן בקיום מצוות עשה והן בקיום מצוות לא תעשה, הרי הוא מוגדר באיזה מדידה והגבלה (אלא שהמדידה והגבלה הם דקדושה), שהרי כל מצוה יש לה שיעור מסוים [ובדוגמת מה שכתוב⁶³ ויעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, שהשבח הוא שקיים בדיוק כפי שנצטוה, ז' נרות לא פחות ולא יותר, וכן בהשמן ומנורה בכלים מלאים וכו'].

והגאולה מכל המדידות והגבלות היא בלימוד התורה, לפי שארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים⁶⁴, ועד שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה⁶⁵, ויתר על כן שעשועים לפניו⁶⁶, היינו שאפילו בהקב"ה, כביכול בעצמותו, התורה היא שעשועים, היינו שמעוררת נחת רוח גדול הנקרא בשם שעשוע. וזהו ענין וגאלתי אתכם שעל ידי ענין התורה בכללות כולל נגלה דתורה.

ומה שכתוב ולקחתי אתכם לי לעם קאי על פנימיות התורה. דהנה אמרז"ל⁶⁷ כל מקום שנאמר לי אינו זז לעולם, היינו שהוא ענין נצחי ואין שום דבר יכול לשנותו. וענין זה הוא בפנימיות התורה. וכדאיתא בירושלמי⁶⁸ דהמאור שבה הי' מחזירן למוטב, ופירושו מפרשי הירושלמי⁶⁹ דקאי על פנימיות התורה, שבדורינו נתגלתה בתורת החסידות, כי על ידי פנימיות התורה הוא קשור לאלקות באופן נצחי דאינו זז לעולם. שלכן לימוד פנימיות התורה שולל ומונע גילוי פנים בתורה שלא כהלכה ושאר כל הענינים בלתי רצויים שאפשר לבוא להם על ידי לימוד התורה אם לא זכה (כדאיתא בגמרא⁷⁰), ואז תורתו מגינה ומצלא גם בעידנא דלא עסיק בה⁷¹, ועל אחת כמה וכמה כשנעשית לו סם חיים⁶⁹.

וזוהו גם ענין פנימיות התורה כפשוטו, כי עיקר ענינה של פנימיות התורה הוא לדעת גדלות הבורא יתברך וכמו שכתוב⁷²

אוה"ת וירא (כרך ז) ע' ב'תקצו.	57
מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד בסופו.	58
סה"מ תרל"ד שם ס"ע קנו. תרע"ח שם ע' קמה. וראה גם לקו"ת במדבר ב, ד.	59
תענית פ"ד סוף ה"ב. מגילה פ"ג סוף ה"ו. הובא בסה"מ תרע"ח שם.	60
ישעיה נא, טז.	61
אבות פ"ו מ"ב.	62
בהעלותך ח, ג. ובספרי ופרשי עה"פ.	63
איוב יא, ט.	64
תניא פ"ד (ח, סע"א). ועוד.	65
משלי ח, ל.	66
ויק"ר פ"ב, ב. ועוד.	67
חגיגה פ"א ה"ז (ע"פ גירסת קה"ע שם) וראה גם איכה רבה איכ"ר פתיחתא ב.	68
קה"ע לירושלמי שם. וראה גם סה"מ תרל"ד ע' קנו.	69
יומא עב, ב. תענית ז, א.	70
סוטה כא, א.	71
דברי הימים-א כח, ט.	72

דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם, כמבואר בארוכה בכמה מקומות⁷³ בביאור ענין לימוד פנימיות התורה, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה⁷⁴ הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שמתבונן כו'. דעל ידי זה נהי' ולקחתי אתכם לי לעם באופן נצחי דאינו זז לעולם.

מבאר עומק נוסף במעלת לימוד החסידות - "לקחתי אתכם לי לעם" -

י) ולהבין יותר העילוי דולקחתי אתכם לי לעם, הנה איתא בזהר פרשת אחרי⁷⁵ ג' דרגין אינון מתקשרין דא בדא קוב"ה אורייתא וישאל, וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא, אורייתא הכי נמי סתים וגליא, ישראל הכי נמי דרגא על דרגא כו' חד גליא וחד סתים. היינו דכסתים וגליא דישראל מתקשרין בסתים וגליא דאורייתא הנה על ידי זה מתקשרין בסתים וגליא דקוב"ה.

והנה בחינת גליא דקוב"ה הוא בחינת ממלא כל עלמין, שבבחינה זו נראים שינויים מזמן לזמן, וכמו שרואים דיחנו זמן אשר אותותינו לא ראינו⁷⁶, שאלוקות אינו נראה בגלוי, כי הוא בבחינת הסתר אסתר⁷⁷, באופן של הסתר והעלם [אף שנאמר⁷⁸ ואנכי הסתר אסתיר, דהעלם הוא מהקב"ה]. מה שאין כן סתים דקוב"ה הוא למעלה מכל השינויים, ועד שהוא למעלה מכל מדידות והגבלות דהעולם, ועד שנקרא סובב כל עלמין האמיתית⁷⁸, ולמעלה מזה עצמות ומהות. ומזה מובן דכאשר בישראל ענין זה בא בגלוי, על ידי לימודו בסתים דאורייתא שעל ידי זה מקשר סתים שבנפשו עם בחינת סתים שבקוב"ה, הנה אז ההתקשרות היא באופן נצחי דאינו זז לעולם.

ויתירה מזו, שמקשר גם בחינת גליא שבנפשו עם סתים שבנפשו, ועל ידי זה מקשר בחינת גליא שבתורה עם סתים שבתורה, כי מגלה את הנשמה שבתורה. וגם לימודו בפשטות הוא על ידי הקדמת אהבה ויראה, דעל ידי זה נעשה אורך ימים בימינה⁷⁹, למיימינים בה (כפרש"י⁸⁰), ועד שזכה ונעשית לו סם חיים. ועל ידי זה הרי היא מתעלה למעלה מכל המדידות והגבלות ואינו זז לעולם, שהרי זמן ומקום אינם נוגעים בו, וכל שכן וקל וחומר שאי אפשר לזמן ומקום לשנות אותו חס ושלום.

מבאר ההכרח בעבודת התשובה ובפרט מאהבה. שעל ידי כן נעשה העליה מלמטה למעלה וההמשכה מלמעלה למטה

יא) והנה אף שמבואר בלקוטי תורה⁸¹ דאמיתית ענין התשובה אינו על החטא כפשוטו כשחטא ופגם ועבר את הדרך, אלא כמו שכתוב⁸² והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, והיינו שבהיותו נשמה בגוף וחי חיים ארוכים וטובים הנה עבודתו היא בבחינת תשוב אל האלקים אשר נתנה, היינו שקשור עם אלקות עד שישראל וקוב"ה כולא חד על ידי אורייתא, אין זה בסתירה למה שנתבאר לעיל שצריך להיות ענין התשובה כפשוטו, ובכל ד' בחי' הנ"ל, כי מובן (ובמכל שכן וקל וחומר) שצריך להיות ענין התשובה כפשוטו במי שצריך לזה.

73 ראה שיחת י"ט כסלו תשי"א (שיחות קודש תשי"א (ברוקלין, תשנ"ט) ע' 4-83). ליל ב' דחווה"ס תשי"ג (שיחות קודש תשי"ג (ברוקלין, תש"ס) ע' 25-6). אגרות-קודש אדמו"ר מלך המשיח שליט"א חי"ח ע' רי"ז. ובכ"מ.

74 **פרק ב הלכה ב:** "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלהים לאל חי, וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד כי אראה שמייך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו, ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו חכמים בענין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם".

75 ח"ג ע"ג, א.

76 תהילים ע"ד, ט.

77 וילך לא, יח.

78 ראה בביאור המושגים, מהו הדגש - "אמיתי".

79 משלי ג, טז.

80 עה"פ. וכלשונו: "בימינה - למיימינים בה ועוסקים בה לשמה אורך ימים וכל שכן עושר וכבוד, ולמשמאילים בה שעוסקי' בה שלא לשמה מכל מקום עושר וכבוד יש".

81 ר"פ האזינו.

82 קהלת יב, ז.

ויתירה מזו, אמיתית ושלמות ענין התשובה הוא שאפילו בשאר הדרגות שבתשובה יגיע לתשובה מאהבה, שבלשון החסידות נקראת תשוב אל האלקים אשר נתנה. וזהו מה שכתוב⁸³ והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כי בחינה זו שבתשובה מתקנת את כל הדרגות. וכידוע דיוק כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורינו⁸⁴ שארצה (ארץ בתוספת ה') הוא למטה מארץ סתם, ושמימה (בתוספת ה') הוא למעלה משמים סתם, ומבואר בכמה מקומות⁸⁵ שסולם יש בו ד' שליבות, היינו ד' בחי' הנ"ל דתשובה.

וזהו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, שהתשובה דוהרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה היא מהבירא עמיקתא עד למעלה ממקום של נשמה שנתת בי⁸⁶ ועד למעלה מדרגת צדיקים, אפילו צדיקים גמורים. ועד שומלאכי אלקים עולים ויורדים בו⁸⁷, היינו דהן העלי' מלמטה למעלה והן ההמשכה מלמעלה למטה⁸⁷, הכל הוא על ידי התשובה.

היציאה מן הגלות על ידי מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ועצמו

יב וזהו לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי גו'. דכשישראל היו נמצאים בקושי השעבוד במצרים, ועל דרך זה (כיון שהתורה היא נצחית)⁸⁸ גם בגלות זה האחרון, דאף שנמצאים במצב של הרחבה מכל מקום ישנו קושי השעבוד, שנמצאים בבירא עמיקתא, מדידות והגבלות דעולם הזה הגשמי, ולמטה מזה עולם הזה החומרי, הנה אז בא כללות ענין פסוק זה שהוא הגאולה מתחתית המדידות עד ללמעלה ממדידות והגבלות לגמרי.

וזהו מה שכתוב אמור לבני ישראל, דמשה רבינו אומר בציווי הקב"ה (לכן אמור לבני ישראל) אני הוי', ועל ידי זה והוצאתי וגאלתי ולקחתי ועד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, שזהו למעלה מכל הענינים שממעטים בהגדה ממה שכתוב ועברתי גו', וכמפורש בהגדה שהגאולה היתה על ידי אני ה' אני הוא ולא אחר, שענינים אלו היו לפני זה (כשאמר לבני ישראל אני ה'), ועל אחת כמה וכמה כמו שהי' בגילוי ברגע הגאולה.

מבאר הטעם לזכירת יציאת מצרים בכל יום ופעמיים דווקא

יג וזהו גם מה שמזכירין יציאת מצרים בכל יום ויום. כי התורה היא נצחית, ותמיד צריכים לעבודה דיציאת מצרים כדי שלימוד התורה וקיום המצוות יהיו בשלימות ובהידור. ולכן צריך להיות זכירת יציאת מצרים ב' פעמיים בכל יום בבוקר ובערב, כי כדי שהעבודה (בלימוד התורה וקיום המצוות תהי') כדבעי צריך להזכיר יציאת מצרים בתחלת היום ובתחלת הלילה, כי ביום ובלילה יש סדרי עבודה שונים. וכידוע מעבודת בית המקדש, שסתם עבודה היתה ביום והי' בזה סדר שלם החל מתחלת היום, וגם היו ענינים השייכים בלילה וכמו שכתוב בפרשת השבוע זה⁸⁹ היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה, וכמבואר במפרשים (באור החיים הקדוש על הפסוק ובכמה מקומות).

וזהו מה שמזכירין יציאת מצרים גם לפני תחלת עבודת הלילה, כי גם בעבודת הלילה צריכה להיות העבודה למעלה מכל מדידה והגבלה עד למסירות נפש, שזהו על ידי שעולה בכל ד' השליבות שבסולם ומוציא עצמו מכל המיצרים וגבולים שבעבודתו, וכדאיתא בתניא⁹⁰ שלימוד התורה וקיום המצוות הוא ענין של מסירות נפש באופן שחיזו דהאי עלמא⁹¹ אין מבלבל אותו כלל.

ויצא כח, יב.	83
ד"ה זה היום תרצ"ד ספ"א (סה"מ קונטרסים ח"א ש"ט, א.).	84
תנחומא - הובא במו"נ ח"ב פ"י. וראה (נוסף לד"ה הנ"ל) סה"מ שמות ח"ב ע' כ"ג. וש"נ.	85
נוסח ברכות השחר (ברכות ס, ב).	86
ד"ה הנ"ל ספ"ב (סה"מ קונטרסים שם, ב).	87
תניא רפי"ז. ובכ"מ.	88
צו ו, ב.	89
פמ"א (נח, א.).	90
ראה זח"ב רי"א, ב. ובכ"מ.	91

ועל ידי עבודתו מלמטה למעלה ממשיך העניינים מלמעלה למטה, החל מעצמות ומהות וכמאמר נגלה עליהם מלך מלכי המלכים, דמלכי המלכים הם ד' בחינות, מלכי לשון רבים ומיעוט רבים שנים ומלכים לשון רבים ומיעוט רבים שנים⁹², שזהו ענין ד' השליכות שבסולם, ד' לשונות של גאולה, והתחלת הגאולה היא מלך מלכי המלכים, הינו מהמלך שעל גביהם, עצמותו ומהותו יתברך.

על ידי מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות זוכים להגאולה הנצחית

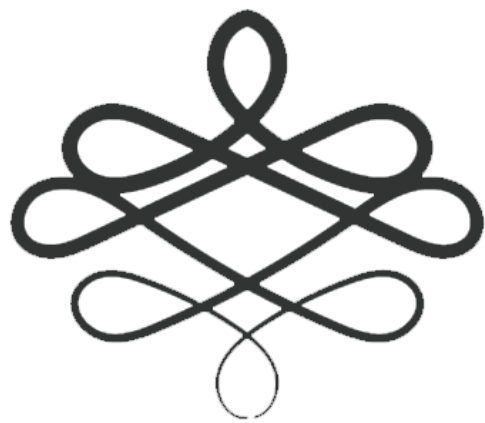
(יד) והנה הזכרת יציאת מצרים בכל יום בבוקר ובערב היא הכנה והקדמה לשבת הגדול ובפרט לחג הפסח שלאחריו, שאז הוא כללות היציאת מצרים של כל השנה כולה, ובזמנים אלו ענין יציאת מצרים הוא העיקר בכל עבודתו, כמבואר בכמה מקומות.

וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, דעל ידי מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות, דגם כשנמצאים בגלות עוסקים בתורה, דאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה⁹³, ועסק התורה הוא באופן דבקש שלום ורדפהו, בתשוקה גדולה ביותר, ועל אחת כמה וכמה שיש אצלו ההכנה שלפני זה, בחינת סור מרע ועשה טוב, ועד לפשוטו של ענין (דאין ענין יוצא מידי פשוטו) שיהי' סור מרע ועשה טוב בנוגע לכל הרמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, שאז תמים תהי' עם ה' אלוקיך⁹⁴, שיש אצלו כל האברים והגידים בשלימות בגשמיות על ידי שכל האברים והגידים ברוחניות הם בשלימות, ואז הוא תמימות בעבודתו.

הנה על ידי זה זוכה לגאולה האמיתית והשלימה, אראנו נפלאות, ושם נקריב לפניך כמצות רצונך⁹⁵ כל הקרבנות, החל ממה שכתוב⁹⁶ אדם כי יקריב מכם קרבן וכפירוש כ"ק אדמו"ר הזקן בזה⁹⁷ דאמיתית ענין הקרבן הוא שמקריב את עצמו (מכם), בקרוב ממש בכיאת משיח צדקנו יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

...

92	סה"מ תרל"ד שם ע' קנה. וראה לקו"ת צו יב, ב. יג, ד.
93	כנ"ל הערה 61.
94	לשון הכתוב - פרשת שופטים יח, יג. וראה לקו"ת נצבים מה, ג.
95	על פי נוסח תפילת מוסף דשבת ויו"ט.
96	ויקרא א, ב.
97	לקו"ת ויקרא ב, ג ואילך.

שער גאולה ומשיח

- ביאור בשיטת חכמים שמזכירים יציאת מצרים אף בימות המשיח -

- להתנהג כעת כבגאולה, אך לדעת שעדיין איננה -

- קיום מצוות הפסח לעתיד

תמצית השיחה ומושגים מרכזיים

יציאת מצרים. העולם הזה. ימות המשיח.

במבט שטחי, יציאת מצרים הסתיימה בכניסת בני ישראל לארץ. כעבור דורות רבים בני ישראל ירדו שוב לגלות, ובכך איבדו את החירות לה זכו ביציאת מצרים. ומאז אנו עדיין מחכים לגאולה האמיתית בה נשוב ונגאל.

על פי הסתכלות זו אלו שלשה שלבים שונים שכל אחד הוא מהות בפני עצמו, שונה לגמרי מחבירו. **פעם** יצאנו ממצרים, **כעת** אנו בגלות, **בעתיד** נהיה בגאולה.

ובשיחתנו כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בא לשנות את הסתכלות זו, לבאר לנו שהכל זהו סיפור אחד ארוך שתחילתו ביציאת מצרים וסיומו בגאולה, ואנחנו באמצעו. וכך נבין שיציאת מצרים והגאולה השלימה הם חלק מחיינו **כעת**.

בשיחה מבאר (בסעיפים ה-ו, שם מרכז הביאור) על פי דברי המדרש שיציאת מצרים מלכתחילה הייתה אמורה להיות גאולה שלימה, אלא שלפועל לא זכינו לכך.

אך אין הכוונה שהם קבלו תחת זאת גאולה אחרת וחלקית. אלא שבמקום לקבל את הגאולה האמיתית במלואה בפועל ובגלוי, קבלו רק את הענינים הפנימיים שלה, ובחיצוניות יכול להיות מצב זמני של גלות, עד הגאולה האמיתית בה יתגשמו בפועל כל הענינים שקבלנו ביציאת מצרים.

[אמנם בשיחה לא מרחיב הביאור בזה, אך ניתן לבאר זאת בדרך אפשר:

ביציאת מצרים נעשינו בני חורין, קבלנו את התורה, הקב"ה בחר בנו לעם ונתן לנו את האפשרות להתקשר עמו על ידי המצוות. אלו הם המתנות הכי גדולות שלנו, שנשארו אתנו לאורך כל הדורות מאז ועד הגאולה (ראה לקמן במדור 'מושגים בשיחה' בנוגע למושג 'בני חורין' גם בזמן הגלות).

אלא שבזמן הגלות **בחיצוניות ובפועל** אנו משועבדים לעמים אחרים, **בפועל** איננו מקיימים את התורה במלואה, ולא בכל יהודי ניכרת **בגלוי** בחירת הקב"ה בו והתקשרותו עמו.

בגאולה האמיתית **תתגלה** החירות שקבלנו ביציאת מצרים, כל עם ישראל יתנהג **בפועל** על פי הוראות התורה שקבלנו ביציאת מצרים, ותהיה בגלוי בחירת הקב"ה בישראל].

ועל פי זה נמצא שיציאת מצרים לא נשלמה אף פעם, בזמן משה הייתה רק ההתחלה, ועל ידי מלך המשיח היא תושלם באמת. לכן **"אמיתית הענין דיציאת מצרים היא ימות המשיח, ואמיתית ופנימיות הענין דימות המשיח היא גאולת מצרים"** (ס"ה בשיחה). וכל הימים שבנתיים הם 'ימי צאתך מארץ מצרים', הדרך ממצרים ועד הגאולה האמיתית.

אתכפיא ואתהפכא. למעלה ממדידה והגבלה (ס"ה). יציאת מצרים היתה גאולה באופן של אתכפיא, כפיפת הרע לטוב, אך הוא עדיין נשאר במציאותו הרעה. לכן גם אחרי הגאולה מצרים נשארה בטומאתה. הגאולה העתידה תהיה באופן של אתהפכא, כאשר משיח יהפוך את העולם כולו לטוב, ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד.

בשיחה אומר (סוף ס"ה) שיזכירו יציאת מצרים גם בימות המשיח, כדי להזכיר גם אז את המעלה שיש באתכפיא. ומבאר המעלה שבזה, שאז הגאולה נמשכת במציאות העולם הזה, ולכן היא אינה נפרדת מחיינו כעת בעולם הזה.

[ואולי כוונתו, שאמנם המאורעות של ימות המשיח כאשר העולם כולו יעבוד את ה' ביחד וכו', זהו ענין שלא על פי טבע העולם, למעלה מהמדידה וההגבלה שלו, אך יחד עם זאת זה יקרה בצורה טבעית במדידה והגבלה של טבע העולם.

אילו היה זה על ידי ענין נסי, שברגע אחד משתנית החשיבה של כל האנושות והכל מתחילים לעבוד את ה', היה זה אתהפכא בטהרתו, אך אז היינו מתייחסים לתקופה זו כאל עולם אחר לחלוטין שאינו קשור לעולם בו אנו חיים כעת.

אך כיון שזה יהיה בצורה טבעית, יש בזה גם צד של אתכפיא, שמציאות העולם נשארת בטבע שלה, ולאט לאט הם באים להכרה של עבודת ה'. בצורה כזו אנו יכולים להתייחס לגאולה כהמשך וחלק של החיים שלנו כעת].

* * *

ההוראה מכל זה, שעלינו לראות את ימות המשיח כחלק והמשך של חיינו כעת, והמצוה של זכירת יציאת מצרים בכל יום נותנת לנו את הכח להמשיך בחיינו כעת את המצב של יציאת מצרים והגאולה השלימה.

להכניס את ימות המשיח בחיי היום יום

„הבאים מצרימה“, אזי „ואלה שמות בני ישראל“, „שלא שינו את שמם“; משא“כ לפי המדרש הראשון הנ”ל נמצא, שלא רק בשביל „ואלה שמות בני ישראל“ באה הגאולה משך זמן לאחרי זה, מאתיים ועשר שנה, אלא יתירה מזו – השמות עצמם נזכרו כאן „על שם גאולת ישראל“, כלומר, ש„ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“ קאי על הגאולה, שזהו לכאורה בסתירה לפשטות הענין ד„הבאים מצרימה“, הירידה בגלות.

גם צריך להבין: לפי פירוש המדרש ש„על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“, הרי אפילו אם נמצא ביאור איך „הבאים מצרימה“ קשור עם גאולת ישראל – דרוש הסבר מדוע מדגיש זאת הפסוק; הרי מדובר כאן אודות הירידה למצרים.

יתירה מזו: „על שם גאולת ישראל“ כולל גם – הגאולה העתידה לבוא, כמ”ש במדרש האמור בביאור השייכות דשם יוסף לגאולה, „יוסף ע”ש שעתידי הקב”ה להוסיף ולגאול את ישראל ממלכות הרשעה כשם שגאל אותם ממצרים, דכתיב” והי’ ביום ההוא יוסיף ה’ שנית ידו וגו’“. עפ”ז מתחזקת השאלה: לא זו בלבד שמקשרים את הירידה בגלות מצרים (הבאים מצרימה) לגאולת מצרים, אלא מקשרים זאת גם – לגאולה העתידה לבוא (שבאה ריבוי זמן לאחרי יציאת מצרים ועאכו”כ לאחרי הירידה במצרים). ובסגנון אחר: מהי השייכות של „הבאים מצרימה“ (הירידה דיעקב וכל בניו וטו”ב (17) שנים ישיבה בשלוה, לאח”ז זמן השכחה וכו’ וכו’ וחרטומי מצרים ופרעה אמרו הבה נתחכמה וכו’ וכו’ עד שבנ”י

א. על „ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“¹, איתא במדרש² „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“³. ובהמשך מסביר המדרש איך כל שם מ„בני ישראל“ (י”ב השבטים) קשור לגאולה.

ודרוש ביאור: ב„הבאים מצרימה“ מדובר בפשטות אודות ירידת בני בגלות מצרים, כמסופר בהמשך הכתובים והפרשיות, ורק לאחרי זמן רב היתה הגאולה ממצרים (כמסופר לא בפרשתנו ולא בפרשה שלאחרי” – וארא) אלא באמצע הפרשה שלאחרי” (כפ’ בא); ואם כן, איך אומר המדרש ש„על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“⁴, בדיוק להיפך מ„הבאים מצרימה“ המדובר „כאן“!?

במדרש אחר איתא⁵, שהגאולה ממצרים היתה „בשביל . . . שלא שינו את שמם, ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין“. דעפ”ז יש לומר שב„ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“ מודגשת גם הזכות שבגללה נגאלו בני ממצרים (שלא שינו את שמם). ואי”ז בסתירה להפירוש הפשוט ב„הבאים מצרימה“ (הירידה בגלות), כי כאן זהו רמז בלבד לטעם שאח”כ נגאלו בני ממצרים – שבמשך הגלות, החל מהתחלתה כשהי’

(1) ריש פרשתנו.

(2) שמו”ר פרשתנו פ”א, ה.

(3) „הוקשה לו שכל פסוקים אלו מיותרים שהרי שמותם כבר מפורשים בסדר ויצא ויגש, ודורש שלכך הוזכרו בריש ספר זה שמדבר בגאולת ישראל ממצרים כו’“ (פירוש מהרו”ו שם).
(4) להעיר שכל הספר נקרא „ספר ואלה שמות שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה“ (ב”ר פ”ג, ה).
ובלשון הרמב”ן (ס”פ פקודי): „ספר הגאולה“.

(5) ויק”ר פל”ב, ה. וש”נ.

(6) ישע”י יא, יא.

ש"פ שמות, כ"א טבת

האחרונה בפרק קמא דברכות¹² (שאומרים זאת גם בנוסח ההגדה של פסח)¹³: „אמר ר' אלעזר בן עזרי' הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר¹⁴ למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, ימי חייך הימים כל ימי חייך להביא¹⁵ הלילות¹⁶, וחכמים אומרים ימי חייך העולם הזה כל ימי חייך להביא לימות המשיח“.

מפרש רש"י: „כבן שבעים שנה - כבר הייתי נראה זקן ולא זקן ממש שבאת עליו שיבה יום שהעבירו רבן גמליאל מנשיאותו ומינו רבי אלעזר בן עזרי' נשיא כדאיתא לקמן בפרק תפלת השחר¹⁷, ואותו היום דרש בן זומא מקרא זה“.

וצריך ביאור בהשייכות דהמאמר לבעל המאמר¹⁸ רבי אלעזר בן עזרי', והשייכות לכך שהמשנה נאמרה ביום (או בקשר עם היום¹⁹) שנתמנה ראב"ע לנשיא²⁰, דמסתבר לומר שמכיון שראב"ע

מתחילים גלות מצרים) לגאולה העתידה לבוא?!

ונוסף ע"ז יש להבין - כמו שזה בנוגע לכל עניני תורה מלשון הוראה? מהו הלימוד וההוראה מזה עתה, אלפי שנים לאחרי „הבאים מצרימה“ ולאחרי יציאת מצרים?

ב. ויש לומר נקודת ההסברה בזה:

כל הענין ד„הבאים מצרימה“ הוא לאמיתתו - „גאולת ישראל“. והירידה שבינתיים היא בחיצוניות, אבל בפנימיות, הירידה גופא היא (לא רק בשביל ועל מנת העלי' שבגאולת מצרים, אלא יתירה מזו -) חלק מהעלי' והגאולה עצמה, עד - העלי' דגאולה האמיתית והשלימה. ומשום כך אומר המדרש על „ואלה שמות בני"י הבאים מצרימה“ - „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“, שכוונתו גם על הגאולה העתידה לבוא.

ומכיון שכל הענינים ד„הבאים מצרימה“ וגאולת מצרים נמשכים גם לאחרי זה, גם בזמן הזה - כמאחז"ל⁸, „כל המלכיות נקראו על שם מצרים“, ומזכירין יציאת מצרים בכל יום⁹, ו„בכל¹⁰ דור ודור [וכל יום ויום¹¹] חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא [היום¹¹] ממצרים“ - למדים מזה, שגם בגלותנו זו צריכים להמשיך את „גאולת ישראל“, הגאולה האמיתית והשלימה, כדלקמן.

ג. ויובן זה בהקדים הביאור במשנה

(7) ראה רד"ק לתהלים יט, ה. ועוד.

(8) ב"ר פט"ו, ד.

(9) משנה ברכות יב, ב. רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז או"ח הל' ק"ש סי' סז ס"א. - וראה לקמן בפנים.

(10) משנה פסחים קטז, ב.

(11) הוספת (ביאור) אדה"ז בתניא רפמ"ז.

וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ע' תריח (בהוצאת קה"ת תנש"א) בשוה"ג.

(12) יב, ב.

(13) וכן הוא גם בתוספתא ברכות שם. ספרי ראה טז, ג. וראה מכילתא בא יג, ג.

(14) ראה טז, ג.

(15) כ"ה בנוסח ההגדה. שו"ע אדה"ז שם.

(16) ובתוספתא שם מוסיף כאן „אלו דברי בן זומא“. וראה חסדי דוד לתוספתא שם.

(17) ברכות כח, א.

(18) ראה לקו"ש ח"ז ע' 349. וש"נ.

(19) דגם באם מפרשים ש„וחכמים אומרים כו"י אינם מדברי ראב"ע, ונאמרו לפני זה וראב"ע ידע מזה קודם אמירתו (ולכן אמר „ולא זכיתי“, ראה תויו"ט כאן), הרי גילוי דברי החכמים במשנה זו הי' דוקא ע"י מה שאמר ראב"ע ביום שנתמנה לנשיא. וראה לקמן הערה 32.

(20) ובפרט באם מפרשים ש„וחכמים אומרים וכו"י" הוא מדברי ראב"ע בעצמו. וראה חסדי דוד שבהערה 16, שמוכיח כן מלשון התוספתא שבהערה הנ"ל.

ש"פ שמות, כ"א טבת

בכלל, להתקשר ולהתאחד עם הקב"ה ע"י תורה ומצוות. ומכיון שזהו ענין כללי בכל התורה והיהדות, לכן „תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך“, עד באופן ש„בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים“²⁹.

ובפרטיות ישנם בזה שלושה שלבים ודרגות:

(א) מזכירין יציאת מצרים „בכל יום ויום“ („הימים“): כשמאיר אור ה' („ויקרא אלקים לאור יום“³⁰), צריך בפשטות „לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים“, עבודתו של יהודי לצאת ממצרים וגבולים.

(ב) חידוש נוסף בזה, ש„מזכירין יציאת מצרים בלילות“, כדרשת בן זומא מהפסוק „למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך“. כל ימי חייך להביא הלילות שאפילו בזמן דלילה וחושך, כשאור ה' איננו מאיר, אפילו בליל הגלות³¹, יכולה וגם צריכה להיות „יציאת מצרים“.

(ג) חכמים מחדשים עוד יותר³², ש„כל

עסק בסוגיא זו בתורה ביום שנעשה נשיא, ה"ז קשור עם עבודתו כנשיא בישראל [ע"ד חיוב הקדימה בלימוד התורה בענינים שהזמן גרמא²¹, ויש לומר שעד"ז הוא בנוגע לכאו"א מישראל ובפרט בקשר ללימוד התורה שלו בענינים שהזמן שלו גרמא], וכן השייכות לדברי ראב"ע „הרי אני כבן שבעים שנה“, שבעים שנה דוקא.

ד. וביאור הענין:

במשנה בא לידי ביטוי גודל העילוי והשבת דיציאת מצרים, שגם לאחר שבנ"י יצאו ממצרים, ישנו החיוב דזכירת יציאת מצרים „כל ימי חייך“, הן בימים והן בלילות (כדברי בן זומא), והן בעולם הזה והן לימות המשיח (כדברי החכמים)²².

הטעם ע"ז הוא – כי (זכירת) יציאת מצרים היא „יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו כו“²³, אז התחדש פתיחת ענין הגאולה²⁴ – שבנ"י יצאו מגדר עבדות ונעשו בני-חורין בעצם²⁵ („עבדי הם ולא עבדים לעבדים“²⁶), ובאופן דפעולה נמשכת²⁷ לתמיד.

ובעבודת האדם²⁸: יציאת מצרים מורה על היציאה (דנפש האלקית מ)מיצרים וגבולים של מאסר הגוף ועולם הזה

29) ואולי אפ"ל שבתניא שם מפרש דהמשנה דפסחים („בכל דור ודור חייב כו") משלימה המשנה דספ"ק דברכות שצ"ל זכירת יצי"מ בכל יום (ראה הגש"פ שבהערה 11).

30) בראשית א, ה.

31) ראה זח"ג סו, ריש ע"ב: בלילה . . בגלותא. וראה גם זח"ב קסג, ב. ח"ג כב, א. רלח, ב. תקו"ז תכ"א (מט, ב). וראה תו"א מג"א צד, ד. לקו"ש ח"ז ע' 41.

32) לפי הפירוש שהם מוסיפים על בן זומא, ולכו"ע מזכירין יצי"מ בלילות (וכל פלוגתתם אינה בגוף הדין רק במשמעות הכתוב „כל ימי חייך“) – ראה רשב"ץ ביבין שמועה על הגש"פ כאן. זבח פסח על הגש"פ. של"ה מס' פסחים קנח,

21) רמב"ם הל' ת"ת פ"ד ה"ח. טושו"ע יו"ד סרמ"ו סי"ד.

22) וראה לקמן הערה 32, שלכמה מפרשים גם לחכמים מזכירין יצי"מ בלילות, וגם לבן זומא מזכירין יצי"מ לימות המשיח.

23) חינוך מצוה כא.

24) ד"ה כימי צאתך תש"ח פי"ב (ע' 164).

25) ס' גבורות ה' (להמהר"ל מפראג) פרק סא.

26) בהר כה, מב. שם, נה. ב"מ י, א.

27) ראה לקו"ש ח"ה ע' 175.

28) תניא פמ"ז. וראה תו"א יתרו עא, ג

ואילך. ובכ"מ. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים כו'

ש"פ שמות, כ"א טבת

בעולם הזה (קודם ימות המשיח).

והחידוש בזה גדול יותר:

(2) אע"פ³³ שבימות המשיח (במצב של גאולה) לא שייך לכאורה הענין דזכירת הגאולה³⁴, גם אז יזכירו את יציאת מצרים. ויתירה מזו: אע"פ שהגאולה האמיתית והשלימה היא שלא בערך לגאולת מצרים, בהיותה גאולה שאין אחרי' גלות³⁵, ואז יהי' "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"³⁶, יציאה וגאולה שלימה מכל המיצרים וגבולים, משא"כ גאולת ויציאת מצרים היתה גאולה שיש אחרי' גלות, ולא גאולה שלימה, כי "הרע שבנפשות ישראל עדיין הי' בתקפו" (ולכן הוצרך להיות "כי³⁷ ברח העם")³⁸ - אע"פ"כ מזכירין יצי"מ גם לימות המשיח.

והיות שיזכירו אז את יצי"מ, ה"ז ראי' שזהו עבור תועלת - בגלל המעלה והחידוש שיצי"מ תפעל גם אז, כדלקמן.

ה. ויש לומר הביאור בזה:

בגאולת מצרים נתחדש כללות ענין הגאולה, פתיחת הצינור על כל הגאולות (גם מהגלויות שלאח"ז), כולל הגאולה העתידה²⁴.

יתירה מזו: אילו זכו, היתה יציאת מצרים גאולה שלימה שאין אחרי' גלות,

ימי חייך" כולל - נוסף על כל העולם הזה ("ימי חייך העולם הזה"), גם - "להביא לימות המשיח". שהחידוש בזה הוא כפול:

(1) חידוש (בדין ד)זכירת יציאת מצרים - ש(החייב דזכירת יצי"מ) "כל ימי חייך" - שקאי על "ימי חייך" בעולם הזה ובזמן הזה - כולל "ימות המשיח". עד שזה נכלל בזכירת יצי"מ ד"כל ימי חייך"

לקוטי טעמים ומנהגים ע' יז. אנציקלופדי תלמודית ערך זכירת יצי"מ ע' רא, וש"נ. והפירוש בדברי ראב"ע "לא זכיתי" לפי פירוש זה הוא - "אע"פ שהשתדלתי והתחברתי עם אנשי החכמה לא זכיתי לדעת הרמו שנרמו בכתוב בחיוב קריאת פרשת ציצית בלילה עד שדרשה בן זומא" (פיה"מ להרמב"ם ברכות שם).

ויש מפרשים, שלכו"ע (גם לבן זומא) מזכירין יצי"מ גם לימות המשיח (שהרי בודאי לא תיעקר מצוה מן התורה ח"ו), והחילוק בין בן זומא וחכמים הוא רק בנוגע להלימוד מ"כל ימי חייך" (קול הרמ"ז ושושנים לדוד ברכות שם (הובא בתוס' אנשי שם למשניות שם). חסדי דוד לתוספתא ברכות שם. ספרי דבי רב לספרי ראה שם).

וגם לפי הפירוש (ראה רשב"ץ שם. ועוד. וראה תורה שלימה ח"ב מילואים אות ג) שחכמים ובן זומא פליגי להלכה אם מזכירין יצי"מ לימות המשיח - (א) אין הכרח להכריע שדעת ראב"ע היא כבן זומא, ובפרט באם מפרשים שראב"ע אמר "וחכמים אומרים כו" (כנ"ל הערה 20). (ב) יש לומר דאדרבה: לפ"ז נמצא שיצי"מ הוא עד כ"כ ענין אחד עם גאולה השלימה (כדלקמן בפנים) - שאין מה להזכיר אז יצי"מ, ואדרבה - הגאולה עצמה מזכירה על יצי"מ (ראה עד"ז רשב"א לעין יעקב ברכות שם בביאור הטעם שלדעת בן זומא (שאין מזכירים יצי"מ לע"ל) אין זה ביטול המצוה). ועוד ועיקר: (ג) בכל אופן, כל משנה זו נאמרה ביום שנתמנה ראב"ע לנשיא (כשאמר "הרי אני כבן שבעים שנה").

וכן מובן גם לפי פירוש המפרשים שחכמים חולקים על בן זומא בנוגע לזכירת יצי"מ בלילות (ראה נ"כ המשנה - רע"ב, תויו"ט, ועוד. אנציקלופדי תלמודית שם ע' ר, וש"נ), שיש לומר בזה בג' אופנים הנ"ל. וראה לקמן הערה 44.

(33) ראה רד"ה כי בחפזון תש"ח (ע' 151).

(34) ודוקא בעת הגלות והשעבוד מזכירין ענין הגאולה לשתי פנים: הא' להלל ולשבח להשי"ת על העבר אשר גאלנו וגאל את אבותינו, והב' שע"י זכירה זו מתחזק התקוה והבטחון הגמור בהשי"ת על הגאולה העתידה לבוא (שם).

(35) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה

ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב. ועוד.

(36) זכרי' יג, ב.

(37) בשלח יד, ה.

(38) תניא פל"א. וראה ד"ה כימי צאתך תש"ח

פ"ג ע' 167).

ש"פ שמות, כ"א טבת

דימות המשיח, ו(ב) יציאת מצרים פועלת חידוש בימות המשיח, שישנה גם המעלה דיצי"מ (כמו שהי' בפועל, בגלל שלא זכו שתהי' זו מיד גאולה שלימה) - המעלה ד"אתכפיא סט"א", מכיון שהרע הי' עדיין בתקפו (כנ"ל)⁴².

אבל הזכירה דיצי"מ לע"ל היא רק בדרך, "טפל" (שתהא שעבוד מלכות עיקר ויציאת מצרים טפל לו)⁴³, כי עיקר הגילוי אז הוא מהגאולה השלימה, שלמעלה מכל מדידה והגבלה, אלא שיחד עם זה מזכירין יצי"מ (בדרך טפל) כי המעלה דגאולה השלימה למעלה מכל מדידה והגבלה לגמרי (באופן ד"ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", "אתהפכא"⁴²), נמשכת במדידה והגבלה ד"כל ימי חיך" במציאות העולם הזה (המעלה דאתכפיא בגאולת מצרים). משא"כ אילו לא היו מזכירים אז יצי"מ, הוה-אמינא שהגאולה נפרדת מ"כל ימי חיך" בעולם הזה.

1. עפ"ז מובנת ההוספה והחידוש של החכמים לגבי בן זומא⁴⁴: נוסף על דברי

באופן ד"ה' ימלוך לעולם ועד", כפי שבנ"י אמרו בשירת הים³⁹, כי היו נכנסים אז מיד לארץ ישראל בגאולה השלימה⁴⁰. אלא מכיון ש"נתערבו" ענינים צדדיים, ה"ז לא התקיים בפועל.

עפ"ז יש לומר, שאמיתית הענין דיציאת מצרים הוא - "ימות המשיח", הגאולה האמיתית והשלימה, ואמיתית ופנימיות הענין דימות המשיח הוא גאולת מצרים. אלא שבנוגע לפועל - בגלל סיבות צדדיות - יש ביניהם הפסק זמן (בחיצוניות), עד שהגאולה השלימה באה בפועל. אבל גם כל הזמן שבינתיים (בין גאולת מצרים והגאולה השלימה) - "כל ימי חיך" (בעולם הזה) - צריך להיות "תזכור את יום צאתך מארץ מצרים" [עד אשר "כל הימים מימי גאולה הראשונה מגלות מצרים עד גאולה העתידה בב"א הם ימי צאתך מארץ מצרים"²⁴]; והיות שיציאת מצרים היא בפנימיות הענין ד"ימות המשיח", לכן זכירת יצי"מ "כל ימי חיך" כוללת במילא גם "להביא (לימות המשיח)"⁴¹.

עפ"ז מובן ג"כ מדוע מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח (אע"פ שאז יהיו במצב של גאולה, וגאולה שלא בערך לגאולת מצרים) - כי: (א) יציאת מצרים היא ההתחלה ו(יתירה מזו -) הפנימיות

(39) בשלח טו, יח. וראה לקו"ש חל"א ע' 77 ואילך.

(40) זח"ג רכא, א. וראה גם עירובין נד, א. שמו"ר רפל"ב.

(41) להעיר גם, שבהבטחת הקב"ה ליעקב על גאולת מצרים אמר לו, "ואנכי אעלך גם עלה" (ויגש מו, ד), "היינו ב' עליות... כי עלי' זו השני' היא רומזת על גאולה העתידה להיות בב"א" (תו"א ריש פרשתנו). וכן בפרשתנו ג, יד, "אמר לו ענין הגאולה האחרונה כדפירש רש"י שם" (תו"א שם).

(42) ראה ד"ה כימי צאתך שם. סה"מ מלוקט ח"ב ע' מ ואילך. לקו"ש חט"ז ע' 125 ואילך. ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 569 ואילך.

(43) ברכות יב, סע"ב.

(44) זהו לפי הפירוש שחכמים מוסיפים על בן זומא (כנ"ל הערה 32). ולפי הפירוש שחכמים חולקים על בן זומא בנוגע לזכירת יצי"מ בלילות (הרי נוסף למ"ש בהערה הנ"ל) - ראה סידור האריז"ל בהגש"פ כאן, שלדעת חכמים אין כח בזמן הזה לברר הלילות, ובמ"א נתבאר (לקו"ש ח"ג ע' ג' 1016) שתוכן הפלוגתא הוא בנוגע ליצי"מ בפנימיות (יציאה גם ממצרים וגבולים דקדושה) גם במצב דלילות, שבזמן הזה אין כח לזה לרוב בנ"א, והכח לזה יהי' דוקא לימות המשיח, ולכן ס"ל לחכמים שדוקא לימות המשיח מזכירין יצי"מ בלילות. משא"כ בן זומא, שהי' למעלה מעולם (ראה בר"פ ב, ד), הי' בכחו לברר הלילות גם בזמן הזה. ועפ"ז נמצא שאצל בן זומא - ע"י

ש"פ שמות, כ"א טבת

הוא יודע שזה קשור עם „להביא לימות המשיח“].

ז. עפ"ז תובן שייכות המשנה לרבי אלעזר בן עזרי" שבאותו היום נעשה נשיא:

חידושו של נשיא בישראל (נשיא מלשון התנשאות) הוא לקשר ולאחד „כל ימי חיך" של כאו"א מישראל ושל כלל ישראל - „כל ימי חיך" הגשמיים בעולם הזה ובפרט בזמן הגלות („לילות") - עם גאולה (יציאה ממצרים וגבולים) בכלל, ובפרט עם ימות המשיח, הגאולה האמיתית והשלימה, שאין אחרי גלות; דוקא הנשיא בכחו לחבר ולאחד את הגלות עם הגאולה, ובפרטיות יותר - לחבר את יציאת מצרים וימות המשיח (כפי שהם במצב שהגלות מפסקת בינתיים), „תזכור את יום צאתך מצרים כל ימי חיך". להביא לימות המשיח - שבחיו של יהודי „כל ימי חיך" כנשמה בגוף בעוה"ז הגשמי והחומרי ובזמן הגלות, הוא יוכל לצאת ממצרים וגבולים, ויתירה מזו - לעמוד במצב דימות המשיח.

ולכן, דוקא ביום שעלה לנשיאות עסק ראב"ע בסוגיא ד„מזכירין יציאת מצרים" גם „בלילות" ו„להביא לימות המשיח“.

ח. ויש לומר שזה קשור גם עם הקדמתו של ראב"ע „הרי אני כבן שבעים שנה כו“:

הגמרא מספרת⁴⁷ שראב"ע אמר „הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה“, כי הי' אז רק בן י"ח שנה⁴⁸, ו„אתרחיש ליי' ניסא ואהדרו תמני סרי

בן זומא, שישנו הענין דיציאת מצרים „כל ימי חיך" גם „בלילות", בליל הגלות - מחדשים חכמים „כל ימי חיך להביא לימות המשיח", ש„כל ימי חיך" בעולם הזה (הן בימים ואפילו בלילות, בחושך הגלות) ישנה, נוסף על הדרגא דיציאת מצרים (גאולה שאינה שלימה, כמו שהי' אז בגלוי), גם הדרגא דיציאת מצרים כפי שהיא לאמיתתה) „ימות המשיח", הגאולה השלימה שאין אחרי גלות.

ולהוסיף בדיוק הלשון „להביא לימות המשיח" (ולא „לרבות" וכיו"ב כרגיל), שהעבודה (זכירת) יצי"מ „כל ימי חיך" בעולם הזה (א) מכניסה את ימות המשיח בעולם הזה עתה⁴⁵, עד יתירה מזו (ב) שזה מביא⁴⁶ בפועל ב„ימי חיך" השלימות דימות המשיח (לשון רבים, כולל כל התקופות בזה⁴⁷) בגאולה האמיתית והשלימה.

[מזה מובן שדברי החכמים אינם רק הלכתא למשיחא, אלא שבזה ישנה נפק"מ בעבודתו של יהודי (גם) בזמן הזה (קודם ביאת המשיח בפועל), שבזכירתו יצי"מ

ראב"ע שהביא דבריו - הי' מעין המצב דימות המשיח. ובכחו של ראב"ע הנשיא לחבר שניהם - שגם בזמן הזה (אצל כל ישראל) הי' המצב של ימות המשיח, כדלקמן בפנים.

45) כן שמעתי מאמו"ר ז"ל (ראה שיחת ליל ב' דחגה"פ תשי"ט). וראה גם שיחת ליל ב' דחג הפסח תרצ"ט (ספר השיחות ה'תרצ"ו - חורף ה'ש"ת ע' 323).

46) ראה שיחת ליל ב' דחג הפסח תש"ג (ע' 73) ב' פירושים ב„להביא לימות המשיח": (א) כפשוטו, שמשיח יבוא. וצריכים להתבונן מה הי' המצב של כל דבר בעוה"ז בימות המשיח. (ב) שהכוונה והתכלית של כל העבודה בימי הגלות היא „להביא לימות המשיח“.

47) ראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך. ובכ"מ.

48) ולפי הירושלמי (ברכות פ"ד סוף ה"א) - בן שש עשרה שנה. ולגירסת האבודרהם - בן י"ג שנה.

ש"פ שמות, כ"א טבת

להיות נשיא הי' עליו להשיג את השלימות של „(כ)בן שבעים שנה“, הבירור דעניני העולם (הנחלקים לשבעים, שבעים אומות וכו'). וזה נתן לו את הכח שיהי' אצלו „זכיתי שתאמר יצי"מ בלילות“, שיוכלו לפעול את הענין דיציאת מצרים (הגאולה ממצרים וגבולים) אפילו בהיותם במצב של תחתון („לילות“), נוסף על העבודה בזה בכל יום ויום, עד גם - „כל ימי חיך להביא לימות המשיח“⁵³, (מעין) העילוי והגאולה השלימה⁵⁴, כשנעשה (שלימות הבירור דכל שבעים אומות כו', ו)הגילוי דשבעים⁵⁵, עי"ן דלמעלה, „והיו עיניך רואות את מוריק“⁵⁶, ובאופן שאלקות נמצא בגלוי בכל העולם, „ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר“⁵⁷.

ויש לקשר זה גם עם שמו של רבי

(53) ולהעיר מיחוס ראב"ע שהוא „עשירי לעזרא“ (ובירושלמי יבמות פ"א ה"ו, שהעיד עליו ר' דוסא בן הרכינס ש„עינוי (כ)כלומר מראיתו ותואר פניו“ - פני משה) דמין לדידי“ (לעזרא), והרי בנוגע לעזרא איתא במדרש (הובא בפרש"י יחזקאל מג, יא. פתיחת התוויו"ט למס' עדיות. וראה ברכות ד, סע"א) דראוי הי' הבנין השלישי להיות בעת שעלו מבבל אלא שגרם החטא (ע"ד שהי' בזמן יצי"מ, כנ"ל ס"ה).

(54) ראה קול סופר על המשנה ברכות שם (יב, סע"ב), שמפרש „זכיתי“ מלשון „זכו“, ע"פ מאחז"ל (סנהדרין צח, א) עה"פ (ישעי' ס, כב) „בעתה אחישנה“ - „זכו אחישנה“, ע"ד שאמר הקב"ה „נצחוני בני נצחוני“ (ב"מ נט, ב), „וזה זכו, אם יגיעו בני ישראל למדרגה לנצח ברצונם את השכינה ע"ד מי מושל בי צדיק, הקב"ה גזור גזירה והצדיק מבטלו (ראה מו"ק טז, ב), אז אחישנה“.

(55) להעיר מדברי ראב"ע שימות המשיח שבעים שנה (סנהדרין צט, א).

(56) ישעי' ל, כ.

(57) שם מ, ה.

דרי חיורתא“. וזה הראה לכל שראב"ע ראוי להיות הנשיא, בהיות לו „שערות לבנות של זקנה, ונאה לדרשן להיות זקן“⁴⁹.

נמצא, ששלימות הנשיאות קשורה עם מספר שבעים שנה דוקא, ועד כדי כך שעד אז הי' מצב שמבלי הבט על כל מעלותיו של ראב"ע, „דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא“⁵⁰, הרי „לא זכיתי שתאמר יצי"מ בלילות עד שדרשה בן זומא“, ב„אותו יום“ כשראב"ע נעשה נשיא.

והביאור בזה:

שבעים שנה הם שלימות בחיי האדם - כמ"ש⁵¹, „ימי שנותינו בהם שבעים שנה“. השלימות היא בכך, שהאדם מגיע אז לעבודה דבירור כל השבע מדות כפי שהן בשלימותן, שבע כלול מעשר (= שבעים). ובפרטיות יותר - גותנים לאדם „שבעים שנה“ בכדי לעשות את העבודה דבירור השבע מדות כפי שהן מתלבשות למטה, בנפש הבהמית („ימי שנותינו בהם“, „בהם“ לשון בהמה) ודלעו"ז בכלל (ובכללות - שבעים אומות העולם), וע"י עבודה זו מגיעים לשלימות דשבעים, בחי' עי"ן דקדושה, ראי' באלקות, עד להשלימות בזה לעתיד לבוא⁵².

ועד"ז י"ל בנוגע ל„הרי אני כבן שבעים שנה“ דראב"ע הנשיא: בכדי

(49) פרש"י ברכות שם (ד"ה לית לך חיורתא). וראה לקו"ש ח"ז ע' 123 ואילך. שיחת אחש"פ תשמ"א. ש"פ ראה תשמ"ב. ועוד.

(50) ברכות כז, סע"ב.

(51) תהלים צדי"ק, יו"ד.

(52) ראה בכל זה - ספר הערכים הב"ד מערכת אותיות - אות עי"ן ע' רפט ואילך. קובץ י"א ניסן שנת הצדי"ק עה"פ ימי שנותינו בהם שבעים שנה (ע' 87 ואילך). וש"נ.

ש"פ שמות, כ"א טבת

מצד דרגת הקדושה דלע"ל אין מקום לענין של היפך (ע"ד הנהגת שמאי, מלשון „השם אורחותיו“⁶⁰, שלכן הלכה כשמאי דוקא לע"ל⁶¹). משא"כ הנהגת ראב"ע היתה בהתאם למצב בעולם הזה בזמן הזה, שאפילו בעולם דמיצרים וגבולים ושל העלמות והסתרים, עד למצב של חושך הגלות („לילות“), בו אפשרית מציאות ד„אין תוכו כברו“, ניתן לפעול את הבירור והעלי" ד„יציאת מצרים“⁶². ולכן „באותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס“, שזהו ענין הנשיא להרבות תלמידים בישראל.

ועפ"ז הי' אפשר לומר, שמכיון שראב"ע נתן להכניס גם תלמיד כזה ש„אין תוכו כברו“, אפשר לפעול איתו רק גאולה שאינה שלימה (באופן של „אתכפיא“ כי הרע עדיין בתקפו), שכן הגאולה השלימה תלוי' בכך שהכל יהי' דוקא „תוכו כברו“ („ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ“); ממשיכים ומוסיפים החכמים – ש„כל ימי חייך“ כולל נוסף ל„לילות“, גם „להביא לימות המשיח“ – שגם במצב של גלות (כשיש מציאות של „אין תוכו כברו“) ניתן לפעול את הגאולה השלימה.

אלעזר בן עזרי' – שכשמו כן הוא: „אלעזר“ אותיות א-ל-עזר, ו„עזריה“ אותיות עזר י-ה. ו„אלעזר בן עזרי'“ הוא החיבור דשניהם יחד [באופן שהעיקר הוא עזרי', ואלעזר מקבל (מ)בן עזרי', או שהעיקר הוא אלעזר והוא „בן עזרי'“, ההמשך דעזרי', ויפה כח הבן מכח האב⁵⁸, או ע"ד הפירוש ב„בן חורין“, שמציאותו היא במעמד ומצב דחירות, ועד"ז בנדו"ד, שמציאותו של „אלעזר“ היא במצב ד„עזריה“].

היינו, שרבי אלעזר בן עזרי' יש לו עזר מיוחד מהקב"ה, וכפי שהקב"ה למעלה מעולם – הן משם א-ל (אלעזר), והן משם י-ה (עזריה), ששני השמות מורים על דרגא שלמעלה מסדר השתלשלות, ועאכו"כ „אלעזר בן עזרי'“ – שניהם יחד, ומשם מקבל הוא עזר מהקב"ה להיות נשיא ולתת כח לבנ"י לעשות את העבודה ד„יציאת מצרים“, „בימים“, „בלילות“, עד בימות המשיח עד „להביא לימות המשיח“.

ט. ולהוסיף, שהחידוש הנ"ל דראב"ע כנשיא מרומז גם בסיפור הגמרא⁵⁷, ש„באותו היום (כשראב"ע נעשה נשיא) סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס, שהי' רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש, ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי כו"י⁵⁹;

אצל רבן גמליאל הי' סדר ההנהגה מעין דלע"ל, כש„ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ“, ש„לא יכנס לבית המדרש“, תלמיד שאין תוכו כברו, כי

60) מו"ק ה, סע"א. וש"נ. לקו"ת שה"ש מח, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

61) ראה מדרש שמואל לאבות פ"ה מ"ט. מקדש מלך לזח"א יז, ב. לקו"ת קרח נד, סע"ב ואילך. תוספות חדשים לאבות בתחלתו. – וראה בארוכה סה"ש תנש"א ח"ב ע' 570 ואילך.

62) ולהעיר שלפי הפירוש בסידור האריוז"ל הנ"ל (הערה 44), בן זומא וחכמים הם ע"ד ב"ש וב"ה (ראה שיחת ליל ב' דחגה"פ תש"ד – ע' 89), שעבודת ב"ש היא שלא תהי' יניקת החיצונים (מעין המצב דלע"ל), ועבודת ב"ה היא לפעול ולברר גם במקום שיש יניקת החיצונים

58) שבועות מח, סע"א. וש"נ.

59) ולהעיר מהב' דיעות בהמשך הגמרא כמה ספסלי אתוספו – ארבע מאה ספסלי או שבע מאה ספסלי (שהוא שבעים כלול מעשר).

ש"פ שמות, כ"א טבת

בתחלתן ותחלתן בסופן", יש לזה שייכות לסיום הש"ס - הן בגמרא⁶⁷: "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב, שנאמר⁶⁸ הליכות עולם לו א"ת הליכות אלא הלכות", שב"הליכות עולם" ממשיכים הלכות התורה, עד לדרגת עוה"ב (כולל - בפירושו⁶⁹ עולם התחי לעתיד לבוא); והן במשניות⁷⁰: "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר⁷¹ ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (וגם סיום גמרא ברכות עצמה היא בפסוק זה), שהקב"ה נותן לבנ"י עוז (ע"ד "אלעזר בן עזרי"י", אל עזר בן עזר י"ה), אין עוז אלא תורה⁷², עד שנעשה "ה' יברך את עמו בשלום", אשר שלימות ענין השלום (בעולם) היא בגאולה האמיתית והשלימה (כמבואר⁷³ בענין "פדה בשלום נפשי"⁷⁴).

יא. ע"פ הנ"ל מובן הביאור בדברי המדרש, ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה - על שם גאולת ישראל נזכרו כאן, אע"פ שבפשוט מדובר אודות הירידה ד"הבאים מצרימה":

"מזכירין יציאת מצרים בלילות" מורה שאמיתית הענין ד"הבאים מצרימה", הירידה בחושך הגלות ("לילות"), היא - "גאולת ישראל" ("יציאת מצרים"), עד - "להביא לימות המשיח" (הענין האמיתי

וזה מרומז בכך ש"ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת", (שוראב"ע פועל שגם ר"ג - שדרגת עבודתו קשורה עם ימות המשיח (כנ"ל) - אף הוא מסכים ומסייע לסדר ההנהגה דראב"ע, ש"נתנה להם רשות לתלמידים ליכנס לבית המדרש".

י. ויש להוסיף ביאור גם בהא שמשנה הנ"ל היא בסוף פרק קמא דמסכת ברכות: התחלת (פרק ראשון) דמסכת ברכות היא "מאימתי קורין את שמע בערבין", שמשמעותה (בעבודה רוחנית) היא הפעולה דקריאת שמע (קבלת עול מלכות שמים⁶³, ובאופן ד"מאימתי" מלשון אימה⁶⁴) אפילו "בערבין", בחושך הלילה והגלות; וזהו התוכן בסוף הפרק - "נעוץ סופן בתחלתן"⁶⁵ - ש"מזכירין יציאת מצרים בלילות" (בקריאת שמע), אשר יציאת מצרים היא "דבר אחד ממש"⁶⁶ עם קריאת שמע, "ולכן תקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דוקא אף שהיא מצוה בפני עצמה ולא ממצות ק"ש כו"⁶⁶. וע"פ הכלל הנ"ל ד"נעוץ סופן

(עיקר העבודה בזמן הזה, ובפרט בזמן הגלות), ע"ד החילוק בין בן זומא ש"מזכירין יצי"מ בלילות", כי בכחו לפעול יצי"מ גם בעת חושך הלילה, והחכמים דס"ל שאין כח לברר הלילות בזמן הזה, רק בימות המשיח (ועפ"ז תובן השייכות בשיחה הנ"ל דבן זומא וחכמים לב"ה וב"ש). וי"ל שע"י ראב"ע נמשך הכח "להביא לימות המשיח" גם בלילות בזמן הזה, כבהערה הנ"ל.

63 ברכות רפ"ב.

64 כפירוש ר"א המלאך בעת למדו משנה זו עם רבינו הזקן (ראה גם סה"ש תש"ד ע' 66. סה"מ תש"י ע' 138). - וכהפס"ד שק"ש צ"ל, "בכוונה באימה ובריאה ברתת ובויעה" (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס סא. ועד"ז בטושו"ע שם. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 71 בהערות).

65 ס' יצירה פ"א מ"ז.

66 תניא ספמ"ז.

67 מס' נדה.

68 חבקות ג, ו.

69 ראה רע"ב לסנהדרין ר"פ חלק. מדרש שמואל על מס' אבות בתחלתו.

70 מס' עוקצין.

71 תהלים כט, יא.

72 ראה ויק"ר פל"א, ה. יל"ש בשלח רמז רמד. שהש"ר פ"ב, ג (ג). מדרש תהלים ל, ג. ועוד.

וראה לקו"ש חכ"ו ע' 444 הערה ד"ה זה.

73 שע"ת לאדהאמ"צ נו, א.

74 תהלים נה, יט.

ש"פ שמות, כ"א טבת

שמות לכ"ף טבת⁷⁷, יום ההילולא דהרמב"ם⁷⁸, שחל לעולם בסמיכות לפ' שמות, וקביעותו בשנה זו – בערב שבת פ' שמות.

ובפרט ע"פ הידוע, שהאכילה דשבת באה ע"י העבודה והטירחא דערב שבת, כמאחז"ל⁷⁹, "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", מובן, שישנה שייכות בין יום ההילולא דהרמב"ם לפרשת השבוע, פ' שמות. ויתירה מזו: ה"אכילה" דשבת באה ע"י העבודה (טירחא) (דיום ההילולא של) הרמב"ם בערב שבת.

הענין בזה:

אצל הרמב"ם רואים בגלוי איך שבהיותו במצב ד"הבאים מצרימה" פעל שם (באופן השייך בזמנו) את הענין ד"גאולת ישראל", הן גאולה רוחנית בערך לחושך הגלות שהי' אז (בדוגמת יציאת מצרים גם במצב ד"לילות"), והן כח והכנה לגאולה שלימה כפשוטה ("להביא לימות המשיח"), וכמרומו גם בשם "רמב"ם" ר"ת, "רבות" ⁸⁰ מופתי בארץ מצרים:

בהיותו במצרים בפשטות חיבר שם הרמב"ם את חיבורו הגדול ספר "משנה תורה", ספר "הלכות הלכות" ה"מקבץ לתורה שבעל פה כולה"⁸¹, שזה פעל גאולה (יציאת מצרים) במצב דחושך הלילה של הגלות – כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו הטעם שראה לחבר חיבורו, בכדי לשלול את ההעלם והסתור שנעשה

דיציאת מצרים), כנ"ל. ולכן "על שם גאולת ישראל נזכרו כאן" – כי הכוונה היא שבמצב ד"הבאים מצרימה", במצרים וגבולים, יפעלו ויגלו איך שזהו (לא רק בשביל הגאולה, אלא שזה גופא) "על שם) גאולת ישראל", עד (על שם) הגאולה האמיתית והשלימה.

ולהוסיף, ש"בני ישראל הבאים מצרימה" היו "שבועים נפש"⁷⁵. ויש לומר, שבזה מרומו שתוכן העבודה הוא גם ב"הבאים מצרימה", בגלות בין שבועים אומות (שהם כנגד השבועים נפש⁷⁶), לגלות את "גאולת ישראל". שהכח לפעול זאת בא מ"שבועים נפש" ("יוצאי ירך יעקב"⁷⁵), ע"ד שראב"ע "כבן שבועים שנה" נותן את הכח ל"מזכירין יצי"מ בלילות" עד "להביא לימות המשיח", להשיג את העי"ן רבתי דקריאת שמע (כה מזכירין יצי"מ)⁵².

ומזה מובן גם הלימוד מהמדרש לבנ"י: יש לדעת, שאפילו בגלות, הרי נוסף לזה שבנ"י נשארים קיימים בתכלית השלימות כמובן ופשוט, וכמרומו גם בסוף פ' ויחי – "ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים", ש"ויחנטו" הוא בכדי שהגוף ישאר קיים – הרי "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" מוסיף עוד יותר, ש"על שם גאולת ישראל נזכרו כאן": נוסף לזה שבנ"י נשארים בשלימות כנשמות בגופים בחיים גשמיים וחיים רוחניים גם יחד, נשמה בריאה בגוף בריא, בתכלית השלימות, הם עומדים במצב (לא רק שוביל לגאולה, אלא יתירה מזה – מצב של) "גאולת ישראל" עד – "כל ימי חייך להביא לימות המשיח". וכדלקמן.

יב. עפ"ז אפשר להבין השייכות דפ'

77) כדברי השל"ה (חלק תושב"כ ר"פ וישב – רצו, א, ש, המועדים של כל השנה . . . בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן כו"ו.

78) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 26. וש"נ.

79) ע"ז ג, סע"ב.

80) בא יא, ט.

81) הקדמת הרמב"ם לספרו היד.

75) פרשתנו א, ה.

76) ראה פרש"י האזינו לב, ח.

ש"פ שמות, כ"א טבת

ולהוסיף, שהרמב"ם חי שבעים שנה⁸³, "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", שמורה שאצלו היתה בגלוי השלימות שקשורה ל"הרי אני כבן שבעים שנה" לפעול "יציאת מצרים" בכל המצבים (בימים, בלילות ולהביא לימות המשיח), כנ"ל בנוגע לראב"ע.

וע"פ הידוע⁸⁴ שביום ההילולא של צדיק "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו" עולים למעלה, וזה מאיר ומתגלה למטה ו"פועל⁸⁵ ישועות בקרב הארץ" - מובן, שביום כ"ף טבת, יום ההילולא של הרמב"ם, קיימים בגלוי "כל מעשיו ותורתו ועבודתו" של הרמב"ם - בחיבור ספר "משנה תורה" בארץ מצרים, וכל שאר עניני עבודה שלו במשך שבעים שנות חייו - וזה "פועל ישועות בקרב הארץ", בקרב הארץ דמצרים⁸⁶ (מיצרים וגבולים דעולם), באופן שזה נעשה מורה דרך ו"מורה הנבוכים"⁸⁷ דבנ"י בכל הדורות שלאח"ז.

ועפ"ז מובן החידוש דה"אכילה" בשבת פ' שמות בשנה זו - כיון שבאה ע"י העבודה והטירחא בערב שבת זה, כל מעשיו ותורתו ועבודתו שהכין הרמב"ם במשך שבעים שנות חייו, נמצאים כולם בגלוי באופן ד"פועל ישועות בקרב הארץ" בערב שבת זו; הרי מובן מכך מה

בלימוד והבנת התורה, ש"אותם הפירושים וההלכות והתשובות כו' נתקשו בימינו ואין מבין ענינם כראוי אלא מעט במספר ואין צריך לומר התלמוד עצמו כו'", ולכן "ראיתי לחבר דברים המתבררים כו' כולם בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא תושבע"פ כולה סדורה בפי כל כו'",

וכך נעשה בפועל, שספר הרמב"ם נעשה מורה דרך לבנ"י בכל הדורות, החל מבנ"י במצרים בדורו של הרמב"ם, ומשם נתפשטו פסקי הלכותיו למקומות אחרים בעולם (כידוע מאגרות הרמב"ם), עד לבנ"י בדורות שלאחרי זה, כולל גם עי"ז שריבוי ספרים (החל מהשולחן ערוך וכו') מיוסדים על ספר הרמב"ם.

כלומר, שהרמב"ם פעל שגם במצב של "לילות", "ערבין" במצרים כפשוטו (ומצרים מלשון מיצרים וגבולים) - תהי "יציאת מצרים", "גאולת ישראל" (בדוגמת פעולת רבינו הקדוש ע"י חיבור המשניות⁸², "כדי שלא תשתכח תורה שבע"פ מישראל"⁸¹, כמרומו גם בהתחלת המשנה "מאימתי קורין את שמע בערבין", "מזכירין יצי"מ בלילות", כנ"ל).

ויתירה מזו: נוסף על "מזכירין יצי"מ בלילות", פעל הרמב"ם גם את הענין ד"כל ימי חייך להביא לימות המשיח" - כידוע שספר הרמב"ם כולל כל הלכות התורה, גם הלכות השייכות לזמן שבת המקדש קיים, וגם - ההלכות דימות המשיח (בסיום ספרו), שמורות לבנ"י ההלכות שקשורות עם ימות המשיח, איך צריך להתכונן לזה, והסדר בפועל דביאת הגאולה האמיתית והשלימה.

83) סדר הדורות ד"א תתקכ"ז. שם הגדולים להחיד"א מערכת גדולים ערך רמב"ם בסופו. - ולהעיר שהרמב"ם חי ע' שנה פחות פ"ג יום (סה"ד שם, ממאור עינים ספכ"ה) - פ"ג יום בין הסתלקותו בכ"ף טבת ליום הולדתו בערב פסח. ואולי יש לומר, שפ"ג יום אלו נשלמו ע"י הפ"ג הלכות שבספר משנה תורה (כמ"ש הרמב"ם בסוף מנין המצוות ע"ס ההלכות שבהקדמת ספרו).

84) תניא אגה"ק סו"ך י"ב.

85) תהלים עד, יב.

86) ראה וראה ח, יח.

87) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 30. וש"נ.

82) והרי ספר הרמב"ם הוא "בלשון קצר וצח

כלשון המשנה" (הקדמת הכס"מ לספר היד).

ש"פ שמות, כ"א טבת

ובפשטות - שלא זקוקים להפסק ח"ו בין „כל ימי חיך" ו„ימות המשיח" (כמו שהי' אצל בנ"י בכל הדורות שלפני דורנו זה), אלא „כל ימי חיך" דכאו"א מישראל, חייו הגשמיים כנשמה בגוף, כוללים בפשטות (גם) „ימות המשיח" בלי הפסק, מכיון שהגאולה באה תיכף ומיד ממש ברגע זה ובמקום זה (אפילו אם זה מצב דלילה, „הבאים מצרימה"), כך שהרגע האחרון דהגלות והנקודה האחרונה דהגלות נעשים רגע ראשון ונקודה ראשונה דגאולה,

ומ„ימי חיך" בזמן הזה ובמקום הזה, בלי שום הפסק כלל ח"ו (אפילו אם הוא כבר מבוגר משבעים שנה וכיו"ב), עובר כאו"א מישראל - מיד בתכלית השלימות, „ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין", בהמשך ד„כל ימי חיך" בימות המשיח, וחיים נצחיים שיהיו אז.

יד. ובנוגע לפועל הכוונה היא, שהעבודה דבנ"י עתה צריכה להיות „להביא לימות המשיח", לגלות כבר תיכף בפועל איך שהמצב ד„הבאים מצרימה" בגלות הוא באמת מצב ד„גאולת ישראל", עי"ז שמתכוננים בעצמם ומכינים אחרים למצב ד„ימות המשיח".

כולל ובמיוחד - בקשר עם יום ההילולא דהרמב"ם - ע"י שמתחזקים ומוסיפים בלימוד ספר משנה תורה להרמב"ם, כולל - ע"י ההשתתפות (או להוסיף חיזוק בזה, אם משתתף כבר) בלימוד הרמב"ם דכו"כ מבנ"י, ג' פרקים ליום, או פרק א' ליום, או ספר המצוות⁹⁰, ובפרט - בספר הרמב"ם עצמו - הלכות מלך המשיח⁹¹, בשני הפרקים

זה מוסיף בעבודת שבת זו, העבודה לפועל „גאולת ישראל" במצב ד„הבאים מצרימה" בגלות!

יג. הלימוד וההוראה מזה מובן בפשטות, ובפרט בדורנו זה ובזמננו זה:

כמדובר ריבוי פעמים דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שנוסף ע"ז שכבר „כלו כל הקיצין"⁸⁸, כבר עשו בנ"י תשובה, וסיימו הכל, כולל גם - „לצחצח הכפתורים", וצריך רק שהקב"ה יפתח את עיניהם של בנ"י שיראו שהגאולה האמיתית והשלימה כבר ישנה, ויושבים כבר לפני שולחן ערוך, בסעודת לויתן ושור הבר⁸⁹ וכו' וכו'.

מזה מובן, שאם כבר בירידה למצרים אלפי שנים לפני"ז, ב„ואלה שמות בנ"י הבאים מצרימה" נמצאת בגלוי „גאולת ישראל", ואם בכל הזמנים עבודה של יהודים היא להמשיך את הגאולה במצב הגלות,

ועאכו"כ לאחר שישנו כבר הריבוי דמעשינו ועבודתינו במשך כל הדורות, כולל - דרבי אלעזר בן עזרי' בזמנו, והרמב"ם בזמנו, וכל צדיקי ישראל בכל הדורות, עד בדורות האחרונים - העבודה דרבותינו נשיאינו המיוחסים לבית דוד משבט יהודה, כולל - העבודה דכ"ק מו"ח אדמו"ר במשך שבעים שנה בחיים חיותו בעלמא דין (תר"ם-תש"י) -

הרי במכלל-שכן וקל וחומר בדורנו זה ובזמננו זה, לאחר שכבר סיימו הכל (כנ"ל), ישנה הבטחה גמורה בתורה, שבטח יהי' „(תזכור יום צאתך ממצרים) כל ימי חיך . . להביא לימות המשיח",

(88) סנהדרין צז, ב.

(89) ראה ב"ב עד, ב ואילך. פסחים קיט, ב.

ועוד.

(90) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 229 ואילך.

(91) כ"ה הכותרת בדפוס ויניצאה רפד. שי.

ש"פ שמות, כ"א טבת

שלאחר שישנו כבר ה"מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו . . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה' - שאז "בחזקת שהוא משיח" - שכבר יהי מיד "משיח בודאי", עי"ז ש"עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ גדתי ישראל . . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד כו", עד - כסיום הרמב"ם - "מלאה⁹⁴ הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים".

94) ישעי' יא, ט.

האחרונים דהלכות מלכים בסיום ספר משנה תורה.

ונוסף ללימודו בזה, להשפיע גם על עוד מבנ"י מסביבתו, אנשים נשים וטף, באופן ד"והעמידו תלמידים הרבה"⁹², ומהם יראו וכן יעשו רבים.

ויהי רצון, שע"י עצם ההחלטה בדבר יקבלו תיכף ומיד את השכר, הקיום בפועל של דברי הרמב"ם בסיום ספרו⁹³,

92) אבות פ"א מ"א.

93) הלי' מלכים ספ"א.

סיכום מבנה השיחה

דברי המדרש בפרשתנו.

השיחה נפתחת בציטוט המדרש המבאר שבנ"י נזכרו בתחילת פרשתנו "על שם גאולת ישראל" והגאולה העתידה, ומקשה מה הקשר בין הירידה למצרים לגאולת מצרים והגאולה האמיתית¹⁸⁷. וכמו כן, מהי ההוראה מכך אלינו (ס"א).

ומבאר בנקודה: שאכן הגלות בפנימיותה היא התחלת הגאולה, ולכן אומר המדרש "על שם גאולת ישראל נזכרו כאן" בירידה לגלות. וזוהי גם ההוראה עבורנו, שגם בתוך גלותנו זו צריכים להכניס את הגאולה השלימה (ס"ב).
וכפי שנקודה זו תתבאר בהרחבה בהמשך השיחה.

דברי המשנה על זכירת יציאת מצרים.

עובר לעיין בדברי ראב"ע ביום עלותו לנשיאות "שתאמר יציאת מצרים בלילות . . . להביא לימות המשיח". ומעלה נקודות שיתבארו בהמשך דבריו: מהי שייכותו של דין זה לראב"ע,

187) בשיחה השאלה כפולה: א. איך המדרש לוקח את הפסוק המדבר על הגלות ודורש אותו על הגאולה. ב. גם אם נמצא מענה לשאלה על המדרש כיצד הוא מוצא בפסוק רמז לפירוש כזה, תעבור השאלה אל הפסוק, מדוע הוא אכן מדגיש זאת.

ליום שנתמנה בו להיות נשיא, ולדבריו "הרי אני כבן שבעים שנה" (ס"ג).

ממשיך ומנתח את הדעות השונות שבמשנה בנוגע לחיוב זכירת יציאת מצרים כל יום. ומדעת חכמים מעלה מסקנה כפולה¹⁸⁸: א. ימות המשיח הם חלק מחיינו כעת. ב. יציאת מצרים תפעל חידוש גם בימות המשיח (ס"ד). גם מסקנות אלו יתבארו בהמשך השיחה.

ביאור. יציאת מצרים והגאולה השלימה הם המשך אחד.

כעת מגיע לעיקר הביאור:

מבאר שיציאת מצרים והגאולה השלימה הם המשך אחד, והימים שבינתיים הם דרך מגאולה לגאולה.

לכן מובנת דעת חכמים שיזכירו את יציאת מצרים גם בימות המשיח, כיון שיצי"מ היא ההתחלה והפנימיות של ימות המשיח, ואף תפעל בהם חידוש (ס"ה). ומוסיף ומבאר שמדעת חכמים ניתן גם ללמוד הוראה בעבודתנו **כעת**, שיש לנו הכח להחדיר בחיינו את הדרגה של ימות המשיח (ס"ו).

חזרה לביאור המשנה.

חוזר ומבאר על פי זה את דברי המשנה שהוזכרו לפני כן בשיחה (בס"ג) אודות נשיאותו של ראב"ע (ס"ז), מאמרו "הרי אני כבן שבעים שנה", ושמו אלעזר בן עזריה (ס"ח), שכל ענינים אלו קשורים עם המשכת הגאולה עוד בעמדנו בגלות.

מוסיף ומבאר על פי אותו רעיון את סיפור הגמרא אודות המאורעות שסביב הכרתת ראב"ע (ס"ט). ומוסיף להראות כיצד רעיון זה משתקף גם בתחילת וסיום המשניות והש"ס (ס"י).

חזרה לביאור המדרש.

חוזר לתחילת השיחה אודות המדרש "על שם גאולת ישראל נקראו כאן" (בס"א-ב), ומבאר שעל פי כל הנ"ל מובן כיצד אמיתית הענין של הירידה למצרים היא "גאולת ישראל". ומובנת גם ההוראה מכך אלינו בהמצאנו בגלות, שתפקידנו לעמוד במצב של גאולת ישראל (סי"א). מסיים ומקשר להילולת הרמב"ם בכ"ף טבת. הרמב"ם בהיותו במצרים כתב את ספר משנה תורה, בכך הוא פעל (באופן השייך לתקופתו) גאולה בישראל, ועד לגאולה שלימה (סי"ב).

הנוגע אלינו בזמן הגאולה.

בתקופה מיוחדת זו, לאחר ריבוי העבודה במשך כל השנים, דבר ברור שימי חיינו נהפכים

188) ליתר ביאור:

בפסוק נאמר שזכירת יציאת מצרים היא "כל ימי חיך", ולולי דברי חכמים היינו סוברים שהדברים מתייחסים רק לזמן שקודם ימות המשיח, כיון שימות"מ אינם מ"ימי חיך" כעת. ומחדשים חכמים שימות"מ הם כן חלק ונכללים ב"כל ימי חיך". זהו **חידוש ראשון**. בנוסף לכך, גם מצד הסברה, היינו סוברים שאין טעם להזכיר את יציאת מצרים בימות המשיח, לאחר הנסים הגדולים של הגאולה השלימה. אך לאחר דברי חכמים שגם בימות"מ יזכירו את יצי"מ, אנו למדים **חידוש נוסף**, שיציאת מצרים תפעל חידוש גם בימות המשיח.

מיד לימות המשיח ממש, כיון שמיד באה הגאולה (סי"ג).

ובנוגע לפועל: כל אחד צריך לגלות איך שאנחנו כבר נמצאים במצב של גאולה, במיוחד ע"י התחזקות בלימוד הרמב"ם.

ויהי רצון שע"י ההחלטה בזה יתקיימו כבר דברי הרמב"ם בסיום ספרו, שלאחר שישנו כבר "בחזקת משיח" יהיה מיד "משיח בודאי" (סי"ד).

...

מושגים בשיחה

ראובן ושמעון נחתין, ראובן ושמעון סלקין (ס"א). - ראובן ושמעון יורדים למצרים, ראובן ושמעון עולים ממצרים. מבלי לשנות את שמותיהם.

שתאמר יציאת מצרים בלילות (ס"ג). בכל בוקר וערב קוראים את פרשת יציאת שנתאמר בה "אני... הוצאתי אתכם מארץ מצרים", בכדי לקיים את המצווה "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך".

ואומר ראב"ע שפשט הפסוק מדבר רק על "ימי חיך", והוא לא זכה למצוא טעם והוכחה לכך שצריך להזכיר יציאת מצרים גם בלילה. עד שדרש בן זומא שהמילה "כל ימי חיך" באה להוסיף את הלילות, שגם בכל לילה צריך להזכיר את יציאת מצרים.

ולדעת חכמים המילה "כל" מוסיפה את ימות המשיח, שגם אז יזכירו את יציאת מצרים.

עבדי הם ולא עבדים לעבדים (ס"ד). הקב"ה אומר על בני ישראל שמעת יציאת מצרים הוא פדה אותם מעבדות לפרעה והנם משועבדים להקב"ה, שעבוד שלא בטל לעולם. ולכן אף אחד אחר לא יכול לשעבד תחתיו את בני ישראל.

זוהי הסיבה להבדל בין עבד כנעני שהוא רכושו של האדון, לעבד עברי שהוא בן חורין לכל דבריו, והוא רק כמו פועל העובד אצל בעל הבית. כיון שכל יהודי הוא רכושו של הקב"ה, ואינו שייך לאף אחד אחר.

המהר"ל מבאר שגם כאשר בני ישראל ירדו לגלות ונשתעבדו לבבל ורומי, זהו רק "מקרה" של עבדות, אך אין בכח המקרה לשנות את מהותם הפנימית שהנם בני חורין לעולם.

שתהא שעבוד מלכיות עיקר (ס"ה). בנביא נאמר שלעתיד "לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ אשור ומכל הארצות". מפסוק זה מובן לכאורה שלעתיד לבוא לא יצטרכו להזכיר את יציאת מצרים מדי יום, ובמקום זאת יזכירו את נסי הגאולה השלימה.

ועל כך מבארים חכמים שכוונת הפסוק היא שעיקר השבח להקב"ה יהיה בהזכרת נסי הגאולה האמיתית משעבוד המלכיות, ואת יציאת מצרים יזכירו בדרך טפל.

אתרחיש לי' ניסא ואהדרו תמני סרי דרי חיורתא (ס"ח). - נעשה לו נס וחזרו שמנה עשרה שורות בזקנו להיות לבנות.

רבן גמליאל (ס"ט). רבן גמליאל היה הנשיא קודם ראב"ע, וכשהעבירו אותו מנשיאותו החליפו ראב"ע.

תלמיד שאין תוכו כבדו (ס"ט). תלמיד שאין פנימיותו כחיצוניותו, שחיצוניותו טובה ופנימיותו לא.

השם אורחותיו (ס"ט). השוקל ומדקדק בדרכיו, להקפיד שיהיו כראוי.

יציאת מצרים וקריאת שמע (ס"י). אדה"ז מבאר בתניא (פמ"ז) שתוכנה של יציאת מצרים היא יציאת הנפש ממאסר הגוף והתדבקותה בה' אחד, שזהו התוכן של מצוות קריאת שמע, הדבקות באחדות ה'.

הליכות עולם לו (ס"י). הפירוש הפשוט שלהגמרא דורשת את הפסוק "הלכות עולם לו" על הלכות התורה, שמי ששונה אותם העולם הבא שייך לו. אד"ש מה"מ מחבר את פירוש הגמרא עם המשמעות הפשוטה, שהלכות התורה צריכות לחדור ב"הליכות עולם", בהנהגה הרגילה של העולם הזה.

ובסגנון השיחה, להחדיר את גאולת ישראל בימי חיך בעולם הזה.

עולם הבא (ס"י). נחלקו חכמי ישראל במשמעות המושג 'עולם הבא'. לדעת הרמב"ם (בהל' תשובה ובכ"מ) הכוונה לעולם הנשמות לאחר המוות, ולדעת הרמב"ן (בשער הגמול) הכוונה לעולם התחיה. כאן בשיחה מפרש את מאחז"ל "מובטח לו שהוא בן עולם הבא" מתאים לדעת הרמב"ן.

חזקת משיח. משיח ודאי (סי"ד). כשהרמב"ם מתאר את סדר התגלות משיח ופעולותיו לגאול את ישראל, הוא מחלק זאת לשני שלבים. משיח מתחיל את פעולותיו עוד בזמן הגלות, כאשר ישראל עדיין רחוקים מהתורה ואומות העולם מצרים לעם ישראל, ואז המשיח נקרא 'חזקת משיח'. בהמשך כאשר משיח מצליח לקרב את ישראל לדרך התורה ומנצח את כל האומות ובנה את המקדש וכו', זוהי הגאולה השלימה, ואז משיח נקרא 'משיח בודאי' [ראה לקו"ש חח"י ע' 281].

בשיחות רבות מבאר אד"ש מה"מ שאף שהגאולה האמיתית טרם הגיעה, אך משיח כבר נמצא כאן ופועל את פעולותיו לקראת הגאולה. תקופתנו אם כן היא תקופתו של 'חזקת משיח', כמפורש בסיומה של שיחתנו. תיכף ומיד תבוא הגאולה השלימה, ועל כך תפלתו של אד"ש מה"מ שנזכה תיכף ומיד להתגלות משיח כ'משיח ודאי'.

לחביבותא דמלתא

בשיחה נאמר שהרמב"ם חי שבעים שנה פחות 83 יום, אותם הוא השלים על ידי 83 ההלכות שבספרו משנה תורה.

ולהעיר שבשיחה מופיעים דברים אלו בהערה מספר 83.

להתנהג כעת כבגאולה, אך לדעת שעדיין איננה

שיחת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
י"א ניסן ה'תשל"ו – בלתי מוגה

נמצאים אנו בחודש ניסן, הנקרא "חודש הגאולה".

מתי החל חודש ניסן להיות "חודש הגאולה"? הנה כתוב במדרש¹⁸⁹ "כשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה". פירושו: הקב"ה ברא את העולם באופן כזה ש"קבעו בו" – הוא ייסד בו סדרים שונים, וביניהם גם את ענין החודשים; "וכשבחר ביעקב ובניו" מכל האומות, "קבע בו ר"ח של גאולה" שנאמר¹⁹⁰ "החודש הזה לכם" – חודש ניסן; ואם כן, ענין זה – "כשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה", ו"החודש הזה לכם" – הרי נאמר עוד לפני מתן – תורה, כאשר בני ישראל עדיין היו במצרים.

ב. נשאלת השאלה: גלות מצרים היתה הקשה ביותר מכל הגליות, עד כדי כך שהתורה אומרת¹⁹¹: "כל המלכיות נקראו על שם שהיו מצירות לישראל", כלומר, כשמוצאים במקום כל שהוא יהודי שיש לו קשיים ודברים בלתי רצויים, לא משנה מאיזו מלכות ומאיזה משטר הם נובעים, הרי זה מזכיר את הגלות הראשונה והכי קשה – גלות מצרים, כי "כל המלכיות נקראו על שם מצרים"; ואם כן כיצד אפשר לומר שעוד לפני הגאולה, כבר מראש חודש ניסן (שבו נאמר "החודש הזה לכם") החל להקרא החודש "חודש הגאולה", הרי התורה מעידה על המעמד ומצב אז ש"אין עבד אחד יכול לברוח ממצרים"¹⁹², כך היתה מיוסדת המדינה עם כל המשטר והסדר – שאפי' עבד אחד ויחיד לא יכול היה לברוח משם, ואיך אפשר לומר שכבר מראש חודש ניסן נהיה "חודש הגאולה"?

נוסף לכך, זה היה עדיין בשעה שפרעה ושריו אמרו בצורה נחושה, שלא ישחררו את בני ישראל בשום אופן, וגם כשהגיע "בעשור לחודש"¹⁹³ ונשארו ארבעה ימים בלבד עד ליציאת מצרים, העמידו (פרעה ושריו) את חייהם בסכנה, למרות שראו "למכה מצרים בבכוריהם"¹⁹⁴ והמצרים וילדיהם דרשו מהם לשחרר את בני ישראל מהגלות לטובת פרעה ושריו, ועם כל זה הוא עמד בתוקפו שלא לשחרר את בני ישראל,

- וכמדובר לעיל, לא היה זה קושי מדומה, אלא התורה אומרת שעד לרגע היציאה דבני ישראל ממצרים – בחמשה עשר בניסן "בעצם היום הזה"¹⁹⁵ – היתה מצרים מדינה כזו שעבד אחד ויחיד לא יכול לברוח משם –

ואם כן, מתחזקת השאלה: איך אפשר לקרוא לזה "חודש הגאולה"?

ג. והביאור הוא:

בכזו גלות, כשמשוה רבינו מודיע (בראש חודש ניסן) שהגאולה תבוא ויצאו מהגלות "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"¹⁹⁶, כולם יחד בבת אחת, מארץ מצרים – אזי נקרא החודש כולו "חודש הגאולה".

וכמו שכתוב בפסוק¹⁹⁷, שמיד כשבני ישראל שמעו בשורה זו – הנה "ויעשו", כלומר, שהדבר כבר נעשה, ורש"י מבאר ומסביר שזה היה בראש חודש.

189	שמו"ר טו, יב.
190	בא יב, ב.
191	ב"ר פטז, ה.
192	מכילתא ופרש"י יתרו יח, יט.
193	בא יב, יג.
194	תהלים קלו, י.
195	בא יב, מא-נא.
196	בא י, ט.
197	בא יב, כח ובפרש"י.

ולכאורה מה הכוונה שהדבר כבר נעשה, הרי זה קרה רק בחמשה עשר בניסן?

אך הענין הוא, שהבטחון והוודאות של בני ישראל בקיום דבריו של הקב"ה בדיוק כפי שנתבשרו על ידי משה רבינו היה בתוקף כל כך עד שמצדם הענין כבר נפעל לגמרי, ולכן זה נכתב בתור "ויעשו", דהיינו, שזה כבר נפעל בראש חודש ניסן.

ד. והנה ענין זה אינו סיפור לשם סיפור אלא תורה והוראה בעבודתינו:

ללא הבט על המעמד ומצב שאנו נמצאים בו היום, כיון שישנה הבטחה והודעה בתורה-תורה-שבכתב¹⁹⁸ ותורה שבעל פה¹⁹⁹ - "הבטיחה תורה (בודאי) ישראל עושים תשובה ומיד הן נגאלין", זאת אומרת, שכאשר יהודים פונים להקב"ה, הקב"ה בודאי מוציאם מיד מן הקצה אל הקצה, מהחושך כפול ומכופל של הגלות הכי קשה לגאולה האמיתית והשלימה שאין אחריה גלות - במילא, צריכה להיות אצל כל יהודי [בין בנערינו, בין בזקנינו, בין בבנינו ובין בבנותינו] הוודאות באותו האופן ממש, כהוודאות הקיימת כאשר הדבר כבר נפעל בפועל.

אלא שצריכים לעבור עדיין מספר רגעים, כפי שהיה ב"מי צאתך מארץ מצרים"²⁰⁰, אשר אז בישרו זאת בראש חודש ניסן ובפועל רק בט"ו בניסן יצאו "ביד רמה"²⁰¹.

ה. נשאלת בכל- זאת השאלה: הרי צריכים לפעול זאת אצל יהודי שלא שמע בעצמו ממשה רבינו, אלא מאמין באמונה שלימה שכל מה שכתוב בתורה שבעל פה הוא תורת אמת [וכל שכן מה שנאמר בתורה שבכתב עם הביאור בתורה שבעל פה], ואף על פי כן דורשת ממנו תורת אמת שיהיה בשמחה של "חודש הגאולה" בדיוק כמו שכבר נגאל, וככל דרישות התורה דורשים ממנו שלא יעמיד פנים כאילו הוא שמח שמחה שאינה אמיתית, אלא תורת אמת דורשת מיהודי דברים שיכול לבצעם בכל האמת.

ובמילים אחרות: ביודעו שנמצאים בגלות, וביודעו בכל הוודאות שעוד לא היתה ה"אתחלתא דגאולה", ואדרבה, הגלות בתוקף יותר מכפי שהיה, וכדוגמא המובאת לכך²⁰² מחושך הלילה - שדוקא ברגעים האחרונים לפני שמפציע אור היום, מתחזק החושך יותר; ורואים זאת הרי גם מצד הטבע - שחושך הגלות בימים אלו האחרונים, כפול ומכופל - פי כמה בתוקף - מהחושך שהיה בימים ובשנים הקודמות, ואין כאן המקום להאריך בדבר הקשור בצער ובהלה,

מכל מקום אומרים לו, שהיות והחל כבר ראש חודש ניסן, עליו לדעת שזהו "חודש הגאולה", והיות שזה עתה היה שבת הגדול, אזי, בלשון אדמו"ר הזקן²⁰³ "קבעוהו לדורות" - שהעמידו את זה באופן של קביעות, באופן מוחלט - שבכל דור, כשמגיע שבת הגדול נהיה "נס גדול היה שם", וזוהי הכנה (כפי שאדמו"ר הזקן כותב שם²⁰⁴) לתחילת הגאולה דיציאת מצרים.

על אחת כמה וכמה כשנשארו רק שלשה ימים לחג הפסח ועליו להתכונן לזמן חרותינו, אומרים ליהודי שהוא צריך להתנהג בחירות אמיתית, בדיוק כמו שכבר נתבצעה הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

ו. יחד עם זאת עליו לידע, שחס ושלום לקרוא למצב העכשוי "גאולה", אפילו אם נמצא במדינה המאפשרת לו ללמוד תורה ולקיים מצוות, לחיות כיהודי ולהתנהג בכל עניניו בחופשיות מלאה, ולא מחלקת בינו לבין אינו יהודי [במקום שהמצב אמנם כזה] - עליו לדעת שגם שם נמצאים בגלות, וכל זמן שלא שבנו לארצנו הקדושה

198 נצבים ל, א - ג.

199 רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

200 מיכה ז, טו.

201 בשלח יד, ח.

202 לקו"ד ח"א סה, א-ב.

203 שו"ע סימן ת"ל.

204 שם סעיף ב.

על ידי משיח צדקנו, "ובנה מקדש במקומו"²⁰⁵, זו הגלות הכי עמוקה והכי קשה שרק יכולה להיות, אלא שבגלות גופא מקל עליו הקב"ה, כדי שיוכל לנצל את כל אפשרויותיו בכיוון הנכון, ועל ידי זה למהר את ביאת המשיח ואת האתחלתא דגאולה, ואחר כך את המשך הגאולה, עד לשלימות הגאולה האמיתית והשלימה.

שואל היהודי: כיצד יוכל לעשות את שני הדברים – לדעת ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו"²⁰⁶, ומאיך גיסא אומרים לו שכבר מראש חודש ניסן, ועוד יותר משבת הגדול, צריך להיות אצלו "זמן חירותינו", וככל שקרבים לפסח ניתוסף אצלו ב"זמן חירותינו"²⁰⁷, ותובעים ממנו שירגיש באמת שזהו ענין של "גאולה"?

ז. והביאור בזה, כמדובר כמה פעמים (עכ"פ נחזור על הנקודה):

אמיתית ועיקר הענין של חירות אצל הבן-אדם תלוי בהרגשתו ובהנהגתו, ובמידה מאד פעוטה תלוי גם בענינים חיצונים, שהם התנאים והדברים שמסביבו – מחוצה לו.

[וביותר ביאור:] יהודי יכול היה להיות בארץ מצרים ולעבוד בעבודת פרך, אך אם יידע וירגיש – כאשר בא לביתו – שהבעל הבית היחיד עליו הוא הקב"ה, ומה שפרעה מלך מצרים יכול להכריחו לעבוד עבודת פרך, זה לא פרעה מלך מצרים מכריחו, אלא כאשר הקב"ה רוצה לנסות יהודי, הוא לוקח גרזן, מקל או שוט, אבל זה רק כגרזן ביד החוצב בו – הקב"ה בודק האם יעמוד בנסיון ויהי חזק ביהדותו – אזי הגלות אינה אמיתית!

ולדוגמא: כאשר בן-אדם גורם לעצמו צער ומגביל את עצמו, רואים שאין זו הגבלה אמיתית, מאחר שהדבר תלוי בו – הוא בעצמו בחר להתאפק ולא לוותר לרצונו מאיזה סיבה שתהיה, וכרגע הוא נעל את עצמו במקום זה ובעבודה זו, אך למרות זאת נשאר אדם חופשי משום שבכל רגע יכול לשנות את החלטתו ולילך לאן שרוצה ולעשות מה שרוצה, ואזי תהיה לו באמת ההרגשה שזו לא עבדות אלא חירות.

וכך גם בעניננו: הרי ישנה הבטחה ד"היום אם בקולו תשמעו"²⁰⁸, והגמ' אומרת בסנהדרין²⁰⁹ שזה תלוי ביהודי, כאשר יחליט להתחיל להתנהג באופן ד"בקולו תשמעו", ובלשון הרמב"ם "ישראל עושים תשובה ומיד הן נגאלין!" ולכן אין זו גלות אמיתית אלא "תחפושת" של גלות, שנועדה לנסות את בני ישראל ולראות שהם אינם נבהלים, ומחזיקים את עצמם בהקב"ה וביהדות, ואצלם נמצא המפתח כדי לבטל את כל הגלות (כבדוגמא הנ"ל).

ואפילו אם מאיזו סיבה שתהיה זה לא נפעל, אזי – כאמור לעיל – כאשר יהודי נמצא בגלות, הוא יודע שהנשמה מעולם לא הלכה והגלות אינה בעלת הבית עלי, כלשון הידוע של הרבי נ"ע²¹⁰, כלומר, שבעניני יהדות אין ביכולת הגלות לשנות כלום, מאחר ואלו דברים השייכים לנשמה (אלא שהיא פועלת זאת על ידי הגוף).

וכאשר עושים מהנשמה עיקר ומהגוף טפל²¹¹, מבין היהודי שהוא אכן נמצא בחירות, כיון שאצלו הראש הוא העיקר ולא הרגליים, ובראש הרי הנשמה שולטת וכן בנשמה, במילא הם נמצאים בחירות משום שהנשמה מעולם לא הלכה לגלות.

ח. [.] ובזה ישנה הוראה לכל יהודי:

אפילו כשנמצאים בגלות, ואפילו בחושך כפול ומכופל של הגלות, כאשר יהודי מחליט להתחיל להתכונן ל"זמן חירותינו", לחג הפסח כשר ושמח – אזי הקב"ה מסייע לו, והנסינות והקשיים פוחתים והולכים, והקב"ה עוזר לו שלא רק יתכונן עבור עצמו, עבור בני ביתו או עבור משפחתו וכו', אלא שגם יעזור ליהודי שני להתכונן לחג הפסח

205	רמב"ם הלכות מלכים פרק י"א הלכה ד.
206	נוסח תפילת מוסף של רגלים.
207	נוסח תפילת שמו"ע בחג הפסח.
208	תהלים צה, ז.
209	צה, א.
210	לקו"ד ח"ד תרצב, א.
211	ראה תניא פרק ל"ב.

כשר ושמח על ידי מעות חטים וכיוצא בזה, וכן בהפצת יהדות על ידי שמודיע הלכות דיני הפסח בכל מקום שידו מגעת לאלו שעדיין לא יודעים, ושיתכוננו גם הם באופן כשר, שאזי הפסח הוא "כשר ו(גם) שמח".

ואז הוא יוצא לגמרי לחירות ברוחניות עוד בימי הגלות האחרונים, ולאחר מכן מצטרפת חירותו הפרטית של האיש פרטי עם יהודי שני ויהודי עשירי, עד לאלפים ורבבות של עשרות אלפי יהודים.

• • •

מצוות לעתיד

א

קורבן פסח בגאולה השלימה

בגאולה השלימה נשוב להקריב את קרבן הפסח ואת יתר קרבנות החג. כתוצאה מכך יהיו כמה שינויים בעריכת ליל הסדר ובנוסח ההגדה, לדוגמא:

א. במקום ה'זרוע' שבקצרת הסדר יניחו את כל גופו של כבש הפסח במרכז השולחן, ובמקום ה'ביצה' - חלק מבשר קרבן ה'חגיגה'.

ב. באמירת "מה נשתנה", יוסיפו שאלה חמישית "שבכל הלילות אנו אוכלים בשר צלי שלוק ומבושל, הלילה הזה כולו צלי" (את בשר הפסח חייבים לאכול צלי). בפסקה "פסח, מצה ומרור" - במקום לומר "פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית המקדש קיים" נאמר: "פסח זה שאנו אוכלים" כך גם בברכת "אשר גאלנו" לא נאמר "כן ה' אלוקינו יגיענו" בלשון עתיד, אלא נאמר "והגיענו הלילה הזה לאכול בו פסח מצה ומרור".

ג. בבית המקדש היו שוחטים את קרבנות הפסח בשלוש קבוצות שבכל אחת לפחות שלוששים איש. הסיבה לכך היא, שבתורה נאמר שהשחיטה תיעשה ב"קהל - עדת - ישראל" ולמדו חז"ל (משלושת המילים) שהשחיטה צריכה להתבצע בשלושה מניינים. אולם לא היה להם ברור האם מדובר בשלושה מניינים זה אחר זה, או שלושה מניינים בבת אחת. כדי לצאת מן הספק קבעו שהשחיטה תהיה בשלוש קבוצות שבכל אחת יש שלושה מניינים, וכך בודאי מתקיים הפסוק.

אך לעתיד לבוא יבוא אליהו הנביא, שכידוע יפתור את כל הספיקות ההלכתיים. כך שייטכן ושחיטת קרבנות הפסח לא תתחלק לקבוצות, אלא כל עם ישראל יבואו לקבוצה אחת.

ישנם פוסקים הקובעים כי כשם שבמצרים נדרש מעם ישראל להכין את הבהמה המיועדת לקרבן הפסח ארבעה ימים מראש - כך גם לדורות יש להכין את הבהמה ארבעה ימים לפני מועד השחיטה ולוודא שאין בה מום הפוסל אותה.

הרבי שליט"א מליובאוויטש מלך המשיח מעיר, כי בכל מקרה מדובר בהידור בלבד ולא בתנאי מחייב. כך שגם אם הגאולה תתחולל בערב פסח ובית המקדש ירד משמיים בו ביום - נוכל לשחוט את קרבן הפסח, ואם אכן לא יהיה בו מום - נצא ידי חובת המצווה.

מקורות: ספר המצוות לרמב"ם מצוות עשה נה, נו, מצוות לא תעשה קכה. משנה תורה לרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח, הלכות קרבן פסח פרק א הלכה ט, הלכות תמידין ומוספין פרק א הלכה ט. שיחת הרבי שליט"א אור לי"ד ניסן תנש"א. אגרות קודש חלק כ"ב אגרת ח'תרכב. הגדה של פסח עם ביאורי הרבי, פסקא "מטבילין, מצה". תלמוד בבלי פסחים סד, ב, סה, א. שאלות ותשובות תורת חסד סימן כג. (מ"ע נ"ה ונ"ו, ומל"ת קכ"ה ברמב"ם).

ב

מצוות ביעור חמץ לעתיד. דיוקים בנוסח ההגדה.

חודש ניסן קשור במיוחד לגאולה האמיתית והשלימה כדברי חכמינו ז"ל "בניסן נגאלו (אבותינו ממצרים) ובניסן עתידים להיגאל". חג הפסח – החג של יציאת מצרים – מעורר אפוא ציפייה גדולה מהרגיל לביאת הגאולה השלמה.

אחת המצוות המיוחדות של חג הפסח היא ביעור החמץ בערב החג. ובלשון התורה: "ביום הראשון (כלומר, כבר מערב החג) תשביתו שאור מבתיכם". "ולא יראה לך חמץ" (שמות יב, טו. יג, ז).

החמץ הוא בצק תופח. התפיחה וההתנפחות מסמלות גאווה, שהיא השורש לכל התכונות הרעות. ימי הפסח, בהם נוהרים מלהחזיק חמץ ברשותנו, מסמלים את הזהירות הגדולה מכל בדל של גאווה ויתר התכונות הרעות. בדומה לגאולה השלימה, בה תבטל לחלוטין מציאותו של היצר הרע וממילא לא תהיינה בנו אף תכונה שלילית.

ואכן נוהגים לבקש בערב הפסח בשעת שריפת החמץ: "כשם שאני מבער חמץ מביתי ומרשותי, כך תבער את כל החיצונים (כינוי לכוחות הטומאה) ואת רוח הטומאה תעביר מן הארץ" – חזון שיתממש בגאולה השלמה.

מצווה נוספת קשורה במיוחד לליל הסדר – המצווה לספר את סיפורי יציאת מצרים בליל הפסח. כאשר אנו מקיימים את המצווה וקוראים את ההגדה של פסח, אנו מצטטים את הפסוק: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" (דברים טז, ג) ודורשים חז"ל "כל ימי חייך – להביא לימות המשיח". כלומר, שגם בימות המשיח נמשיך לזכור ולהזכיר את יציאת מצרים. פירוש נוסף בדברי חז"ל אלו הוא, שבכל רגע בימי חיינו עלינו לעשות הכול כדי "להביא" את ימות המשיח!

בסיום החלק הראשון של ההגדה, לאחר שמודים לקדוש-ברוך-הוא על שגאל אותנו ממצרים ומאחלים כי נזכה במהרה לחגוג את הפסח בבית המקדש השלישי – חותמים במילים: "ברוך אתה ה' גאל ישראל". אנו אומרים 'גאל' בלשון עבר, בעיקר משום שהתכוונו לגאולה ממצרים. אך גם משום שאנו מתאווים להתבשר כי הגאולה השלמה הגיעה גם היא, כך שגם עליה אפשר לברך בלשון עבר.

בסוף הסדר נוהגים להכריז "לשנה הבאה בירושלים!" משמעות הבקשה היא כי נזכה שהגאולה תבוא תיכף ומיד, וממילא נחגוג את הפסח הבא בירושלים הבנויה.

מקורות: ברכות פרק א משנה ה. שמות רבה פרשה טו, יא. לקוטי תורה צו יג, ג. אגרות קודש הרבי שליט"א מליובאוויטש חלק ז עמוד רא. שיחת שבת פרשת ויקרא תנש"א סעיף ז והערה 163. לקוטי שיחות חלק ב, הוספות לחג הפסח סעיף יג. (מ"ע קנו וקנו, ומל"ת ר' ור"א ברמב"ם).

ג

סעודת משיח והגאולה השלימה

מייסד שיטת החסידות, הבעל-שם-טוב הקדוש נהג לאכול שלוש סעודות ביום האחרון של הפסח. הסעודה השלישית הייתה נערכת לפנות ערב והוא כינה אותה "סעודת המשיח". הוא הסביר כי אחרון של פסח נחגג לזכר קריעת ים סוף – שהייתה השלב המשלים של גאולת ישראל מהמצרים, ולפיכך ביום זה מאיר 'גילוי הארת המשיח' – מי שיביא לשיא השלמות של גאולת ישראל – בגאולה האמיתית והשלמה.

המנהג לאכול את 'סעודת המשיח' שייך לכל יהודי באשר הוא. ההשתתפות בסעודה היא חלק מהתכוננות לגאולה, וההתכוננות הלוא מוטלת על כל יהודי. בנוסף לכך, מוסבר בספרי קבלה וחסידות כי לכל יהודי יש בנשמתו ניצוץ רוחני מנשמת משיח, כך שבוודאי יש לו זיקה להארה הרוחנית הייחודית של אחרון של פסח.

ההארה הרוחנית הייחודית ליום זה היא אחת הסיבות שקוראים בו (בחוץ לארץ) את ההפטרה "עוד היום בנוב לעמוד" – המדברת על התגלות המשיח.

מדוע קושרים את הארת המשיח, שהינה תופעה רוחנית, עם סעודה גשמית? – כי זוהי בעצם מהות עניין הגאולה: לגרום לכך שהרוחניות לא תישאר תופעה מופשטת אלא תאיר בצורה מוחשית בעולם הגשמי. אכילת סעודה הקשורה למשיח מסמלת כי ההארה הרוחנית הופכת לחלק אינטגרלי מהגוף, "דם ובשר כבשרו" וחודרת בכל חושיו.

כבוד קדושת אדמו"ר הרש"ב (רבי שלום בר) מליובאוויטש הנהיג לשתות בסעודה זו ארבע כוסות – כנגד חזון קיבוץ הגלויות שבגאולה השלימה "מארבע כנפות הארץ". אדמו"ר הרש"ב התבטא כי ארבע הכוסות של ליל הסדר הם 'של' משה רבנו והיציאה ממצרים, ואילו ארבע הכוסות של סעודת משיח הם 'של' משיח צדקנו והגאולה השלימה.

מקורות: ספר המצוות להרמב"ם מצוות עשה קס ומצוות לא תעשה שכד. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תצ סעיף יג. ספר "מאור עינים" סוף פרשת פינחס. 'היום יום' כ"ב ניסן, לקוטי שיחות חלק ב הוספות לפרשת בלק סעיף כב. חלק ד הוספות לאחרון של פסח ושם בהערה 6. חלק ז עמוד 272 ואילך.

...

שער נגלה

- בדיקת חמץ, טעמה וזמנה -
- עצם ותואר בחג הפסח -
- הפקרת החמץ ומכירתו לנכרי -
- מדוע כשפסח חל בשבת אין חוששים לגזירה דרבה -

סוגיה א'

בדיקת חמץ טעמה וזמנה

בפרשת בא כתיב²¹²: "והיה היום הזה לכם לזכרון וחגותם אתו חג לה' לדרתיכם חקת עולם תחגהו". וכן; "שבעת ימים מצות תאכלו אך בים הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השבעי". וכו'.

מפסוקים אלו למדו חכמים²¹³ את קיום מצוות הפסח לדורות, איסור אכילת חמץ ועוד.

בסוגיא שלפנינו ננסה לעמוד על סדר השתלשלות תקנת בדיקת החמץ, טעמי התקנה, זמנה וכו'. מדברי הגמ' ועד (ובעיקר) כפי שמובא בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן²¹⁴.

א

מצוות תשביתו

בנוגע לאיסור שהיית החמץ ברשותו של היהודי בפסח, כתיב²¹⁵: "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ". וכן²¹⁶ "מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך".

נמצא: שמהתורה ישנו איסור שיימצא חמץ ברשותו של יהודי בפסח. ובכדי שלא לעבור על איסורי התורה, צריך להשבית מביתו את החמץ. כפי שנאמר²¹⁷: "שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם" וגו'.

[זמן²¹⁸ ביעור החמץ צריך להיות קודם חצות היום (י"ד) אף על פי שאין אדם עובר על חמצו בבל יראה ובל ימצא אלא מליל ט"ו בניסן ואילך. כמ"ש "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם" וגו' "ולא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים" וגו'. אבל קודם שבעת ימים אינו עובר בלא תעשה כששהה החמץ בביתו.

מכל מקום עובר על מצות עשה מחצות יום י"ד ואילך בכל רגע ורגע שאינו מבער החמץ מן העולם שנאמר: "שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם" וגו'. ומפי השמועה למדו שיום ראשון זה הוא י"ד בניסן ונקרא ראשון לשבעת ימי הפסח כלומר קודם להם וכוונת הכתוב לומר שבעת ימים מצות תאכלו וביום שקודם שבעת ימים תשביתו שאור וגו'.

212 יב, יד - טו.

213 רש"י (שם):

לזכרון - לדורות:

וחגתם אתו - יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו. ועדיין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר (שמות יג ג) זכור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון. ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר (במדבר לג ג) ממחרת הפסח יצאו, הוי אומר יום חמישה עשר בניסן הוא של יום טוב, שהרי ליל חמישה עשר אכלו את הפסח ולבקר יצאו: לדרתיכם - שומע אני מיעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגהו:

214 בנוגע למנהגים הרבים שישנם בבדיקה זו, לא נכנסו לבאר. ועוד חזון למועד אי"ה.

215 שם יב, יט.

216 שם יג, ז.

217 שם יב, טו.

218 מכאן ועד סוף חצ"ע. לשון רבינו בסימן תלא סעיף ב.

ראיה לדבר זה ממה שאמרה תורה "לא תשחט על חמץ דם זבחי". כלומר: לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים וזמן שחיטת הפסח הוא ב"ד מחצות היום ולמעלה.

מכאן אתה למד שזמן השבתת החמץ הוא בזמן שחיטת הפסח דהיינו מחצות יום י"ד ולמעלה].

ב

מן התורה די בביטול או הפקר

מן התורה גדר ההשבתה היא; ביטול החמץ או הפקרו²¹⁹. והחמץ (שביטל או הפקיר) יכול להיות ברשותו כל הפסח. כדברי הגמרא²²⁰: "תנו רבנן שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר לא יראה לך שאר [ולא יראה לך חמץ] בכל גבלך. לפי שנאמר לא יראה לך שאר - שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה". (עד כאן).

אבל, חכמים גזרו²²¹ שאין ביטול והפקר מועיל כלום לחמץ, אלא הוא צריך לחפש אחריו במחבואות ובחורים (אם דרך להשתמש שם כל השנה) ולבדוק ולהוציא מכל גבולו, ולבערו במעשה ממש²²².

ג

טעמי הבדיקה

בטעם הדבר (שחכמים תיקנו בנוסף לביטול גם בדיקה וביעור) כתבו התוס'²²³: "ונראה לר"י דאע"ג דסגי בביטול בעלמא, החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו שלא יבא לאכלו".

טעם נוסף כתב הר"ן: "אבל למי שמבטל סגי בהכי אלא מפני שביטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאנהו מלבן לגמרי ראו חכמים להחמיר שלא יספיק ביטול. והצריכהו בדיקה וביעור שהוא מספיק גם כן מן התורה".

מבאר אדמו"ר הזקן את ב' הטעמים²²⁴, וזה לשונו: "מפני ב' דברים נזקקו חכמים לכך. הא': לפי שהביטול וההפקר תלוי במחשבתו של אדם שיפקירנו בלב שלם ויוציאנו מלבנו לגמרי ולפי שאין דעת כל בני אדם שוין ואפשר מי שיקל בדבר ולא יפקירנו בלב שלם ולא יוציאנו מלבנו לגמרי. לפיכך גזרו שאין ביטול והפקר מועיל כלום עד שיוציא את החמץ מכל גבולו²²⁵ (עיין סי' תמ"ה).

הב': לפי שהאדם רגיל בכל השנה בחמץ ומחמת רגילותו קרוב הוא לשכחה שישכח את איסורו ויאכל ממנו אם יהיה מונח בגבולו בפסח. לפיכך הצריכו לחפש אחריו ולבדוק ולהוציא מכל גבולו קודם שיגיע זמן איסור

219 ראה בסוגיא ה-ב' ע"ד מחלוקות רש"י ותוס' מה הוא גדר השבתה (אי סגי בלב או שצריך להפקירו דווקא).

220 פסחים ה, ב.

221 לשון רבינו סימן תלא סעיף ג.

222 ראה סימן תמה בארוכה.

223 ריש מסכתין ד"ה אור לארבע עשר.

224 סימן תלא סעיף ד.

225 דעת הר"ן ריש פסחים (הנ"ל).

ולהעיר שלשון אדה"ז כאן הוא "עד שיוציא את החמץ מכל גבולו", ולא כתב "לבערו" (ע"ד לשון הר"ן "והצריכהו בדיקה וביעור"), ובפשטות כיון שאין כאן מקומו וצ"ע במוסגר "עיין סימן תמ"ה" דשם מבואר בס"א דקודם שעה ששית די לו במה שמבערו מרשותו דהיינו שימכרנו לנכרי כו' או להפקירו ולהניחו במקום הפקר. - הערת כ"ק אד"ש (לקו"ש חט"ז שיחה ה' לש"פ בא, הערה 18).

אכילתו²²⁶." (עד כאן)

ד

חידוש אדמו"ר הזקן בטעמי הבדיקה

יש לעיין מהו ההבדל בין ב' הטעמים (הנ"ל) וממילא מה החידוש בהבאת טעמים אלו דווקא²²⁷. וביחוד שבשלחן ערוך²²⁸ כתב: "בתחלת ליל י"ד בניסן בודקים את החמץ לאור הנר, בחורין ובסדקין, בכל המקומות שדרך להכניס שם חמץ". ולא הביא הטעמים לכך (אף שבד"ס אין דרכו להביא הטעמים).

ויש לומר הביאור בזה: ובהקדם, בהשקפה ראשונה נראה שמחלוקתם היא; האם חכמים ביטלו את ביטולו של האדם או לאו. ובאם נדייק בלשון רבינו ב-"לפיכך" המובא בסיום כל טעם, נראה שלפי הטעם הא' משמע שחכמים ביטלו את הביטול. משא"כ לטעם הב' הביטול קיים אלא שישנו חשש צדדי (שמא יבוא לאוכל ממנו).

אך כשמעיינים בדברי רבינו, בעוד מקומות, נראה שמחדש ומבהיר את מחלוקת ב' הטעמים בצורה אחרת לגמרי: לדוגמא: בנוגע לחמץ שנפל עליו מפולות ג' טפחים קודם שעה שישית והוא אינו יכול להוציא את חמצו משם, הדין הוא, שדי לו שיבטל. וכדברי רבינו²²⁹: "שהרי עיקר גזירת חכמים שגזרו שאין ביטול והפקר מועיל לחמץ אינה אלא כדי שלא ישכח ויבא לאכול ממנו בפסח אם יבטלנו ולא יבערנו מן העולם לגמרי".

מלשון זה, "כדי שלא ישכח ויבא לאכול", משמע, שרבינו נוקט הלכה זו כטעם הב', ומבאר שאף לשיטתו חכמים ביטלו את הביטול²³⁰. אלא שהטעם שחכמים ביטלו הוא מפני החשש שמא יבוא לאכול ממנו ולא (רק) מפני שלא ביטל בלב שלם.

משא"כ לפי הטעם הא', הוא: חכמים ביטלו (רק) מפני שחוששים שלא ביטל בלב שלם.

הנפק"מ בין ב' השיטות תהייה: בנוגע למקומות שלא חוששים שמא יבוא אדם לאכול מהם - לפי הטעם הא' פשיטא שאין לבדוק (כי במקום כזה לא נחשוש שלא ביטל בלב שלם). אך לפי הטעם הב' יתכן שכן יצטרך לבדוק (מהחשש שמא יבוא לאכול ממנו).

ורבינו חושש אף מפני טעמו של הטעם הב' ולכך מביאו, ומדגיש בכל הדינים השייכים לשיטתו רק את טעם זה, ודן לאורו:

למשל, בנוגע לבדיקת החמץ תחת הקרקע פוסק רבינו²³¹: "שאינ צריך לקעקע את הנסרים לבדוק תחתיהם ואפילו אם ראה שנפל חמץ לחור זה הקטן ואם לא יוציאנו משם יהיה מונח שם כל ימי הפסח אעפ"כ אין מטריחין אותו להוציא משם אלא מבטלו ודיו."

226 דעת התוס' (הנ"ל).

ולהעיר שגם התוס' כתב "לבדוק ולבערו". וראה הערה שלפנ"ז. - הערת כ"ק אד"ש (לקו"ש שם, 19)

227 ואת"ל שקאי כאן לפי שיטתו - "הלכות בטעמיהן". הוי ליה להביא את טעמו הנוסף בתוס' (שם) ובמגן אברהם (תלא, ס"ק ב). "אי נמי כיון שהחמירה עליו תורה לעבור בכל יראה אם אינו מבטלו, לכן החמירו עליו חכמים" ואף על פי כן אין מביאו, משמע שישנו טעם בהבאת שניהם דווקא. כמבואר בפנים.

228 סימן תלא סעיף א.

229 סימן תלג, ל.

230 וראה לשונו בקונטרס אחרון בסימן תלג סק"ט ד בהגהה הב': "אבל כשאינו מבוער על ידי מפולת אלא ע"י ביטול והפקר, כל שהוא יכול לבוא לידי אכילה אפילו על ידי חששות הרבה. . חששו חכמים שלא לבטל גזירתם שגזרו שאין ביטול והפקר מועיל כלום, כדי שלא יניח כל אדם חמצו בביתו כל ימי הפסח וקרוב הדבר שיבא לידי מכשול. משא"כ בחמץ בחורים שאין ידו מגעת לשם כלל, או בבור שאין דרך להשתמש שם כל השנה שהרי אין בו סולם כלל כדמשמע בגמ', ובודאי גם בפסח לא ידר בו". (שכל הנ"ל הוא לטעם הב'. עיי"ש).

231 סימן תל"ג סעיף י"ט.

ומדגיש שהרי עיקר תקנת בדיקת החמץ אחר שביטלו אינה אלא משום גזירה שמא יבוא לאוכלו בפסח וזה החמץ שהוא מונח במקום שאינו יכול להכניס ידו לתוכו בוודאי לא יאכלנו בפסח".

וכן פוסק במקרה נוסף²³²: "כזית חמץ שהוא מונח בתוך הבית למעלה על הקורה אף על פי שכבר ביטלו מחייבין אותו להביא סולם להורידו בליל י"ד מפני שלפעמים יפול מהקורה ושמא ישכח ויאכלנו אבל אם היה חמץ בבור בין שיש בו מים ובין שאין בו אם אין דרך לירד בתוכו להשתמש בו כל השנה אין חוששין שמא ירד לתוכו בפסח ויאכל מהחמץ לפיכך אין מטריחין אותו להביא סולם להעלות החמץ משם אלא מבטלו ודיו".

לפי הנ"ל, אפשר לדייק בדרך אפשר מדוע רבינו כתב: "לפיכך גזרו שאין ביטול והפקר מועיל כלום עד שיוציא את החמץ מכל גבולו" - בטעם הא' (דווקא), מפני שלשיטתו כנ"ל החשש שחכמים ביטלו את הביטול הוא לפי שלא ביטל בלב שלם ולכך צריך להוציא החמץ וכו'.

ובטעם הב', חכמים ביטלו גם את הביטול, אך החשש הוא מפני טעם אחר, ורבינו מדגיש מה טעמים של השיטה הב': "לפיכך הצריכו לחפש אחריו ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו קודם שיגיע זמן איסור אכילתו". אך פשיטא (אף לשיטה זו) שחכמים ביטלו את הביטול²³³. והמחלוקת בין הטעמים הוא מפני מה חכמים ביטלו, וממילא יהיה נפק"מ ביניהם כנ"ל בארוכה.

ה

זמן הבדיקה

הטעם שחכמים קבעו את זמנה דווקא בלילה הוא (גם) מפני ב' טעמים: א. כי ביום י"ד אנשים טרודים בעסקיהם לצורכי החג ואינם נמצאים בביתם, ואילו בלילה בני אדם מצויים בביתם.

ב. כדי שהבדיקה תהייה יעילה, היינו שיוכל לבדוק היטב בחורים ובסדקים וזהו דווקא בלילה על ידי נר שאורו יפה לבדיקה (ולכך זמנה בצאת הכוכבים, ולא בתחילת הלילה).

אלא שהצורך לערוך את הבדיקה בלילה עורר חשש שמא תשכח מלב ההמון. משום כך הזהירו חכמים לערוך את הבדיקה מיד בתחילת הלילה, ואסרו כל עיסוק שהוא כולל אכילה או אפילו לימוד תורה, לפני בדיקת החמץ.

וכלשון רבינו²³⁴: "ובאותו זמן שבין כניסת האדם לביתו ובין זמן הבדיקה דהיינו צאת הכוכבים ושיעור אותו זמן שביניהם כמו חצי שעה אסרו לו לאכול וללמוד אפילו פרק אחד אף על פי שיוכל לגמור הפרק קודם צאת הכוכבים מכל מקום יש לחוש שמא ע"י עיונו בלמודו ישכח חובת הבדיקה וילמוד יותר או שמא יבוא לו עיון חדש בלמודו וישהה בעיונו עד זמן מה לאחר צאת הכוכבים (כשיש עדיין אור היום קצת) וכן אסרו בחצי שעה זו לעשות כל הדברים האסורים לעשותם קודם תפלת מנחה או תפלת ערבית כמו שנתבאר סי' רל"ב ורל"ה ומי ששכח ולא בדק בליל ארבעה עשר ונזכר ביום ארבעה עשר הרי הוא אסור בכל הדברים הללו עד שיבדוק".

232 סימן תלח, יא.

233 והטעם שבסימן תמ"ב, סעיף ז. כתב שאין לברך על תערובות חמץ כי זהו "רק חשש תקלה שמא יאכל ממנו". עיין בקו"א שם, ודו"ק.

234 סימן תלא, ה.

ו

למעשה

כיום, כשבבתי ישראל נוהגים למעשה לנקות היטב את הבית לקראת חג הפסח, יש הסוברים²³⁵ שניקיונות הבית אכן נוטלים חלק חשוב מחובת הבדיקה. עם זאת כשרואים עד כמה הקפידו חכמים על בדיקה זו (כנ"ל בארוכה) יש לזכור, שגם אם הבית נקי לחלוטין, חלה עליו חובת הבדיקה לאור הנר, בחורי ובסדקי הבית²³⁶. וגם במקרה שידוע שלא יימצא חמץ כלל, (אך זהו מקום שהיה בו חמץ²³⁷) חלה חובת הבדיקה בברכה כתקנת חז"ל²³⁸.

...

ואסיים בסיפור שכותב כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א²³⁹ על דבר גודל החשיבות שישנה בבדיקת חמץ: שכאשר אדמו"ר הזקן בשנת תקכ"ד, הלך למעזריטש בפעם הראשונה ושהה שם (בפעם ההיא) עד לפני חג הפסח תקכ"ה. כשחזר לביתו - ביום י"ג ניסן בשנה ההיא לא אכל (לא התענה שהרי אסור בתענית, אלא שלא אכל) כי היה טרוד בהכנה לבדיקת חמץ, אשר כל הכוונת שקיבל במעזריטש בענין בדיקת חמץ יבוא כן בהבדיקה בפועל. הבדיקה נמשכה כל הלילה, לא היה לא אז רק חדר אחד.

אז פירש רבינו המשנה (ריש פסחים) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר - י"ג בגמטריא אחד, הוא ענין הדעת בזה אין שייך (צריך?) בדיקה. י"ד הוא ענין המידות (ז' מדות בנפש האלוקית ודנפש הבהמית) שם צריך להיות בודקין את החמץ, והבדיקה היא לאור הנר, נר ה' נשמת אדם.

והבדיקה היא בחורים ובסדקין שלכן צריך להיות לאור הנר, כי מדורה היא בחינת אצילות ושם הרי לא יגרוך רע, אבוקה היא בבריאה ואור הנר - יצירה, כי עשייה הוא בחינת חושך.

סוגיה ב'

עצם ותואר בחג הפסח

היסוד:

בברכותיו של הקב"ה לבני ישראל בפרשת בחוקתי כתיב²⁴⁰: "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתתי חיה רעה מן הארץ". כלומר הקב"ה מבטיח שיעשה שלום בין מדינה למדינה ואף במין החי לא יהיה רעה.

בספר תורת כהנים²⁴¹ מביא מחלוקת בפירוש הפסוק: "ר' יהודה אומר מעבירים מן העולם. (היינו שהחיות הרעות לא יהיו בעולם). ר' שמעון אומר משביתן שלא יזוקו (היינו שיתבטל טבעם להזיק, ויהיו בעולם)".

235 שע"ת תל"ג, א; דעת תורה תל"ג, ב.

236 לקוטי טעמים ומנהגים להגש"פ - פסקה בדיקת וביעור חמץ.

237 ובאם מדובר שוודאי שלא יימצא חמץ כי לא אמור להיות חמץ בפשטות אין צריך לבדוק וכו'.

238 שו"ע אדה"ז סתל"ב סי"א.

239 לקוטי טעמים ומנהגים להגש"פ - פסקה בדיקת חמץ.

240 כו, ו.

241 על הפסוק.

הגאון הרוגוטשובי²⁴² מבאר כהרגלו שסיבת מחלוקתם היא שיטתית, וכלשונו: "רבי יהודה (שסובר ש"השבתה" היא "מעבירם מן העולם"), נוקט בהתאם לשיטתו בדין ביעור חמץ".

ביאור הדברים: על אופן ביעור חמץ ישנה מחלוקת בין רבי יהודה לחכמים²⁴³: "רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכמים אומרים אף מפרר וזורח לרוח או מטיל לים".

מהו היסוד למחלוקתם?

א

גדר השבתת החמץ

כאשר זורקים את החמץ לים, ואף כאשר זורים אותו לרוח, מתבטל רק החיבור בין חלקיקיו השונים, אך עדיין נשארת מציאות חמץ. וכיון שעל החמץ נאמר: "תשביתו שאור מבתיכם", סובר רבי יהודה שעל ידי פירור החמץ וזרייתו לרוח, או על ידי זריקתו לים, אין מקיימים את המצווה "תשביתו". כי לדעתו המשמעות של "השבתה" היא ביטול המציאות. לכן סובר רבי יהודה, ש"אין ביעור חמץ אלא שריפה", כי רק על ידי שריפת החמץ מתבטלת מציאותו. אמנם לאחר השריפה נותר ממנו אפר, אך זוהי מציאות חדשה²⁴⁴, והמציאות הקודמת התבטלה.

לעומת זאת, סוברים חכמים, ובתוכם רבי שמעון, שגם ביטול הצורה, התכונה והאיכות – במשמעותן הרחבה, כולל אפשרות של אכילה והנאה וכדומה, נקראת "השבתה", ולכן הם סוברים, שגם על ידי "מפרר וזורח לרוח או מטיל לים", מקיימים את מצוות תשביתו.

ב

"והשבת חייה רעה"

זהו, לדברי הרוגוטשובי, ההסבר למחלוקת שבין רבי יהודה לרבי שמעון לגבי הפירוש של "והשבת חייה רעה מן הארץ": כאשר חייה רעה מפסיקה להזיק, מתבטלת צורתה ותכונותיה, אך מציאותה עדיין קיימת.

(אף אם תוכנתה של החיה הרעה להזיק טבועה בה מתחילת הבריאה, גם אז מובן, שביטול תכונה זו נחשב לביטול הצורה בלבד. על אחת כמה וכמה, כאשר החיות לא הזיקו בששת ימי בראשית, וטבען להזיק נוסף להן רק לאחר חטא עץ הדעת²⁴⁵ – ובוודאי מובן, שתכונה זו היא חיצונית בלבד, ועל ידי ביטולה אין מתבטלת מציאות החיה).

לכן רבי יהודה, הסובר ש"השבתה" היא ביטול המציאות, מבאר ש"והשבת חייה רעה". פירושו ש"מעבירם מן העולם". ואילו רבי שמעון, שלדעתו גם ביטול הצורה נקראת "השבתה", סובר, ש"משבתין שלא יזיקו", כי גם זה נחשב ל"והשבת חייה רעה".

242 בספרו צפנת פענח על התורה – על הפסוק.

243 פסחים רפ"ב.

244 תוספות מסכת פסחים דף כט עמוד א (בסופו):

ד"ה אין פודין: "תימה לר"י אף על גב דאין פודין נמעול דהא לאחר שנשרף ונעשה אפר יכול לפדותו ומותר בהנאה ויש לומר דכיון דכמו שהוא עכשיו לא שוי מידי לא שייכא ביה מעילה והיינו נמי טעמא דכל איסורי הנאה אין מקדשין בהן האשה אף על גב דכל הנשרפין אפרן מותר ואפילו אי דבר הגורם לממון כממון דמי ומעל לא דמי דהתם חזי לאחר הפסח שהוא כמו בעין ועוד יש לומר הא דאין מקדשין באיסורי הנאה היינו היכא דלית ביה שוה פרוטה לכשיהא אפר ולתירוץ קמא קשה הא חזי בעיניה שלא כדרך הנאה".

245 רמב"ן עה"ת – על פסוקינו

ג

לשיטתייהו בהלכות פסח

על פי יסוד זה, יתבאר²⁴⁶ עוד ב' מחלוקת, הקשורות להלכות פסח:

א. בנוגע לדין חמץ שעבר עליו הפסח, איתא²⁴⁷: "תניא: חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו - עובר עליו בלאו, תוך זמנו - עובר עליו בלאו וכרת, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו - אינו עובר עליו בלא כלום, תוך זמנו - עובר עליו בכרת ובלאו, ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה".

יוצא שאף כאן, רבי יהודה (שסובר שאסור להשתמש בחמץ שעבר אליו הפסח) הוא, משום שסובר: שאיסור החמץ "חל על העצם".

לעומת זאת רבי שמעון (שסובר שמותר להשתמש בחמץ שעבר אליו הפסח) הוא משום שסובר: שאיסור החמץ חל על התואר וממילא לאחר הפסח התבטל התואר ולכן מותר.

ב. מן התורה ישנה חובה להשבית את החמץ קודם הפסח, ודיו²⁴⁸. בגדר ההשבתה נחלקו רש"י ותוס'²⁴⁹, וזה לשונם: רש"י²⁵⁰ - "דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו, והשבתה דלב היא השבתה".

תוס'²⁵¹ - "ואומר ר"י דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר מדקאמרינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה".

יוצא אף הכי שלדעת רש"י: שביטול הדבר בלבו ומחשבתו כו' - הוא מפני שהולך אחר התואר, וע"י הביטול בליבו בטל תאורו²⁵². משא"כ דעת תוס' שמפקירו - הוא מפני שהולך אחר עצם הדבר ורק ע"י הפקר יוצא מרשותו.

[להלכה: פסק אדמו"ר הזקן שהביטול הוא מדין הפקר, וכלשונו²⁵³: "אבל קודם שהגיע זמן איסור הנאתו יכול הוא לבטלו ולהפקירו"].

ד

שיטת אדמו"ר הזקן באיסור חמץ

בנוגע לשיטת אדמו"ר הזקן, (בגדר איסור חמץ). מעיר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בכמה מקומות²⁵⁴ ששיטתו היא שאיסור חמץ הוא על התואר.

כפי שכותב בנוגע לאיסור חמץ שעבר עליו הפסח, שמותר בהנאה²⁵⁵ מהתורה (אך אסור מדרבנן) - היינו כר' שמעון (תואר), וכלשונו²⁵⁶: "חמץ דגן גמור של ישראל שעבר עליו הפסח בין שעבר עליו כל הפסח ובין שלא עבר

246 ביאור מחלוקות הא' מציין הרוגוטשובי בקונטרס השלמה עמ' 65. וביאור מחלוקת הב' מבאר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בלקו"ש חט"ז עמ' 135 הערה 41.

247 פסחים כח, סע"א ואילך.

248 ראה בסוגיית א' בארוכה אודות נושא זה.

249 פסחים ד, ב.

250 ד"ה בביטול בעלמא.

251 ד"ה מדאורייתא בביטול.

252 ראה רמב"ן שם "שהביטול מועיל להוציא מתורת חמץ ולהחשיבו כעפר שאינו ראוי לאכילה.

253 סימן תל"א סעיף ב.

254 לקו"ש (שם) הערה 42. לקו"ש חלק כב עמ' הערה 21.

255 וכן בנוגע לביעור חמץ פוסק (סימן תמ"ה סעיף ד, ז) שהלכה כחכמים דמפרר וזורה לרוח כו'.

256 ריש סימן תמ"ח. וראה גם סימן תנ"א ס"ג ובהגהה שם.

עליו אלא מקצת הפסח אפילו מקצת יום טוב האחרון של גליות הרי הוא אסור בהנאה לכל אדם מישראל לפי שקנסוהו חכמים לבעל החמץ על שעבר עליו בבל יראה ובל ימצא".

אך בנוגע לחמץ שנבלע קודם הפסח בתוך סיר, כותב רבינו²⁵⁷: "אף על פי שקודם הפסח הוא עדיין של היתר מכל מקום כשמגיע זמן איסורו לא חל עליו שם חדש שהרי מתחלה אף על פי שהיה קלוש מאוד היה שמו חמץ ועכשיו שמו חמץ אלא שעד עכשיו לא אסרו הכתוב ועכשיו הוא **כחתיכת נבילה**".

ועל הלכה זה מעיר כ"ק אד"ש²⁵⁸ שלשנו צריך עיון²⁵⁹, מפני: שבהלכה זו בא לבאר איך שלא חל שינוי בשם חמץ כשמגיע זמן איסורו, כי גם קודם הפסח "היה שמו חמץ". וא"כ תיבות הנ"ל ("שעד עכשיו לא אסרו הכתוב ועכשיו הוא **כחתיכת נבילה**" – ולא "ועכשיו נאסר" וכיו"ב) הן הדגשה להיפך? ומשמע מזה, שסובר שחמץ בתוך הפסח הוא איסור על העצם – חומר.

ה

מחלוקת במכות המצרים

לחביבוא דמילתא, נביא מחלוקת נוספת בקשר למכות שהביא הקב"ה על המצרים, ונראה כיצד קשור ליסוד הנ"ל (עצם ותואר), בהגדה של פסח כתיב: רבי אליעזר אומר כל מכה היתה של **ארבע** מכות. רבי עקיבא אומר כל מכה היתה של **חמש** מכות.

ב"כלבו"²⁶⁰ מוסבר בשם "בעל המלמד", שהמחלוקת היא כדלהלן:

רבי אליעזר סובר שהמכות חדרו לארבעת היסודות של כל דבר²⁶¹, שבו היתה המכה. כלומר, המכה לא שרתה רק בדבר המורכב מארבעת היסודות, אלא חדרה לעומק, והגיעה גם אל עצמיות של כל יסוד, ולפיכך היתה כל מכה "של ארבע".

לדוגמא, במכת דם לא הוכו רק המים בתור מציאות של "מים", אלא גם האש, הרוח והעפר שבמים.

רבי עקיבא מוסיף, שהמכה היתה גם ב"חומר ההילולי"²⁶² של הדבר, המופשט מארבעת היסודות. יוצא אפוא, שכל מכה היתה "של חמש": ארבעת היסודות ו"החומר ההילולי".

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מבאר²⁶³: ששתי דעות אלו, מתאימות לסברת מחלוקתם של רבי יהודה וחכמים (הנ"ל²⁶⁴):

דעת רבי אליעזר, האומר שכל מכה היתה של **ארבע** מכות, סובר שהמכות היו רק בצורתן של הדבר, כפי שהוא מורכב מארבעת היסודות, מתאימה לשיטתם של חכמים "אף מפרר וזורה לרוח", הסוברים שיש לבער את צורתו

257 סימן תמ"ז סעיף מ"ה.

258 הערה 42 הנ"ל.

259 וראה אהלי שם ח ע' רסט. משנה שלמה סי' לד אות ה'. שמנסים לבאר צ"ע זה.

260 בפירוש ההגדה. הובא ג"כ באורחות חיים (פירוש הגדה), אבודהרם (פירוש הגדה), ועוד.

261 לשון הרמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ד, הלכה א: "ארבעה גופים הללו, שהם: אש ורוח ומים וארץ. הם יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע, וכל שיהיה מאדם ומבהמה ועוף ורמש ודג וצמח ומתכת ואבנים טובות ומרגליות ושאר אבני בנין והרים וגושי עפר הכל גולמן מחובר מארבעה יסודות הללו, נמצאו כל הגופים שלמטה מן הרקיע חוץ מארבעה יסודות האלו מחוברים מגולם וצורה, וגולם שלהם מחובר מארבעה יסודות האלו, אבל כל אחד מארבעה היסודות אינו מחובר אלא מגולם וצורה בלבד". עיי"ש.

262 ריטב"א להגש"פ – "מכת ההילוי הוא יסוד הכללי". אבודהרם שם – "יסוד הגלגלים שהוא יסוד החמישי". וראה

בהערה 4 בלקו"ש שבערה 23.

263 לקוטי שיחות ט"ז עמ' 90.

264 אות ב.

ותוארו של החמץ, דהיינו את האפשרויות לאכילה ולהנאה.

ואילו דעתו של רבי עקיבא, האומר שכל מכה היתה של חמש מכות, שהמכות חדרו גם את החומר ההיולי, נובעת מהתאמת סברתו לשיטת רבי יהודה, ש"אין ביעור חמץ אלא שריפה".

סוגיה ג'

הפקרת החמץ ומכירתו לנכרי

פתיחה

בסוגיות הקודמות למדנו: שהתורה צוותה את האדם להשבית את החמץ קודם הפסח, על אופן ההשבתה, טעמי הבדיקה, ועל תקנת חכמים שיש להוציא את החמץ מביתו ולבערו ממש.

בסוגייתנו, נעסוק בדינו של אדם שיש לו ריבוי חמץ, (וביעורו יגרום לו הפסד מרובה). האם ישנם דרכים אחרים, שעל ידם יוכל להימנע מלבערו?

בכללות ישנם ב' אופנים, שעל ידם לא יצטרך לבער את החמץ:

א. הפקרת החמץ קודם זמן איסורו.

ב. מכירת החמץ לנכרי (או ליתנו לו במתנה²⁶⁵).

ובעז"ה נעמוד על עיקרי הדברים, ובעיקר כפי שנתבאר בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן.

א

הפקרת החמץ קודם זמנו

בסוגיית א' למדנו²⁶⁶ שמהפסוק: "לא יראה לך" וגו' למדו חכמים שמהתורה - "שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל הפקר". אבל חכמים גזרו שאין די בהפקר ויש לבער את החמץ במעשה ממש. אך בכל זאת יש לכך פתרון:

אפשר להפקיר את החמץ לא רק בלב, אלא להוציאו מרשותו ולהניחו ברשות הרבים במקום של הפקר ממש, במקום שאין מצויים בו אנשים, ולקחתו שוב לאחר הפסח -

ולכאורה, בכך מבטיחים את שני הטעמים שבגללם תקנו חכמים שאין די בביטול ובהפקר בלבד: א) ביטול והפקר "תלוי במחשבתו של האדם", וחוששים שהוא לא יפקיר "בלב שלם", אך ביטול זה אינו תלוי במחשבתו שכן הוא צריך להוציאו מרשותו. ב) ש"האדם רגיל בכל השנה בחמץ ומחמת רגילותו קרוב הוא לשכחה שישכח את איסורו ויאכל ממנו", אך כאן אינו בגבולו וסר החשש.

ומוצאים במפורש שאפשר לעשות כך מלכתחילה: להוציא את החמץ מרשותו ולהפקירו במקום הפקר, ולזכות בו לאחר הפסח.

265 לשון אדמו"ר הזקן בסימן תמח סעיף ו. וראה לשון תשובת האור זרוע כדלקמן.

266 אות ב.

בתשובת האור זרוע²⁶⁷ וזה לשונו: "מותר ליתן חמץ לעכו"ם קודם הפסח ולחזור וליקח הימנו, ואפי' בחנם אם יתן לו העכו"ם לאחר הפסח, מותר לו לקבל. ובלבד שיתן לו מתנה גמורה לעכו"ם, שאם העכו"ם היה רוצה היה מעכבו לעצמו.

הכי נמי היכא דהפקירו קודם הפסח הפקר גמור, שאם היה זוכה בו אחר אם היה רוצה לא היה מחזיר לו, הכי נמי דשרי לזכות בו אחר הפסח. ואפי' לכתחילה שרי לעשות כן".

אבל רבים מן הפוסקים²⁶⁹ פסקו שאין הפקר (זה) מועיל. מפני שחששו להערמה²⁷⁰ - שלא יבטל בלב שלם מפני שרוצה לזכות בחמץ (שלא יהיה לו הפסד מרובה, כנ"ל).

וכך פוסק אדמו"ר הזקן²⁷¹ בשולחנו: "אפילו הניחו במקום המופקר לכל, צריך שיפקירנו לגמרי בפיו ובלבו ולא יהיה בדעתו בשעת הפקר לחזור ולזכות בו לאחר הפסח אם לא יקדמנו אחר, שאם יש בדעתו כן אינו הפקר גמור והרי הוא כשלו ממש".

ומוסיף, בסימן תמ"ח²⁷²: "ואפילו חמץ שנמצא מושלך במקום הפקר שהשליכו שם ישראל קודם שעה ששית בערב פסח כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא בפסח (כמו שנתבאר בסי' תמ"ה) שמוותר לעשות כן לכתחלה, מכל מקום לאחר הפסח אסור לכל אדם מישראל ליהנות ממנו".

אלא אופן ההפקר צריך להיות, כפי שכותב²⁷³: "אבל כשהחמץ הוא הפקר מאליו כגון שהניחו ברשות הרבים או שהניחו ברשות המיוחדת לנכרי בענין שהוא מופקר מאליו לנכרי זה בעל הרשות בהפקר גדול כזה לא גזרו חכמים אם הפקירו קודם שעה שישית בערב הפסח".

סיכום: מן התורה די בהפקרת החמץ, קודם זמן איסורו. חכמים תיקנו שיש להוציא את החמץ מרשותו ולבערו. כאשר אדם מוציא את החמץ מרשותו ומפקירו, שרי. אך כאשר רוצה לזכות בחמץ (זה) לאחר הפסח. נחלקו הפוסקים²⁷⁴ האם חוששים להערמה או לאו. ודעת רבינו שחוששים ולכך אין הפקר זה מועיל.

267 בתשובה (סוף ח"א) סי' תשמח. ח"ב הלכות פסחים סרמ"ו (הובא בהגהות אשרי פסחים פ"ב ס"ד).

268 ביוגרפיה על ספר - אור זרוע:

חובר על ידי ר' יצחק ב"ר משה מהעיר וינה [אוסטריה] נולד בערך בשנת ד"א תתק"מ, ונפטר שם בערך בשנת ה"א י'. היה תלמיד הראב"ה ועוד אחרים מגדולי בעלי התוספות שבאשכנז, ורבם של המהר"ם מרוטנבורג ושל עוד מאחרוני בעלי התוספות. הוא מפורסם על - שם ספרו 'אור זרוע', אחד מספרי הפסיקה החשובים שנכתבו בידי ראשוני אשכנז. הספר מכיל פסקים, פירושים ותשובות לפי נושאים, בערך לפי סדר המסכתות [בדפוסים חולק הספר גם לסימנים, אך החלוקה לסימנים אינה מדוייקת ואין לה מקור בכתבי - היד]. פסקי האו"ז מובאים פעמים אין - ספור על - ידי הפוסקים שאחריו, בעיקר בספר המרדכי ובהגהות אשר"י, ומשם בבית - יוסף ובשאר הפוסקים.

269 ראה דרכי משה (סי' תמה סק"א): "מדלא כתבו שאר הפוסקים" - היתר הפקר זה. עיי"ש. וראה בארוכה שדי חמד מערכת חו"מ ס"ח אות יז.

270 פי': תחבולה. במילים אחרות: עושים כאן משחק. . .

271 סימן תמה ס"ב. וראה המקורות וכו' בקו"א שם. ושם, דלדעת הרא"ם "עובר עליו בב"י מן התורה".

272 סעיף כט.

273 סימן תלו, כ.

274 יש עוד להאריך בטעם סברת מחלוקתם, וראה הערות 22, 23, 24 בליקוטי שיחות חט"ז ש"פ בא (ה). ועוד חזון למועד

אי"ה לבאר זה.

חלק ב מכירת חמץ

על דין "מכירת החמץ לנכרי". נכתבו במשך הדורות, החל ממקורו בימי חז"ל²⁷⁵ ועד לזמננו זה, עשרות ואולי מאות דינים וגדרים; החל מצורת המכירה, נוסח השטר, דיני הקניינים השונים, ערב קבלן, ועוד²⁷⁶.

בסוגייתנו²⁷⁷ נעמוד לבאר: א) מדוע המכירה הוי מכירה גמורה, שהרי האדם רוצה בקיום החמץ, וגם לכאורה מכירתו הוי הערמה, שהרי היהודי והגוי יודעים שהחמץ חוזר לבעליו אחר הפסח. ב) למ"ד דהוי מכירה גמורה, מדוע אין מטבילין את הכלים שנקנו מהנכרי לאחר הפסח.

א חשש רוצה בקיומו

באופן כללי מכירת החמץ²⁷⁸, נעשית: שהיהודי²⁷⁹ ערב הפסח מציע לגוי לקנות את החמץ שברשותו, הגוי משלם דמי קדימה, ואת יתרת הסכום מתחייב לשלם לאחר הפסח. במשך זמן זה נחשב הגוי כבעל חוב²⁸⁰ של היהודי ולאחר הפסח הגוי רשאי להחליט: אם רצונו להמשיך להחזיק את החמץ (ועליו לשלם את יתרת החוב) או שמעוניין למכור בחזרה ליהודי את החמץ (והיהודי ישלם לו עבור החמץ).

לכאורה קשה מדוע המכירה חלה הרי היהודי רוצה בחמץ לאחר הפסח ומעוניין בקיום החמץ.

בעקבות כך פסק הטור²⁸¹: "אסור להשכיר כלי לעכו"ם בפסח שיכשל בהם חמץ מפני שרוצה בקיומו של איסור ע"י דבר אחר שלא יבקע הכלי".

פירוש הדברים: כאשר מבשלים אוכל מניחים את הכלי על גבי האור ובאם הכלי ללא דבר מאכל, הכלי עלול להיבקע ולהישרף²⁸². לפיכך כשמשכיר היהודי את הכלי לגוי, אמנם הכלי לא ברשותו, אך הוא מעוניין שכאשר הגוי יבשל בו את התבשיל (החמץ), ישאיר אותו כל הזמן בקדירה כדי שהקדירה לא תשבר.

יוצא: שהיהודי רוצה בקיום החמץ ומשום כך פסק הטור, שאין להשכיר²⁸³ כי ההשכרה (מכירה) אינה חלה

275 דתניא (ריש פרק ב' בפסחים): ב"ש וב"ה חולקים עד מתי מותר למכור את החמץ לנכרי. ב"ש סוברים שמותר רק באופן שהנכרי יכלה את החמץ עד את התקדש החג, ואילו ב"ה מתירים למכור כל זמן שמותר לאכול. וראה גם בתוספתא (שם) ב, ו - ז.
276 לכללות נושא זה, ראה: 'המועדים בהלכה' להרש"י זווין, בפרק מכירת חמץ והשתלשלותה. 'סדר מכירת חמץ' להרש"ב לוין, ביאור כל הפרטים לשיטת אדה"ז ולמנהג חב"ד. 'גיליון התמים' (ניסן תשע"ו) במאמרו הנפלא של הגה"ח איסר שפרינגר. ועוד.

277 כללות סוגיית זו (כהקודמות) באות להראות את שיטת אדמו"ר הזקן בשולחנו, ולתת טעימה מפסקי הפוסקים הנוספים. על מנת לתת ללומד כיוון חשיבה, והסתכלות חדשה.

לכללות סוגיית זו: ראה ליקוטי שיחות חלק ט"ז שיחה לש"פ בא (ה) סעיפים ב, ג. ליקוטי שיחות חלק ח"י שיחה לש"פ מטות (ב). ועוד.

278 התיאור כאן הוא בכללות. מבלי להכנס לחידוש אדמו"ר הזקן בערב קבלן. ותקנת חז"ל שהיהודי ישכיר או ימכור לגוי את הקרקע וכו'.

279 עם השנים התקבל שהמכירה תתנהל ע"י הרב, על מנת שהמכירה תהיה כדין, לפי כל כללי מכירת המטלטלין. ומאז הורגלו למכור את החמץ מבלי להוציאו פיזית מרשות היהודי, והנהיגו לעשות זאת בשטר מכירה מיוחד.

280 ולכך תיקן אדמו"ר הזקן את דין "ערב קבלן" מפני שלדעת "גדולי הראשונים" ההלוואה יוצרת ערעור על תוקף קנין הכסף.

281 אורח חיים סוף סימן תנ.

282 כיום, קשה להיפגש עם תופעה זו (אולי הסיר מקבל צבע שחור. . אך קשה שישבר) מפני שהכלים בנויים בצורה טובה יותר. אך בעבר היה זה מאד שכיח.

283 כמו"כ בשו"ת ערוגת הבושם (או"ח סימן קי"ב) נשאל האם מותר למכור לנכרי אחת מ"ב חלות שהי' מונח על השולחן הטהור של כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר"י מבעלזא שניתן לו והוא חביב בעיניו וכו'. שאסר מטעם זה - שרוצה שיחזור אליו אחר הפסח. ולהעיר ששיטת אדמו"ר הזקן היא שניתן למכור את החלות כמבואר בפנים שהמכירה היא מכירה גמורה. אך בפעול אין

במקרה כזה.

אך רבינו בשולחנו אוסר מפני שאדם נהנה, ולא משום שרוצה בקיום החמץ²⁸⁴, וכלשונו²⁸⁵:

”אבל אסור להשכיר לנכרי כלי שמבשלין בו על גבי האור כגון קדירה ויורה וכיוצא בהן אפילו כמה ימים קודם הפסח אם ידוע לו שיבשל בו חמץ בפסח אף על פי שאין הנכרי מפרש לו שיבשל בו חמץ ואפילו להשאיל לו בחנם אסור לפי שאם יבשל בו חמץ בפסח יגיע להישראל הנאה מהחמץ.

שהרי אם הנכרי היה מערה מן הכלי את החמץ שמתבשל בתוכו על גבי האור והיה הכלי נשאר ריקן על גבי האור היה הכלי מתבקע מחמת האור ועכשיו שהחמץ מתבשל בתוכו על גבי האור אין הכלי מתבקע נמצא שמגיע לישראל קצת הנאה מהחמץ בפסח.

אבל אם אין ידוע לנו שהנכרי יבשל בו חמץ מותר להשכיר לו אפילו בתוך הפסח אף על פי שהכלי לא הוכשר לשם פסח והרי הוא בלוע מחמץ הרבה שאסור בהנאה מכל מקום גוף הכלי לא נאסר בהנאה ואין הנכרי שוכר ממנו ונותן לו דמים בעד החמץ הבלוע בכלי אלא בעד גוף הכלי המותר בהנאה.” (עד כאן).

העולה מהנ”ל שדעת רבינו היא: שכאשר אדם מוכר חמץ ורוצה בקיומו באם הוא לא נהנה מכך הדבר מותר, ובאם נהנה הדבר אסור משום הנאה ולא משום רוצה בקיומו.

ב

מכירה גמורה

אך יש לעיין בעצם תקנת המכירה (גם כאשר אדם לא רוצה בקיומו של החמץ) קשה שהרי כשהיהודי נותן לגוי זהו מתוך כוונה שיחזיר לו אחר הפסח וא”כ שתייהם יודעים שאחר הפסח המכירה בטילה, והוי ”הערמה”, ומדוע המכירה הותרה.

בבית יוסף²⁸⁶ מוסבר: שהיות והגוי קנה כאן מדין קניין, אף ששניהם יודעים שרוצים בהחזרת החמץ לאחר הפסח, מכל מקום עכשיו מכור הוא ויכול הלוקח למכרו ולאבדו מבלי מוחה. לכך הוי מכירה מן התורה.

וכן פוסק אדמו”ר הזקן²⁸⁷: ”ישראל שיש לו חמץ הרבה בערב פסח ורוצה למכרו לנכרי המכירו ומידעו או ליתנו לו במתנה אף על פי שהוא יודע בהנכרי שלא יגע בחמצו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ואז יחזירנו לו הרי זה מותר דכיון שאם לא היה הנכרי רוצה להחזירו לו לא היה יכול לתבוע ממנו בדין שיחזירנו לו אם כבר קנהו הנכרי באחד מדרכי הקנייה שיתבאר נמצא שכל ימי הפסח החמץ קנוי להנכרי בקנין גמור ואחר הפסח שהוא מחזירו לו מתנה הוא שהוא נותן לו.”

ועוד מדגיש רבינו²⁸⁸: ”אם אין הנכרי רוצה להחזיר לו החמץ לאחר הפסח אלא רוצה להחזיקו לעצמו ולשלם דמיו לישראל אסור לתבוע אותו כדיניהם או לכופו בשאר כפיות עד שיחזירנו לו שהרי כבר נמכר לו לחלוטין.”
”אבל²⁸⁹ מותר לומר לו לכתחלה הריני מוכרו לך במכירה גמורה לחלוטין אבל זכות זה שיירתי לי בו שאם תרצה למכרו לא תמכרנו לשום אדם חוץ ממני וטוב שכל אדם המוכר חמצו לנכרי יאמר לו כן בפירוש ויועיל בזה ששום אדם חוץ ממנו לא יוכל לקנות חמצו מן הנכרי לאחר הפסח ומכל מקום אף אם לא אמר לו כן בפירוש אין שום

מנהגו למכור. כמבאר בארוכה בלקו”ש חט”ז (שם).

284 ובמגן אברהם (שם) שאיסור ”רוצה בקיומו” היינו שיגיע לו מזה הנאה. אך מוכח מלשון אדמו”ר הזקן (כפנים וכן הוא בסימן תמ”ו קו”א ב) שהאיסור הוא משום ההנאה.

285 סימן תנ, סעיף יב.

286 בית יוסף סימן תמח סעיף ג.

287 סימן תמח סעיף ו.

288 שם, כה.

289 שם כג.

אדם יכול לקנותו מן הנכרי שבודאי היתה דעתו כן כשמכר לנכרי שישאר לו זכות זה בחמצו ששום אדם לא יוכל לקנותו מן הנכרי".

אם כן יוצא שדעת רבינו שהמכירה היא מכירה גמורה.

ג

טבילת כלים שנמכרו לנכרי

לפי הנ"ל – שהמכירה היא מכירה גמורה. יש לעיין מדוע אין מנהגנו להטביל את כלי החמץ לאחר שנקנו מהגוי בצאת הפסח. שהרי כך נפסק בשולחן ערוך²⁹⁰: "ישראל שמכר כלי לעובד כוכבים וחזר ולקחו ממנו, צריך טבילה".

ואכן מחשש זה בעל הנודע ביהודה²⁹¹ כתב: "פרטנו שאמר כל מה שבחדר אוכלין ומשקין, ולא כתבנו שימכור בסתם כל מה שבחדר, משום שלפעמים יש בחדר שהוא כלי מתכות או כלי זכוכות או כלי חרס מצופים באבר, ואם ימכור כל זה להאינו יהודי, ויקנה מהאינו יהודי אחר פסח, יהיה צריך טבילה מחדש".

וכן הוא בשו"ת חתם סופר²⁹²: "אם כן כל כלי מתכות צריכים טבילה אחר הפסח כשיחזור הישראל ויקנה מהגוי, ומפני כן בנוסחא שטר מכירת חמץ, שלשון המפורסם ביד תלמידינו, כתבנו על פי מ"ו הגאון מהו' נתן אדלר זצ"ל, שאינו מוכר אלא החמץ הנדבק בדופני הכלים ולא הכלים עצמם".

ד

שיטת אדמו"ר הזקן

אמנם אדמו"ר הזקן כתב בנוסח המכירה "וכן כלים מחומצים שיש עליהם חמץ בעיני". אלמא שנמכרים (הכלים) לנכרי, ואעפ"כ לא חשש להצריכם טבילה, ומעשה רב – שאין טובלים.

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א²⁹³ מתייחס לקושיה זו, ומבאר: "במכירת חמץ: אמנם, מוכרים את החמץ וכלי החמץ לגוי, ואף מוסרים לו את המפתחות לחדרים שבהם הם נמצאים, אך מלכתחילה מוכרים זאת באופן שמיד לאחר הפסח הם ישובו לרשותו של היהודי. וכלל אין מצוי שהגוי ישתמש למעשה בחמץ ובכלים המכורים לו, עד כדי כך שיש "אחרונים" האומרים, שכל הענין של מכירת חמץ הוא כעין הערמה, אלא שלגבי חמץ די בכך.

המכירה היא באופן שאין לגוי אפשרות להשתמש בכלים, ולכן אין זקוקים לטבילה "להכשירן מן האיסור".] במקרה שגוי אכן ישתמש בכלים, לא יהיה די בטבילתם²⁹⁴, אלא הם יהיו חייבים גם בהגעלה".

סיכום: במכירת החמץ ישנם ב' בעיות. א) שרוצה בקיומו, שלכן לשיטת אדמו"ר הזקן הדבר אסור. ב) מדוע אין מכירה זו הערמה, עלכך מבאר אדמו"ר הזקן כיהיה אחד מדרכי הקנין, והנכרי שאילעשות בחמץ כרצונו. ולכך הוימכירה גמורה. לפיכך היו אמורים להטביל את הכלים, לאחר הפסח. וזהו שהנודע ביהודה התקין שבנוסח השטר לא ימכרו את הכלים. אך לדעת רבינו נמכר, ומפני שאין אפשרות שהנכרי ישתמש בהם אין צריך להטבילם.

290 יורה דעה סימן קכ סי"א.

291 שיבת ציון סימן יא.

292 או"ח סימן קט.

293 ליקוטי שיחות חלק ח"י שיחה ב' לפרשת מטות.

294 ובהערה (שם) מוסיף אד"ש: "וי"ל שגם אז לא יצטרכו טבילה, דטבילת כלים חידוש הוא (דאינו כלי חרס וכו') ואין לנו אלא במקום שמפורש הוא, ולא באופן דלא שכיחי כלל. ועפ"ז א"צ לדחוק ולחדש דפליגי בזה על הנ"ל דס"ל דאין טובלין מפני שאינה מכירה גמורה".

חג הפסח

א. תקנת חז"ל ביום טוב שחל בשבת

בכל חג יש ענינים יחודיים שבהם הוא נבדל מהחגים האחרים. כך גם לגבי פסח, בכל שנה. ובמיוחד כאשר הוא חל, כבשנה זו, בשבת, שאז ניכרת יותר יחודיותו משאר החגים, כפי שיוסבר להלן.

בגמרא¹ נאמר, שאין תוקעים בשופר ב"יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת", כי "הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאי... גזירה שמא יטלנו בידו ויוליכנו אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים". ומסיימת שם הגמרא²: "והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה", שמאותה סיבה – שמא יעבירונו – אין נוטלים את הלולב בסוכות שחל בשבת, ואין קוראים את המגילה בפורים שחל בשבת.

שואלים ה"אחרונים"³: לפי זה צריך היה לגזור, לכאורה, שגם בפסח שחל בשבת לא יאכלו מצה ומרור, לא ישתו ארבע כוסות, ולא יאמרו את ההגדה, ובמיוחד כאשר לגבי המצה והמרור ושתיית ארבע הכוסות יש הלכות רבות ומפורטות, יותר מאשר בשופר ובמגילה, ועל־אחת־כמה־וכמה בלולב, שאי־הבקיאות בו הוא לגבי "נענועו או ברכתו"⁴?

ב. בפסח הולכים הבקאים אל הבתים

בין התשובות לשאלה זו⁵:

בפסח הלכו הבקאים אל בתיהם של אלו שאינם בקיאים, כדי לערוך עבורם את הסדר, ולומר עמם את ההגדה⁶. ולכן אין קיים בפסח החשש "שמא ילך אצל הבקי ללמוד"⁷.

אך תירוץ זה אינו מובן:

א) בודאי יש אנשים שמתביישים להראות שהם עמי הארץ ואינם בקיאים בהלכות, ובמיוחד אנשים שבכל זאת יודעים לומר את ההגדה וכדומה, ואל אנשים אלו אין הבקאים באים. ואם כך, קיים החשש לגביהם, שהם ילכו בחשאי אל הבקי ללמוד?

ב) לפי זה יוצא, שבפשטות, גם בפסח קיים החשש וצריך היה לקבוע תקנה זו, אלא שמפני שבית דין נהגו לשלוח שליחים אל הבתים, לא גזרו גזירה זו בפועל. אך דבר זה הוא חידוש מיוחד, שהגמרא, או, לפחות, מפרשי הגמרא, ה"ראשונים", היו צריכים לציין. ואילו בפועל אין מוזכרת קושיה זו או הסיבה שלעיל, אלא רק ב"אחרונים"!

(5) העמק שאלה שם.

(6) ראה רי"ף סוף מס' פסחים. טור או"ח סתפ"ד.

(7) עוד תירוץ בהעמק שאלה שם, שבלילה אין דרך לצאת כ"כ, ומשום הכי לא גזרו במצה וכו' שהם בלילה (וע"פ סברא זו רוצה לחדש שגם במגילה הי' מותר בעצם לקרות בליל שבת, ועיקר הגזירה היא מצד הקריאה שביום, עיי"ש).

אבל קשה לומר כן, כי – בכדי לצאת י"ח מצה וכו' בודאי ילך לבקי גם בלילה. ובפרט שהוא ליל שימורים.

(1) ר"ה כט, ב.

(2) וכ"ה גם בסוכה מב, ב. מגילה ד, ב.

(3) שואל ומשיב מהדורא ד' ח"א ס"ה. העמק שאלה

לשאלות שאלתא סז סכ"א.

(4) רש"י סוכה שם סע"ב.

שיחות   חג הפסח   לקוטי

ג. לימוד ההלכות במקום קיום המצוה בפועל

תירוץ נוסף מופיע בדברי ה"אחרונים"⁸:

תקנת חכמים, שבראש השנה ובסוכות שחלים בשבת לא יתקעו בשופר ולא יברכו על הלולב, אינה עוקרת לחלוטין את מצות תקיעת שופר ונטילת לולב, כי גם בשבת אפשר ללמוד את ההלכות של מצוות אלו, וכל העוסק בתורת עולה כאילו⁹ הקריב עולה.

ואילו במצוות הפסח חייבות גם נשים¹⁰, וכיון שנשים פטורות מתלמוד תורה¹¹, יוצא, שאם יקבעו תקנה זו, תבוטלנה מצוות אלו אצל הנשים לחלוטין.

לפי זה אפשר לומר, שה"חידוש", שגזירת רבה אינה קיימת בפסח שחל בשבת, אינו

(8) חמדת ישראל (להר' מאיר דן פלאצקי) בהקדמה.

(9) מנחות קי, א. ובפרט לפי דעת רבא במנחות שם (שלא רק כאילו הקריב, אלא) ש"אינו צריך לא עולה כו'".

(10) פסחים מג, ב – בנוגע למצוה. וראה שו"ע אדה"ז הל' פסח סת"ע"ב סכ"ה ש"כנל המצות הנוהגות בלילה זה אין חילוק בין אנשים לנשים".

(11) קידושין כט, ב. הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א. ואף שחייבות ללמוד הלכות הצריכות להן (הל' ת"ת שם) – הרי באם יפטרון ממצוות אלו בפסח, שוב אין צריכות להן הלכות אלו עד לשנה הבאה.

ויתירה מזו י"ל (גם באם ילמדו ההלכות), דמכיון שהלימוד שלהן הוא רק בכדי לידע את המעשה, היינו שהוא שפ"ע מיעין הכשר מצוה – אין זה פוטר מהמצוה עצמה (מש"א"כ באנשים).

אבל צ"ע בזה. כי מזה שמברכות ברכות התורה – לפי שחייבות ללמוד מצוות הצריכות להן (שו"ע אדה"ז אר"ח סוסמ"ז), משמע שלימוד זה, אף שהוא רק בכדי לידע איך לקיים את המצוה, הו"ע של תורה*. ולהעיר גם מ"מ"ש בסוסמ"ז שם 'ובקריאת פ' התמיד הן שוות לאנשים', ושם רסמ"ה: כאילו הקריבו כו'. וראה לקו"ש ח"ד ע' 37 ואילך.

מופיע בגמרא וב"ראשונים", כי מלכתחילה נקבעה תקנה זו רק כאשר אין היא מבטלת את המצוה לחלוטין, ואילו כאשר המצוה נעקרת, מובן מאליו שהתקנה אינה קיימת.

אך גם תירוץ זה אינו מובן: לפי זה, הרי צריך היה להופיע, בשולחן ערוך או בספרי הלכה אחרים, שבראש השנה ובסוכות שחלים בשבת חובה ללמוד את ההלכות של שופר¹² ולולב?

ד. מקרא מגילה – מדרבנן

לכאורה, מתעוררת שאלה נוספת על התירוץ שהובא לעיל: גם במקרא מגילה נשים חייבות¹³, ובכל זאת נקבעה הגזירה של רבה גם על כך!

אך לאמיתו של דבר אין זה קושי כלל, כי בנוסף לכך שיש לומר¹⁴, שמצוות קריאת

(12) בנוגע לשופר, י"ל (בדוחק גדול עכ"פ) שזה נעשה ע"י אמירת פסוקי שופרות.

ואף שהלשון במנחות שם הוא "כל העוסק כו'", צ"ל שהעוסק לאו דוקא – ראה תענית כו, ב: בזמן שקוראין כו'. (ובפרט שבב"י (או"ח סוס"א) הביא ב' מרז"ל אלו ביחד). וכן מוכח מזה שאומרים פרשת העולה כו' קודם התפלה מטעם כל העוסק כו' כאילו הקריב (או"ח שם) – אף שלימוד התורה שקודם התפלה אינו בדרך התעסקות*.

ועפ"ז יומתק מה שאדה"ז (במהדו"ב סוס"א) מוסיף שדרשת כל העוסק כו' היא ע"פ זאת התורה לעולה גו' (דלכאורה, למאי נפק"מ) – שהוא לתרץ ולהכריח ש"עוסק" לאו דוקא, כ"א שתהי' "התורה לעולה". – ולהעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"א.

(13) מגילה ד, א. או"ח ר"ס תרפט.

(14) ראה טורי אבן (מגילה ה, א), שלדעת רב יוסף (ד, ב) שהטעם דאין קוראין מגילה בשבת הוא "מפני שעניניהם של עניים כו'", מוכרח לומר שכן היתה התקנה מלכתחלה. כי מטעם ש"עניניהם כו'" לא היו רבנן בתראי יכולין לבטל זמן מקרא מגילה שציוו חכמים שלפניהם. עיי"ש. ועפ"ז

(* ולהעיר שניקד זמן ת"ת (עיי' בשו"ע אדה"ז אר"ח ר"ס קנה) ומעלת לימוד התורה הוא לאחורי התפלה. כידוע בענין שתהא תפלת סמוכה למטתי (לקו"ת ברכה צו, ב).

(* וכן מוכח גם ממוחז"ל (סנה' נט. א) עכו"ם שטסק בתורה ה"ה ככה"ג – שוהו מצד המעלה דתורה – אף שהלימוד שלו הוא רק בשבע מצות דידהו, בכדי לידע איך לקיימם.

לקוטי

חג הפסח

שיחות

הרי בנוסף לכך: אף לדעת רש"י¹⁸, שמלכתחילה "י"ד הוקבע לפרזים" (אפילו כשחל בשבת), ו"חכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה" תיקנו שכאשר חל פורים בשבת יקראו ביום חול,

הרי כיון שמקרא מגילה היא מצוה מדרבנן בלבד, יש בכוחם של חכמים לעקור את המצוה לגמרי¹⁹, כי "הם אמרו והם אמרו"²⁰. לעומת זאת, מצוות שופר ולולב הן מדאורייתא, ואם לא תהיה אפשרות לקיימן לפחות על ידי עיסוק בתורת שופר ולולב, הרי לא יעקרו אותן חכמים. ולכן לא גזרו חכמים גזירה זו לגבי אכילת מצה, שהיא מצות עשה מן התורה²¹, כיון שהיא חלה גם על נשים, כדלעיל, ואם תחול לגביה תקנה זו, תיעקר בכך לחלוטין מצות עשה מן התורה.

אך עדיין נותרה בעינה השאלה, כדלעיל בסעיף ג': מכך שאין נאמר שבראש השנה

מגילה נקבעה לאחר גזירת רבה¹⁵, ולכן תיקנו במקרא מגילה מלכתחילה¹⁶ שכאשר פורים חל בשבת, יקראו את המגילה ביום חול¹⁷,

י"ל, שכ"ה גם לדעת רבה (ודלא כמ"ש בטו"א שם), כי דוחק לומר* שרבה ור"י חולקים בזמן תקנת הקדמת קריאת המגילה.

15 ברש"י (הובא לקמן בפנים. וראה גם תשב"ץ ח"ג ס' חצר) שתקנת הקדימה היתה מחכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה, אבל במדרש שכל טוב וירא (כב, יח): גזרו אנשי כנסת הגדולה על השופר ועל הלולב ועל המגילה. ולהעיר מלקו"ר ר"ה נו, ג. ולהעיר מסמ"ג מ"ע רכד, שהשבות דהזאה משום גזירה דרבה (פסחים סט, א) היתה בימי משה.

16 וכפשוטו המשמעות דלשון הש"ס (מגילה ה, א) "דערב שבת זמנם הוא". ומה שס"ל לרבי "הואיל ונדחו כו'" (אף שאין סברא לומר שחולקים בזה מתי תיקנו שלא לקרוא בשבת), י"ל שפלוגתת רבי ורבנן היא, שרבי סובר שהתקנה דמקרא מגילה (מצד עצמה) היא שבכל שנה יקראו פורים בי"ד ומוקפין בט"ו, אלא שמצד גזירה דרבה דחו (באותו זמן עצמה) תקנה זו. ורבנן ס"ל שמצד גזירה דרבה היתה התקנה דמקרא מגילה, ששכשיחול בשבת יקדימו את קריאתה. וראה הערה הבאה.

17 ועפ"י תובן קושיית הש"ס (מגילה ד, ב) "וסבר רבי עיירות לא דחינן ליום הכניסה והתניא חל להיות בשבת .. הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה" – דלכאורה: הרי בברייתא זו עצמה אומר "הואיל ונדחו כו'", ומהיכתי תיתי לומר שגם כשחל פורים בערב שבת ידחו עיירות ממקומן?

* להעיר גם מ"ש התוס' (ד"ה רוב יוסף) "דאיכא נפקותא מיהא במקדש כו'". ואילו להטו"א הרי יש נפקותא בכל משך הזמן עד שהיתה גזירה דרבה. – אף שי"ל. שהתוס' נקטו נפקותא שישנה תמיד, וכי"ב.

* ומה שמקשה שם "ערב שבת זמנם הוא שבת זמנם הוא" – יש לומר:

א) שהמקשה סבר שהא דנקט "זמנם" הוא ע"פ לשון הכתוב (מג"א ט, כז). והרי בפסוק שם קאי "זמנם" (משא"כ "בזמניהם" שם. ל – ראה מגילה ב. א) רק על "שני הימים האלה".

ב) שהמקשה סבר, שגם לדעת רבנן. מה שמקדימים את קריאת המגילה (כשחל פורים בשבת) הוא בדרך דחי', כמו לרבי (ורק שלא ס"ל הטעם ד"הואיל ונדחו כו' ידחו ליום הכניסה". ולכן דוחין רק ליום אחד). ומשו"ז מקשה "והא שבת זמנם הוא". ועל זה מחדש התרצן "לאפוקי מדרבי .. הא קמ"ל דערב שבת זמנם הוא". היינו שלדעת רבנן. אי"ז בגדר דחי'. כפנים ההערה.

– כי מכיון שהתקנה דמקרא מגילה היתה מלכתחילה כשחל בשבת יקראו בזמן אחר, לכן ס"ל להמקשן שכוונת רבי ב"הואיל ונדחו כו' ממקומן" היא – דחי' שנדחו זמנם שבכל שנה ושנה. ומכיון שס"ל לרבי שהיכא שנדחו זמנם שבכל שנה נדחין ליום הכניסה, לכן מקשה שגם כשחל פורים בערב שבת ידחו ליום הכניסה בכדי שיהיו עיירות קודמין למוקפין, כי כשיקראו שניהם באותו היום – הוא שינוי מזמנם שבכל שנה (דוגמת "נדחו ממקומן").

וע"ז מחדש התרצן "התם זמנם שבת הוא כו'", שפירוש "הואיל ונדחו כו'" הוא (לא מזמנם שבכל שנה, כ"א) מעיקר התקנה, כי לדעת רבי, התקנה מצד עצמה היא לקרוא בי"ד בכל שנה, כבהערה הקודמת.

18 מגילה ה, א.

19 ובפרט שלא עקרו את המצוה לגמרי, ורק דחו אותה לזמן אחר.

20 וכמו שמתרץ בחמדת ישראל – במפתחות והוספות בתחלתם.

21 ובמילא לא כזרו גם על שתיית ד' כוסות, כי אין תיקון ע"י אי שתיית ד' כוסות – שהרי גם אז ילך אצל הבקי ללמוד בנוגע למצה וכו'. ולחשוש להבקי במצה ואינו בקי בד' כוסות – לא שכיחא. ואדרבה, שהרי באכילת מצה ישנם כו"כ דינים ועד לפלוגתת חכמים והלל.

לקוטי

חג הפסח

שיחות

הקדוש ברוך הוא מהווה תמיד את הבריאה מאין ליש²⁶, ותכלית הבריאה היא בשביל ישראל ובשביל התורה²⁷. לפיכך לא ייתכן מצב בבריאה או בקביעות הזמנים אשר יפריע לקיום תורה ומצוות, כך שהאדם לא יוכל לקיים מצוה שהוא חייב לקיימה, למרות שירצה לקיימה.

וכיון שגם בשבת חלה חובת תקיעת שופר, כדלעיל בסעיף ד', לא ייתכן שיהא צורך לחשוש "שמא יעבירונו", שהרי או יוצא שהקדוש ברוך הוא קבע בבריאה מצב המחייב מניעה של המצוה של תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת. ומשום שדבר זה לא ייתכן, הכרחי לומר שאין לחשוש "שמא יעבירונו".

ומכך שחז"ל בכל זאת עוררו חשש זה, ותיקנו בגינו שבראש השנה שחל בשבת לא יתקעו בשופר²⁸, מוכיחה תורת החסידות,

ובסוכות שחלים בשבת קיימת חובה מיוחדת ללמוד הלכות שופר ולולב, הכרחי, לכאורה, שמפני החשש "שמא יעבירונו..." נעקרה מצות עשה מן התורה. ואם כך, מדוע לא נקבעה תקנה זו גם בקשר לאכילת מצה וכדומה בפסח שחל בשבת?

ה. בשבת אין צורך בתקיעת שופר

להבנת הדברים בדרך החסידות, יש להקדים ולבאר שאלה המובאת בכמה מאמרי חסידות על כך שאין תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת: כיצד דחו חז"ל מצות עשה מדאורייתא מפני החשש "שמא יעבירונו..."?

מכך מוכיחה תורת החסידות, שבראש השנה שחל בשבת אין זקוקים לשופר, כי השפע הרוחני ש"נמשך" על ידי תקיעת שופר (לאחר חורבן בית ראשון), "נמשך" בשבת מצד עצמו, ללא תקיעת שופר.

ולכאורה אין מובן: ההלכה קובעת²², ש"יש כוח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה", ומדוע אפוא מתעורר הקושי "איך דחו" או "איך²⁴ היה כוח ביד חכמים לעקור"²⁵?

(22) תוד"ה וחותם – ברכות טז, א. ובכ"מ.

(23) רד"ה יו"ט של ר"ה דשנת תרנ"ט, תרס"ה, תש"ג, ועוד.

(24) סידור רמ, ג.

(25) בלקו"ת ר"ה נו, א ובהמשך ר"ה תרס"ז בתחלתו, הלשון הוא: "מה ראו כו' והלא החשש הוא להדיוטים וקלי הדעת כו'". (ועפ"ז ה' אפ"ל, שהקושיא היא למה עקרו את המצוה מאלו שאין לחשוש בהן שיעבירו ד"א – בשביל ההדיוטים כו' (ונ"ד שאין אומרים לאדם חטוא בשביל שיזכה חבירך)). אבל בסדור שם ועוד – אינו מסיים "והלא החשש הוא להדיוטים כו'", ומזה משמע שהקושיא היא גם על מה שביטלו את המצוה מאלו שיש עליהם חשש זה. ומ"ש בלקו"ת ובתרס"ז "והלא החשש הוא כו'" – היינו רק בכדי לחזק את הקושיא. ובהמשך ר"ה תש"ג בתחלתו, מפורש: ועוד זאת כו'.

(26) שעהיו"א בתחלתו.

(27) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 159 הערה 62.

(28) ולהעיר ג"כ שדוהים ר"ה מלחול בימי אד"ו ולא דחו מלחול בשבת (עכ"פ – בכדי שלא לדחות לפעמים לארבעה ימים (ראה שו"ת רש"י דלהלן) – במקום יום א' או וא"ו) מפני שופר ולולב [ראה ירושלמי סוכה פ"ד סוף ה"א (ובפרט לתוס' רי"ד (מהדוק) למגילה (ד, ב) ולמהרש"א פסחים (עא, א ד"ה ליל) דהדחי' מיום א' מפני ערבה – תקנה לאחר זמן]; אבל ראה תוד"ה לא (סוכה מג, ב) פרדס לרש"י שו"ת סקנ"ג (ובהוצאת עהרנרייך – סוף הל' חוה"מ). שו"ת רש"י סקי"ח].

ועוד ועיקר דאנו אין לנו למסקנא אלא דברי הרמב"ם (הל' קדה"ח פ"ז ה"ז) דהדחיות הם בכדי לפגוע ביום קיבוץ האמת, ולכן גם צ"ל ג' ימים דחויים ובהפסק (יום) ביניהם. (וכדברי הלבוש או"ח סתכ"ז) בחרו בימי אד"ו – מפני ערבה מתייא וירקא.

ועפ"ז שתי השגות הראב"ד על הרמב"ם שם מתורצות זב"ז.

הדעות בהנ"ל ושקו"ט וכו' – ראה תורה שלימה ח"ג (בא). ואכ"מ.

שיחות

חג הפסח

לקוטי

ההסבר לכך הוא:

חטא בשוגג נובע מהתגברות הנפש הבהמית³², וכיון שבפסח "לא הספיק להחמיץ" – אין כלל אפשרות³³ לחמץ (זה היצר הרע³⁴), לכן כל ישראל, אפילו "הדיוטים וקלי הדעת"³⁵, נמצאים בדרגה שבה "לא³⁶ יאונה לצדיק כל און", אפילו בענינים שאינם קשורים באכילה³⁷.

(משיחת ליל ב' דחג הפסח
ואחש"פ תשכ"ה)

(32) אגה"ק סו"ס כח.

(33) ראה לקו"ת צו יד, א: "דאין ביטולתו להחמיץ כלל מפני עוצם הגילוי דבחי' ממה"מ שנגלה עליהם".

ואף שגילוי זה הוא אחר חצות – הרי מבואר בלקו"ת שם ד"לאחר שקיבלו ישראל תומ"צ .. גם במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות יכולים אנו לקבל .. מבחי' שנגלה .. אחר חצות", עיי"ש.

(34) ראה לקו"ת שם יג, ג ובהנסמן שם.

(35) לשון אדה"ז בלקו"ת (נעתק לעיל הערה 25).

(36) משלי יב, כא.

(37) ראה תוד"ה השת"א – גיטין ז, א. וש"נ. אבל ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 187 הערה 23.

שבראש השנה שחל בשבת אין צורך בתקיעת שופר²⁹, כדלעיל.

1. בפסח אין אפשרות לחטא

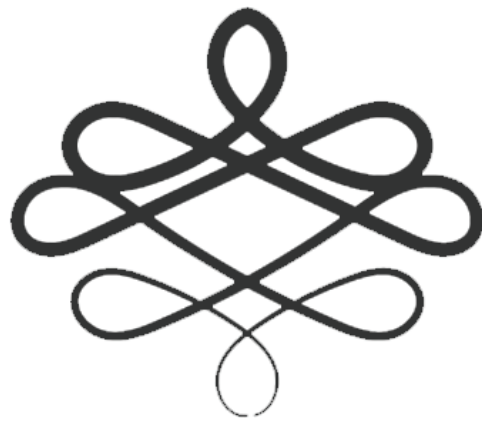
מכך מובן בעניננו, שלגבי פסח שחל בשבת לא תיקנו חכמים את הגזירה של רבה, כי הענינים הרוחניים ה"נמשכים" על ידי אכילת מצה וכדומה אינם "נמשכים" בשבת מאליהם. וכיון שגם בשבת זקוקים לאכילת מצה וכדומה, הרי זו הוכחה לכך שאין קיים כאן החשש "שמא יעבירנו..."³⁰.

וזהו מעלת הפסח, והמצוות הקשורות בו, על שאר המועדים ומצוותיהם, שבחג זה אין קיים החשש אפילו לפגיעה בהלכה בשוגג³¹.

(29) ראה עד"ז תו"א צה, ג.

(30) ועפ"ז תתורין גם קושיית התוס' (מגילה ד, ב ד"ה ויעבירנה) בנוגע למילה. ולהעיר שמילה ופסח שייכים זל"ז (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 121 ואילך. מכתב כללי לפסח – תש"ל – נדפס בהגש"פ [קה"ת תשמ"ז ושל"אח"ז] ע' תרכו. ועוד).

(31) ואולי י"ל שג"ז שייך להענין דליל שימורים.

הוספות

פנינים וסיפורים
לאור ההגדה וחג הפסח

פנינים וסיפורים לאור ההגדה וחג הפסח

מעלת ניקיון הבית קודם הפסח

פעם אחת, בראש השנה, אחרי שהרב הקדוש רבי לוי יצחק מברדיצ'וב סיים לומר את ה'יהי רצון שאחרי תקיעת שופר, שם כתוב "יהי רצון . . שהמלאכים היוצאים מתקיעת שופר, מן התקיעה ומן השברים ומן התרועה ומן התקיעה . . וימליצו טוב בעדינו. .".

אמר: "אב מתוק, אב רחום! אם המלאכים היוציאים מן השופר שתקע לוי יצחק בן שרה חלשים המה, יבואו המלאכים הקדושים והבריאים שנבראו מעבודה והיגיעה אשר עבדו ויגעו עמך בני ישראל לפני פסח, כאשר הם קשר"ק - קראצן (מגרדים), שאבן (מחליקים), רייבן (משפשפים), קשרן (מכשירים) - את הבית והכלים לכבוד חג הפסח, והם ימליצו טוב בעדינו".

גודל ההקפדה בחג הפסח

אדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש היה מקפיד ביותר על הידורים וחומרות בחג-הפסח. פעם אמר לאחד מחסידיו: "לכל יהודי צריכה להיות מצווה אחת, שבה יהיה זהיר יותר מאשר באחרות, אצלי - זה פסח".

ובהתייחסו לחומרותיו הרבות, אמר: " כמה חניות יש בשוק? מאתיים, וכמה גנבים יש בעיר? יחידים. אף על פי כן, מעמידים שומרים על כל החניות, שכן לעולם אין לדעת מהיכן יחדור הגנב. אף בפסח צריכים להיות זהירים בכל פרט, כי אין לדעת היכן עלול לחדור החמץ".

ופעם ביקר אצלו הגאון רבי עקיבא סופר - ראש ישיבת פרשבורג, נין ונכד לחתם סופר ולרבי עקיבא איגר. הרבי כיבדו מאד. ראתה הרבנית את הכבוד וההערכה שהרבי רחש לו, ובקשה ממנו טובה אישית: הנה אתה לא נמנה על חסידי חב"ד, ועל כן אולי תוכל להרהיב עוז ולשוחח עם בעלי הרבי על הקפדתו, למרות כאבי השיניים הנוראים מהם הוא סובל, שלא להתקין שיניים תותבות. אולי תוכל לשכנעו מבחינה הלכתית שאין בכך בעיה גדולה. ואכן, הרב סופר העלה את הדברים בשיחתו עם הרבי. לאחר מכן סיפר הרב סופר, דנתי עם הרבי זמן רב בנושא, הרבי טען כי יש בכך חששות הנוגעות לאיסור חמץ. ואני התווכחתי עד שהסכמנו שנינו שמדובר על "חשש דחשש". נו . . שאלתי את הרבי, 'אם זה רק חשש דחשש, מדוע מתעקש הרבי שלא להתקין תותבות, והוא סובל כל כך על שיניו?' - "חשש דחשש", ענה לי הרבי, "כואב הרבה יותר מהשיינים".

יהודי עד הכוס

כשישב רבי אייזל חריף על כסא-הרבנות בסלונים, היה בעיר אדם אחד, עשיר מופלג וקמץ מושלם. מעולם לא נתן פרוטה לצדקה ולא העביר עני על פתח ביתו. פעם אחת, בערב פסח, יצא רבי אייזל לרחוב וראה את העשיר הקמץ עומד לפני המדורה של ביעור חמץ ומנער כיסו לתוך האש.

"לחנם את טורח", אמר לו רבי אייזל. "החמץ שבכיסך אינו טעון ביעור".

"מה פירוש הדבר"?!, תמה הלה.

"פשוט מאד", השיבו רבי אייזיל בחיוך שובב. "הלא ידועה ההלכה שאין חמץ טעון ביעור אלא אם כן הוא ברשותו של יהודי. ואתה, הרי אין אתה יהודי אלא עד הכיס. . .

מעלת לימוד החסידות

באחת הפגישות בין אדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש לגאון רבי חיים מבריסק שאל הגאון: "למה חשוב כל-כך ללמוד חסידות?". השיב הרבי: "בלי לימוד חסידות עלול להיות שילמדו תורה אך ישכחו את נותן התורה".

הוסיף הגאון ושאל: "חשש זה יכול להיות גם כאשר לומדים חסידות".

נענה הרבי: "הרי זו גמרא מפורשת במסכת פסחים. המשנה שם אומרת שמי שלא בדק את החמץ קודם הפסח, יבדוק בתוך המועד, והגמרא מסבירה שאין חשש שמא יבוא לאוכלו, מאחר שכל מחשבתו עסוקה בביעור החמץ. כך גם בעניינו – כל מהותו של לימוד החסידות הוא בבורא- העולם, ולכן לא ייתכן שכאשר לומדים חסידות ישכחו את הקב"ה".

...

לזכות

ר' שלמה וזוגתו מרת רבקה

למשפחת חדאד

שיזכו לרוב נחת ברכה והצלחה

מכל משפחתם היקרה

...

לעילוי נשמת

מרת חי' שמחה בת אברהם

למשפחת חדאד

יהי רצון שתיכף ומיד יקויים הייעוד

"והקיצו ורננו שוכני עפר" והיא

בתוכם.

תיכף ומיד ממש!

לזכות

משפחת רדליך

יהי רצון שיהיה להם

ברכה והצלחה

בכל מעשה ידיהם

מתוך בריאות איתנה

שמחה אושר ועושר

והעיקר הגאולה השלימה.

לעילוי נשמת

ר' אריה לייב בן אליעזר

ומרת דבורה בת אברהם

למשפחת פרידמן

...

לעילוי נשמת

ג'וזפין פרחה בת אבנר

למשפחת סויסה

יהי רצון שתיכף ומיד יקויים

הייעוד

"והקיצו ורננו שוכני עפר" והיא

בתוכם.

תיכף ומיד ממש!

לזכות

כלל תלמידי רשת ישיבות בין
הזמנים 'טועמיה'
ראשי הישיבות ותומכי הישיבות
בכל מקום שהם.
יהי רצון
שזכות פעולה זו
תביא את הגאולה
האמיתית והשלימה
תיכף ומיד
ממש!

